

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Mordsjælland

Nisser har i 4 generationer anvendt
køkkenudstyr med Anker Heegaards emaille

KGL. HOFLEVERANDØR

D ♦ F ♦ J

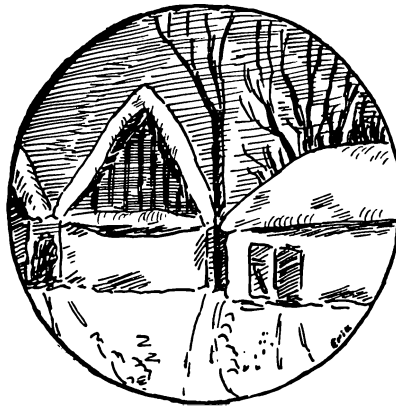
DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S

JUL
I
NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1954
FJORTENDE AARGANG

HILLERØD
C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI
OSWALD TERKELSEN

INDHOLD

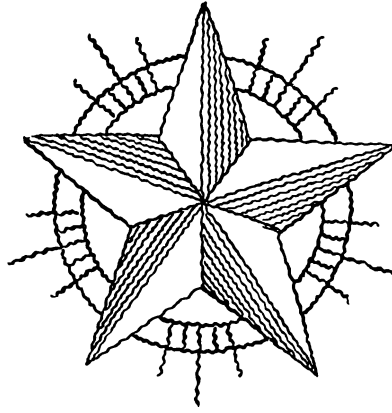
Den yndigste Rose. Af Erland Gribso	3
Den gamle Postvogn . . . og dens Aføser	4
Den lærde Gæst i den nordsjællandske Præstegaard. Af Emus Jensen	5
»Den grønne Bænk« ved Svend Pers Gavl i Gilleleje. Af Jørgen Leve	8
Da Thomas Kingo skiftede Latinskole — fra Slangerup til Frederiksborg. Af Erland Gribso	12
Hude-Fotografi fra Hillerød	15
Ad lange Veje i Nordsjælland. Ved Erik G.	16
»Tronarvingen« fra Hillerød — Drengen uden Navn. Af Aage Heinberg	18
Jul paa Sicilien — og paa Frederiksværk. Af Aase Hansen	23
Nordsjællandske Skæntesprog.	26
Kronborgs Forvandling. Af Niels Friis	28
Jens Omgangs Gevær i Hørsholm.	32
Pyntevaabnet fra Badstuen, — et Fund i Topklasse. Af J. G.	33
Kortspil og Spillekort. Af Quercus	34
»Rytterslægten« fra Liseleje. Af Carl Jørgensen	36
Til Novembermarked. Af Borella-Hansen	38
Audiens paa Frederiksborg. Af Erik Gribso	41
Julenissens Avislæsning	46
Historien om Hjorten i Jægerspris Slotsgaard. Ved Alf Nicatius	47
Kunstnerbyen Birkerød. Af Vagn Heiselberg	48
Huse og Mennesker i Fredensborg. Af Axel Thomsen	51
Nordsjællands ældste levende Væsen er fyldt 1877 Aar. Af Jørgen Gløet	52
»Jul i Nordsjælland«s Præmieopgaver	55

✦

Forside-Foto af Jægerspris Slot: Hans Theilade

Eftertryk af Artikler i »Jul i Nordsjælland« kun tilladt i Uddrag — og mod Kildeangivelse

Den yndigste Rose

II Julen 1732 overraskede Hans Adolf Brorson sin Menighed i Tønder med et lille Hæfte, hvori han havde skrevet en Række Salmer, bl. a. „Den yndigste Rose“, „I denne søde Juletid“ og „Her komme dine arme smaa“. Hæftets Titel var „Nogle Jule-Psalmer“ — „til den forestaaende . . . Julefest . . . i Hast sammenskrevne“. Aabenbart var Salmerne digtet i Dagene lige før Jul. Senere skrev Brorson andre Salmer, som sammen med Julesalmerne udkom i „Troens rare Klenodie“. Efter hans Død — som Biskop i Ribe — i 1764 blev hans efterladte religiøse Digte udgivet under Titlen „Svanesang“.

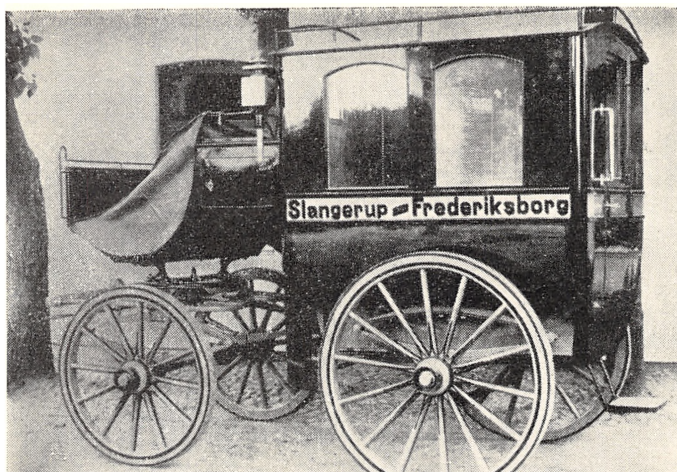
Allerede i Hæftet fra 1732 fandtes nogle af Brorsons skønneste Salmer, og om hans Vers gælder det, at de næsten alle ejer en mild Inderlighed parret med en særpræget malerisk Kraft og Anskuelighed: „Op al den Ting, som Gud har gjort“, „Op I Kristne, ruste eder“ og „Her vil ties, her vil bies“ for blot at nævne nogle enkelte af dem. Det er i „Her vil ties, her vil bies“, at den kendte Linie, som ofte citeredes under Besættelsen for faa Aar siden, forekommer: „Trange Tider langsomt skrider“.

„Den yndigste Rose“ skrev Brorson paa Inspiration fra „Højsangen“, hvor det i 2. Kapitels 1. Vers hedder: „Jeg er Sarons Rose, Dalens Lilje“. Saron er Navnet paa en frugtbar Kystslette i Palæstina mellem Byen Joppe i Syd og Karmelsbjerget i Nord. „Rose“ er i dette Tilfælde en poetisk Betegnelse, for den Blomst af Liljefamilien, der er Tale om, og som vi her hos os kalder „Tidløs“, er nærmest en Slags Efteraars-Krokus („Nøgne Jomfruer“).

Melodien til „Den yndigste Rose“ menes at høre til en ældgammel latinsk Sang, „Jam moesta“, komponeret af Prudentius, som døde i Aret 405. Paa Noder forekommer den første Gang i en Sangsamling, der i 1542 blev udgivet i Wittenberg af Joseph Klug. Her i Danmark har Melodien været brugt siden Slutningen af 1500-Aarene til Salmen „Med Sorgen og Klagen hold Maade“, som var oversat efter „Jam moesta“ — og i 1732 laante Brorson altsaa de kendte Toner til „Den yndigste Rose“.

Siden Brorsons Tid har flere af de Ord, han benyttede i Salmen, skiftet Valor. Det gælder f. Eks. „nedrige“, der staar i 8. Vers, og som i senere Udgaver er blevet ændret til „ydmyge“.

Den gamle Postvogn...

»Slangerup-Frederiksborg« staar der paa denne flotte, hestetrukne Postvogn bygget i Tiden lige efter Aarhundredskiftet af Smed Ørum Petersen, Herning. Det var i den Periode, det hed Frederiksborg Posthus — før 1772 og efter 1908 hed det Hillerød. Posthuset laa i »Israelsens Gaard«, nuværende Slotsgade 11, i 1910 flyttedes det til Kannikegade.

Postkører (Postkontrahent) *Christensen* fra Slangerup holdt ind paa »Linden« i Slotsgade, indtil Hjemturen skulde begynde med Post og Passagerer.

... og dens Afløser

I 1919 afløstes Diligencen af den mindst lige saa flotte kombinerede Post- og Passagerbil, som vi her ser fuldt bemanded med Skolebørn fra Slangerup Skole 1920, parat til at age med til Frederikssund for at begynde en Fodtur derfra.

Postkører Christensen, der nu sad bag *Rat*, forlængede Turen til Frederikssund, ligesom Post-Diligencen havde gjort det »i tidligere Tid«.

Den nye Postbil holder i Postkørerens Gaard i Kongensgade, Slangerup Kro ses i Baggrunden.

Har De morsomme eller interessante Billeder — gamle eller nye — liggende fra Nordsjælland? Prøv engang at se efter i Skuffer, Skabe, — og paa Loftet! Og send dem til »Jul i Nordsjælland« med nogle Linier om, hvor Billederne er fotograferet, og hvad de forestiller. Vi vil gerne *laane* Billederne. Baade benyttede og ubenyttede sender vi tilbage til Ejerne — og Billederne tager ingensomhelst Skade af at blive affotograferet til Reproduktion. Det gælder ikke blot Diligencer og Postvogne! Men alt, hvad der tænkes kan af morsomt eller interessant fra ældre og maaske ogsaa nyere Dages Liv og Arbejde i Nordsjælland, Folk i Arbejde og Fest, Personer i gamle, interessante Dragter, Billeder fra Jule- og andre Højtider, Huse og Heste, Maskiner og Mennesker — Bønder, Borgere, Haandværkere og Gejstlige fra Land, Stationsby og Købstad, lad os se et stort Udvalg.

For benyttede Billeder ydes et stimulerende Honorar. Vi regner med, at vore Læsere kan skabe et Par interessante Billed-Sider i næste »Jul i Nordsjælland«. Find Billederne frem og send dem *nu*, mens De husker det. God Jagt!

Billederne, med lidt forklarende Tekst, sendes til:

»Jul i Nordsjælland«, Ved Mønten 17^{III}, København S.

Den lærde Gæst i den nordsjællandske Præstegaard

✧ 400 Aar siden, Christiern Pedersen, Biblens Oversætter, døde i Helsinge Præstegaard, efter et bevæget Liv ✧

Af EMUS JENSEN

Helsinge Kirke. I Vaabenhusets Væg, til venstre for Indgangsdøren, ses Mindetavlen over Christiern Pedersen.

I Himmelhavets Dybder er der Stjerner, der er saa langt borte, at Lyset bruger Aar for at naa ned til os. I enkelte Tilfælde kommer vi endda ud for, at Stjernen selv forlængst er død, men Lyset fra den staar endnu i Luften og giver os Indtrykket af, at Stjernen stadig lever.

Saaan er det ogsaa med enkelte af de Skikkelser, der har gaaet paa Jorden og ladet deres Lys skinne for Menneskene. Selv er de borte, men de Ord, de talte eller skrev, lyser endnu som Stjerner fra en fjern Himmel og fanger vor Opmærksomhed.

*

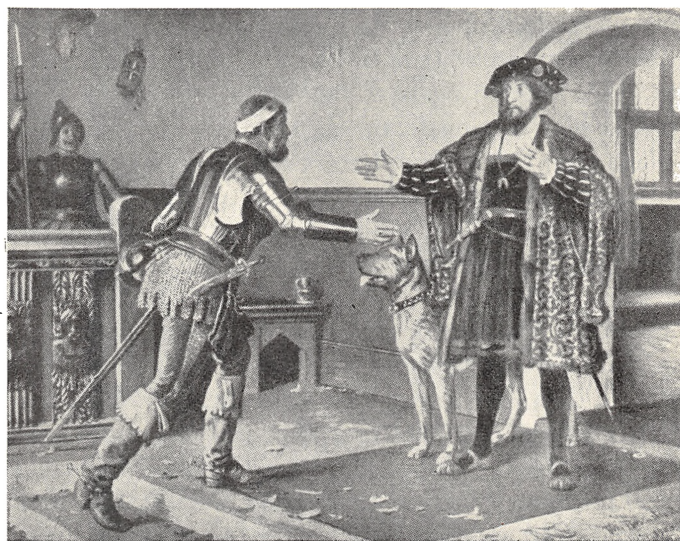
Lader vi paa denne Baggrund Blikket gaa fire Sekler tilbage, fanges det ind af et Navn, der lyser mellem saa kendte Navne som Martin Luther og Melancton, men med hjemlig Glans. *Christiern Pedersen* blev nemlig født i Helsingør, uden at man dog er i Stand til at tidsfæste hans Fødsel nærmere end til Tiden før 1480. Vi véd, at han derefter kom til at gaa i Roskilde Skole, der paa den Tid var stærkt i Ry og besøgtes — efter hvad Peder Palladius noterer i sin Visitatsbog — af flere Elever end nogen anden Skole. Den Uddannelse, han fik her, har han antagelig suppleret paa det nyoprettede Universitet i København, hvorefter

I Helsinge Kirkes Vaabenhus — i den udvendige Væg Vest for Indgangsdøren — indmuredes i 1895 en Sandstenstavle, bestemt af den danskfødte russiske Statsraad Thor Lange og udført efter Tegning af Martin Borch. Indskriften fortæller: »Magister Christiern Pedersen — Forkæmper for Reformation og høit fortient af Fædrelandets Sprog, Litteratur og Historie. Frelste Saxos Krønike fra Undergang, fød ved Aar 1480, død i Helsinge 1554«.

Sognepræst Emus Jensen, Frederiksværk, skriver her — i 400-Aaret for Christiern Pedersens Død — om den berømte danske Humanist.

Ærkebiskop Birger kalder ham til Kannik ved Domkirken i Lund, hvor han kom til at gøre Tjeneste ved Hellig tre Konger-Altret og St. Christoffers og maatte deltage i Arbejdet ved Skolen, der var knyttet til Kirken.

Disse hans yngre Aar har ikke efterladt litterære Minder, men da han — som en god Kannik burde gøre — søgte videre Uddannelse ved et fremmed Universitet og i den Anledning rejste til Paris, indledes den Forfattervirksomhed, der har sikret hans Navn mod Glemsel. Universitetet i Paris havde gennem flere Hundrede Aar staaet i en lysende Glans, men da Christiern Pedersen kom dertil, var dets Stjerne ved at fordunkles af flere nyere Universiteter, og man mærker derfor heller ikke meget til det Udbytte, han høstede dér, fra regnet Magistergraden, som han fik i Aaret

Christiern Pedersen sluttede sig til Chr. II, og det var under hans og Kongens Ophold i Nederlandene, Christiern Pedersen gik over til Lutherdommen og udgav sin Oversættelse af Ny Testamente. Billedet her skildrer Mødet i Leer ved Antwerpen mellem Kongen og hans tro Forkæmper, Lensmanden over Gulland, Søren Nors, der i Aarevis førte en haardnakket Kamp mod Danskere, Svenskere og Lybækkere. Nors er ilet den lange Vej til Nederlandene og slutter sig nu til Chr. II og hans »Hof«. (Maleri af Vilhelm Rosenstand, 1900, paa Frederiksborg-Museet.)

1511, skønt han opholdt sig dér i flere Aar. Hans sunde og nøgterne Natur har aabenbart ikke kunnet finde dét, han søgte, i den døde Formalisme, som prægede Livet og Studiet dér. Derimod mærker man hans stærke Følelser for Hjemlandet og hans brændende Iver efter at indhøste en Viden og Erfaring, der kunde gavne Udviklingen i Folket herhjemme.

Hans første Arbejde, der blev trykt i 1510, var en Bog til Brug i Skolen i Danmark — en *latinsk Ordbog*, der skulde komme til at afløse den forhadte »*Doctrinale*«, der gennem et Par Aarhundreder havde forpestet Skoletiden for mange Peblinge. Samtidig hermed begynder han at forberede sit Arbejde med *Saxos Krønike*. Levende historisk interesseret, som han var, havde det længe gjort ham ondt at vide, at hvad der fandtes af dette Værk, laa spredt tilfældige Steder og var prisgivet Glemsel og Vanrøgt. Trods mange ihærdige Anstrengelser lykkes det ham ikke at faa sendt et Exemplar til Paris, hvorfor han selv rejser hjem til Danmark og gennemsøger Klostrenes Arkiver, men først ved Ærkebiskoppens Hjælp lykkes det ham at opdrive et Haandskrift af det allerede da sjældne Værk. I Juli 1513 fik han Kongens — Christian den II.s — Tilladelse til at afskrive det og besørge det i Trykken, og med en enestaaende Flid bringer han Arbejdet til Ende paa syv Maaneder, saa Bogen kunde udkomme i Marts 1514. Den blev uhyre vel modtaget, og allerede 20 Aar senere var det umuligt at faa den i Handelen.

*

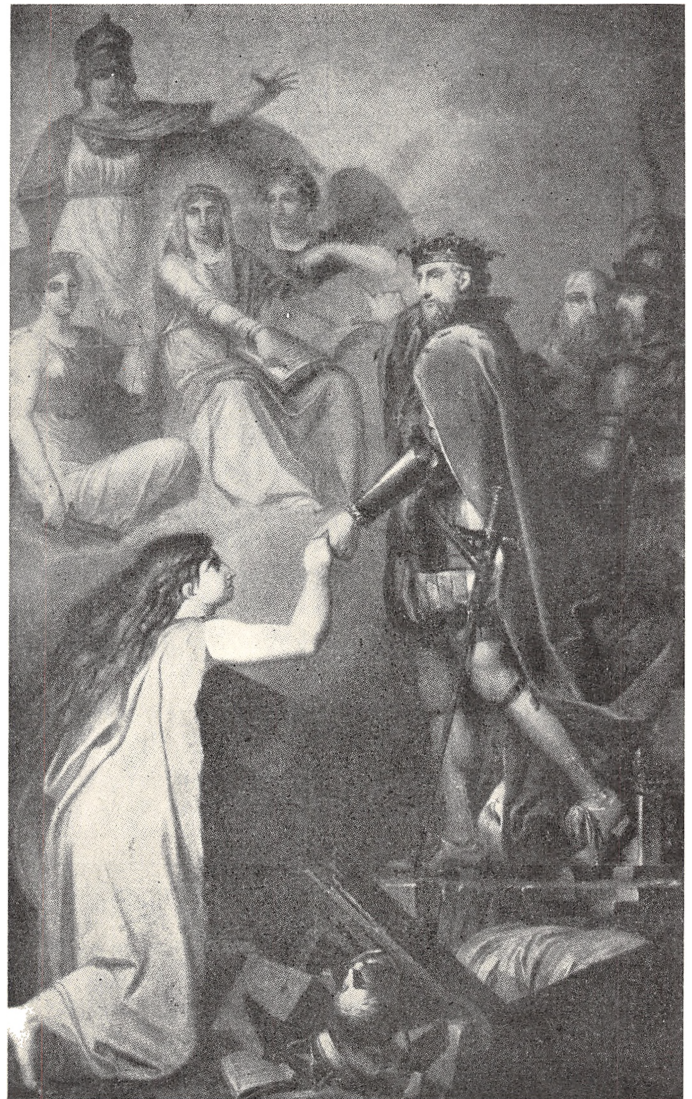
Vi, der er vant til at arbejde med Skrivemaskine og har elektrisk Lys, tænker med nogen Undren paa, hvordan han med sin Gaasepen og ved Tællelys har kunnet overkomme dét, han gjorde paa den korte Tid. Og man undrer sig endnu mere, naar man ser, at han samtidig med dette store Arbejde naar at udgive »*Tidebogen*«, en Bønebog, hvor Læsestykker fra den hellige Skrift og forskellige Hymner og Bønner var ordnet til Dagens forskellige »Tider«. I første Række var den bestemt til Læsning i Kirken, men hans redelige Livssyn og hans fremragende Evne til at udtrykke sig klart og forstaaeligt sikrede den hurtigt en Plads som flittigt benyttet Andagtsbog i Folket.

Han var endnu ikke færdig med dette Værk og nogle andre, mindre Arbejder, før han var i Gang med det Skrift, der udkom næste Aar. Det er det største af hans Arbejder fra Tiden i Paris, ligesom det var det største danske Skrift, der hidtil var blevet trykt. Formaålet med Bogen var — som han selv siger: »til Bedste for dem, der sagte ej tit finge Prædicken at høre, at tilvejebringe en Søndagsbog paa Modersmaalet med Oversættelse og Udtydning af Kirkeaarets Evangelier og Epistler«, — altsaa en regulær Postille. Da han i Lighed med de Forbilleder, han benyttede, omend i

mindre Omfang, anfører Exempler paa den hellige Jomfrus Mirakler, fik Bogen hurtigt Navnet »*Jærtegns-Postillen*«. Trods dens Brist betegner denne Bog, der kom to Aar, før Luther traadte frem, dog et grønt Skud ved Vintertide og aander af Christiern Pedersens fromme og grebne Sind. Den fandt hurtigt saa mange Læsere, at den allerede tre Aar efter maatte udsendes i nyt Oplag og blev kendt og brugt, ikke alene i Danmark, men ogsaa i Norge og Sverige.

Til Trods for, at han havde begge Hænder fulde af Arbejde, følte han sig ikke hjemme i Seine-Staden, og det har været ham en Lettelse, da han igen befandt sig i Lund og kunde paabegynde det Arbejde, han længe havde ønsket at tage fat paa: en *Danmarks Krønike*, — som en Fortsættelse af Saxos Værk. Hans

»Christian III som Reformationens Befæster i Danmark«, Nicolai Abildgaards Billede fra 1781 til Christiansborg. Mellem de allegoriske Figurer er en Kvinde, der med Bibel i Haand symboliserer Religionen. Chr. III overlod under sit Reformationsarbejde Christiern Pedersen det Hverv at oversætte den hele Bibel, et Arbejde, der ikke alene fik reformatorisk Betydning, men Indflydelse paa dansk Prosasprogs Udvikling.

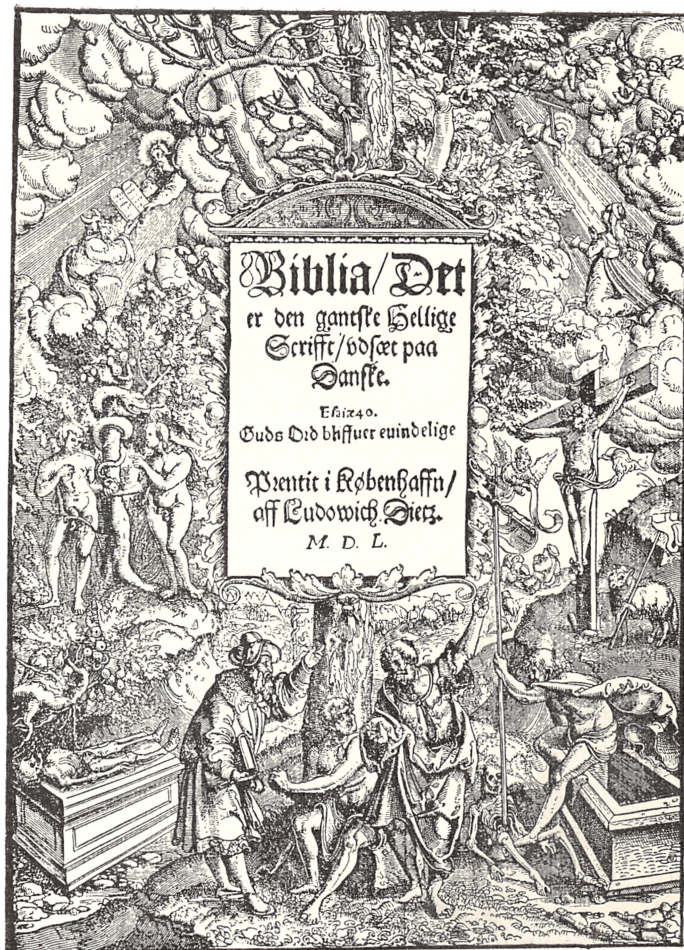

Arbejdsfred afbrydes dog ved de mange Forviklinger, der opstod ved Ærkebiskoppens Død i Anledning af Valget af dennes Efterfølger, da Domkapitlets og Kongens og Pavens Interesser gik hinanden imod. Men da Tyskeren Johan Veze var blevet udnævnt, traadte Christiern Pedersen i hans Tjeneste som hans Kansler, hvad der førte ham ind i adskillige Stridigheder, og lettere blev det ikke for ham, da Christian II, der i høj Grad viste ham sin Bevaagenhed, forlod Landet. Ved Skæbnens sære Spil vikles denne stille Bogens Mand ind i det politiske Spil og kommer ud for en Række Begivenheder, der er mættet med Spænding og Dramatik. De naar deres Højdepunkt, da Søren Norby i 1525 søger at genvinde Skaane for den hjemløse Konge, men bliver slaet. Christiern Pedersen, der ikke havde lagt Skjul paa sin Hengivenhed for Christian II, og havde stillet sin Pen til Tjeneste for ham, maatte flygte og tilbragte en 7—8 trange Aar hos den landflygtige Monark, dels i Tyskland, dels i Nederlandene. Men hvad han maatte savne paa ydre, fik han til Gengæld paa indre Vis, idet han her kom i Kontakt med Reformationen fra Wittenberg. Den passede ind i hans eget Livssyn, og den gav hans litterære Trang Stof at arbejde med. Han oversatte eller bearbejdede adskillige af Luthers Skrifter; fik dem trykt i Antwerpen, og ved Handelsskibenes Hjælp kom de til Danmark, hvor de paa deres Vis var med til at bane Vej for Reformationens Idé, kraftigt understøttet af hans Oversættelse af Det Nye Testamente og Davids Salmer, der udkom 1529.

*

Der er ingen Tvivl om, at Christian II. stod bag disse Arbejder, men da han kom tilbage til Landet som Fange og blev indsat paa Sønderborg Slot, var hans Tid forbi og hans Rolle udspillet, og Christiern Pedersen blev afhængig af den nye Konge — Frederik I.s Gunst. Det lykkedes ham at vinde Kong Frederik saa vidt, at han fik Tilladelse til at bosætte sig i Malmö og »ernære sig ved Prenteri«, efter at han paa Grund af sin Holdning i Kongespørgsmaalet havde mistet sine gejstlige Indkomster. Modgangen havde dog ikke taget mere paa ham, end at han paa ny udfolder en vidtgaende Virksomhed, baade som selvstændig Skribent og som Forlægger, og udgiver bl. a. Agricolas Katekismus, »170 mærkelige og ret kristelige Spørgsmaal og deres Svar«. Med denne og nogle mindre Bøger af kristelig Art afslutter han Rækken af opbyggelige Skrifter og gaar over til en ny Sfære i Litteraturen, idet han udgiver en »Lægebog« og kort efter en Bog om »Urtevand«. Trods Overtroen har Bøgerne dog den historiske Værdi, at de giver os Oplysninger om Kemiens og Botanikens Standpunkt paa det Tidspunkt og viser, at man besad en ikke ringe Viden om de forskellige medicinske Urter. Ingen af Bøgerne

Titelbladet til den saakaldte Christian III's Bibel (1550), — den første hele, trykte danske Bibel, oversat fra Luthers Bibel af Christiern Pedersen. »Christian III's Bibel« kan man bl. a. se paa Frederiksborg, hvis Eksemplar har tilhørt Søhelten Peder Skram og hans Efterslægt.

naede dog den Popularitet, som hans to følgende Skrifter fik: »Karl Magnus Krønike« og »Olger Danskes Krønike«, der gennem mange Aar var yndet Folkelæsning. Videre taler al Sandsynlighed for, at det var ham, der stod for Udgivelsen af Den Danske Salmebog, som udkom i Malmö 1533, og Den Danske Rimkrønike, der kom samme Sted Aaret efter, netop som Grevens Fejde brød ud og satte en Stopper for hans Arbejde og hvirvlede ham ind i en politisk Malstrøm. Selv havde han til det sidste haabet, at Christian II. vilde have indtaget sin gamle Trone, men han blev skuffet. For hans personlige Eksistens betød Nederlaget, at han maatte trække sig ud af sin Virksomhed og leve et saare stille Liv i det Hjem, som han havde stiftet, da han omkring 1532 havde giftet sig med Borgmester Jakob Mikkelsens Datter Else, der var Enke efter en Christoffer Madsen. Ægteskabet blev dog ikke langvarigt, idet hun døde 1539 og blev begravet i Malmö. Selv fandt han noget at leve for i det nye Arbejde, han nu paabegyndte, og som mere end noget andet har gjort hans Navn kendt indtil i

Dag, nemlig en samlet Oversættelse af Bibelen, et Arbejde, der maa have taget ham seks eller syv Aar. Værket udkom efter Kongens Befaling 1550 som *den første danske Kirkebibel*.

*

I nden han naaede saa vidt, at han saa den trykt, havde en i 1544 begyndende Sygdom svækket hans Arbejdskraft og Sind i en saadan Grad, at han afviklede de fleste af sine Forhold og flyttede som en nedbrudt Mand til Præsten i Helsingø — Hr. Peder Andersen —, hos hvem han levede sine sidste ti Aar. Fatig var han ikke, men han savnede Evnen til at ordne sine Sager og var i mange Tilfælde for godtroende.

Derfor havde han adskillige Vanskeligheder at slaas med. En begyndende Bedring i hans vaklende Helbred satte ham ganske vist i Stand til for en Tid igen at føre Pennen, men Bedringen holdt sig ikke. Kræfterne tog af, og en stille Vinterdag — den 16. Januar 1554 — sad han i den Slagbænk, der tjente ham som Seng, og tog Afsked med det Liv, der en Overgang syntes at skulle føre ham op til de høje Tinder i Samfundet. Derop naaede han ikke, men hans uhyre Flid og store Arbejdsevne i en Periode, der dannede Grænseskillet mellem to store Epoker i Aandslivet, sikrede ham alligevel et Minde som »den danske Litteraturs Fader«, længe før Holberg fik tillagt dette Navn, og sikkert med mere Ret.

»DEN GRØNNE BÆNK«

ved Svend Pers Gavl i Gilleleje

Af JØRGEN LEVE

»Den grønne Bænk« ved Gilleleje Havn er ikke nogen helt almindelig Sladrebænk, — den har »set« og »hørt« Gillelejes Historie. Herfra gav Fiskernes Konge sine Ordre, naar Hornsignalet lød, — herfra saa Gillelejerne, da Englænderne sejlede af Sted med vor Flaade, — her mødes Fiskerne endnu

og fortæller om Portugiseren, der blev dansk Generalguvernør, om nordsjællandske Kaper-Bedrifter, om Kvinderne, der samlede Sten til »Eksport«, — og om Gilleleje-Lodsen Svend Hansens Tragedie, da han to Gange satte en Ostindiefarer paa Grund og maatte arbejde i Jern i et halvt Aar ...

O p mod Svend Pers hvidkalkede Gavl paa Havnen i Gilleleje staar en lang, grøn Bænk. Den er tømret af svære Planker, som er arret og vansiret af Tidens Tand. Over Bænken er et lille Halvtag til Værn mod Sol og Regn, og til Fødderne er der et Trin, saaledes at man kan sidde tørskoet, selvom Slud og Regn forvandler Havnepladsen til Ælte.

Hvadenten det er Sommer eller Vinter, er Bænken aldrig tom; det er nu blevet en Vane at lægge den dag-

lige Runde i Byen forbi den grønne Bænk og her holde en kort Rast, saa Indtryk af Samtaler og smaa Oplevelser kan faa Tid at sætte sig.

Turisterne kalder den »Sladrebænken«, men for Gillelejerne er det bare »den grønne Bænk«.

De er nu sært underlige, de, der sidder paa Bænken. Det er som oftest ældre Mænd med højpuldet Kasket, Stortrøje og Knortekæp.

En Mand med brun Baskerhue, der sidder paa Snur og lader en graasprængt Krølle flagre for Vinden, slaar sig ned mellem to gamle. Han er iført det kendte Antræk: fransk Silketørklæde, creme-farvet Skjorte, jade-grøn Lumberjacket, petroleumsfarvede Bukser med knivskarpe Pressefolder, Spændesko, Spadserestok og en Cigar, der har kostet mere end hele den Pakning, hvorfra de lange Fiskesnadder ustandseligt fyldes.

»Naa, Fisker, tror De, der bliver noget at fange derude i Dag?«

Der lyder et Grynt, som baade kan betyde ja og nej.

*Gilleleje Havn som den tog sig ud i Halvfemserne.
Efter Maleri af Thorolf Petersen.*

*Fiskerkoner i Gilleleje skyller Net i Kanalen.
Fotografiet er fra Tiden omkring Aarhundredskiftet.*

Derefter dyb Tavshed. Da han er gaaet, konstaterer en: »Det var ikke en af vore!« Og saa snakker man ikke mere om det ...

Et Par Dage senere er Landliggeren inviteret til Kaffe hos sine Værtsfolk. Den gamle Mand fra Bænken er der ogsaa, for det er nemlig Værtindens Morbroder. Han underholder hele Selskabet med Historier, der fortælles med baade Lune og Humør. Da Selskabet bryder op, følger Landliggeren den gamle Mand paa Vej og foreslaar, de lægger Turen ned forbi den grønne Bænk. Den gamle beklager at have tænkt sig en anden Vej hjem, og Landliggeren undres ...

*

Bænken er gammel som Byen selv. Ingen ved, hvem der har ladet den sætte op. Bænken har simpelt hen altid været der. Naar noget er gaaet i Stykker, er det blevet fornyet, og i Ny og Næ ofres der en Gang Maling paa den. Altid grøn Farve.

Bænken ved Svend Pers Gavl er den sidste, der er tilbage af de gamle Samlingsbænke. Her har Fiskerne i umindelige Tider sat hinanden Stævne og drøftet Dagens Begivenheder. Her afgjorde man Stridigheder, dømte om, hvad der var Ret og Uret, og diskuterede Vind og Vejr.

Gilleleje var før i Tiden et isoleret Samfund. Kommunikationsmidlerne var faa og daarlige; man var overladt til sig selv og indrettede sig herefter. Livet var bitter Alvor med Kamp for Tilværelsen og det daglige Brød. Døden var en hyppig og paatrængende Gæst hos et lille Samfund paa faa Hundrede Mennesker, der har oplevet at miste 25 unge Mænd paa Havet i Løbet af 6 Aar, og Ulykkerne standsede ikke hermed. Det sved dobbelt haardt, da næsten alle var i Familie med hverandre. Gillelejerne lærte at være ydmyge og tage Vare paa »vore egne«, men det gav ogsaa Stolthed at kunne klare sig selv.

Denne Livsindstilling har ikke ændret sig, fordi Ekstratog og moderne Busser med Sightseeing-Tag bringer Tusinder af Turister, der kun kender til den Slags Problemer og Katastrofer fra Aviser eller Biografer, hvor de indgaar som nødvendige Led i de filmiske Heltepos, til Byen ved Sjællands Nordspids.

*

Ppaa »den grønne Bænk« gav den Mand, der stiltiende var udpeget til Fiskernes Leder, sine Ordre, naar et Hornsignal havde kaldt Fiskerne til Samling. Paa et Tegn fra ham drog alle Baade til Søs. Ved Bænken samledes man, naar der var Fare paa Færde,

To Gilleleje-Fiskere paa den grønne Bænk ved Havnen. Til venstre Fabrikant Carl Petersens Bedstefar, Skipper Poul Petersen, til højre Skipper Chr. S. Christiansen. Læg mærke til de gamle Skipperes fjerne Blik, — Øjnene er vant til at søge ud over Havet til Horizonten. Fotografiet, der nu hænger paa Gilleleje Museum, er fra 1929.

hvadenten det drejede sig om et Skib, der strandede, eller Havet, der steg, saa der maatte gives Ordre til at trække Baadene længere paa Land.

Fra Bænken saa Fiskerne Englænderne efter Slaget paa Rheden sejle afsted med den danske Flaade; i 1819 saa de det første Dampskib, »Caledonia«, dampe Sundet ind, og mere end hundrede Aar senere har man herfra betragtet »de grønne«s Huseren, drøftet den Skæbne, der ramte de jødiske Flygtninge paa Gillelejes Kirkeloft, planlagt, hvorledes landflygtige kunde føres over til Svenskekysten, og diskuteret Korea-krig og Atombomber.

Bænken afspejler hele Byens Udvikling og Historie, og her lever Navne, som forlængst er udvisket paa den lille Kirkegaards Gravstene.

Der er for Eksempel Lars Marcussen, som sad paa Bænken og kommenterede den første Telefons Installation i Gilleleje med Ordene: »I maa nu inte bilde mig ind, uden der æ Hul i Traaden!«

Der var ogsaa den gamle Kammerraad Mentz, der opbevarede Fiskernes Penge, og som var frygtelig grov i Munden og lavede et syndigt Vrøvl, hver Gang Fiskerne indfandt sig for at faa deres Penge, »bare for at købe noget Pjat for dem!« — eller Købmand Hansen, der i det hemmelige modarbejdede Planerne for Havnebyggeriet, fordi han mente, det vilde ødelægge hans Forretning. »En Bolsche-Havn faar vi!« sagde Fisker Lars Hansen, da Planerne i første Omgang strandede, og bedre var det ikke, da Niels Brygger blev Formand for Arbejdet. Hertil bemærkede Peter Clausen: »Ham bygge Havn? Han har aldrig kunnet brygge et ordentligt Træ Øl!« De mange sælsomme Beretninger, man kan faa Kendskab til paa »den grønne Bænk«, er fortalt af Far til Søn og er blevet husket.

Man kan faa at høre om Tiden før 1872, da Fiskerne maatte vade ud til de store, aabne Baade, og hele den mandlige Befolkning derfor var krumbøjet af Gigt. Eller om en Baad og dens Besætning, der drev ud med Isen, saa Mandskabet i 8 Døgn maatte leve af raa Fisk og suge Rim af Tovværket for at læske Tungen.

*

Mange af disse Beretninger er gemt for Efterverdenen af Fabrikant Carl Petersen, Gilleleje Maskinfabrik, der selv tilhører en af Byens ældste og største Slægter. Baade hans Far og Bedstefar har efterladt sig en Mængde Breve og Optegnelser.

Carl Petersens Slægt, der i Dag tæller 200 Personer, gaar helt tilbage til 1600-Tallet til Portugiseren Gabriel Ferdinand Milan. Navnet Ferdinand, der er saare almindeligt i Slægten, er et Minde herom. Det bæres bl. a. af Carl Petersens Broder, Sognefoged Ferdinand Petersen, og endvidere er der i Byen en hel Familie Ferdinandsen, som ogsaa kan føre sin Oprindelse tilbage til Milan.

Denne Portugiser var Faktor for den danske Konge i Amsterdam, dvs. en Slags Konsul. Da Kongen efterhaanden var i stor Gæld til Milan og kviede sig ved at betale, gjorde han ham til Generalguvernør over de vestindiske Øer. Milans første Embedshandling var at lægge sin Forgænger i Bolt og Jern, fordi denne var underkøbt af det caribiske Havs Sørøvere. Milan forsøgte at presse Penge af den tidligere Guvernør og maa have opdaget, at det var en Kæmpeforretning at staa sig godt med Sørøverne, for Enden paa det hele blev, at Kongen sendte en Fregat til Sct. Thomas med Bemyndigelse til at arrestere Guvernør Milan. Han sad i Jern i København et helt Aar og endte sine Dage for Bødlens Økse paa Skafottet paa Nytorv.

Milans Søn blev Viceborgmester i Helsingør, og hans Barnebarn fik Ejeren af Nellerupgaard i Gilleleje til Stedfader. Dette Barnebarn, Louise Ulrikke Milan, er Carl Petersens Tipoldemor.

*

Gillelejerne blev kaldt »Kineserne« af dem i Hornbæk, — og »Kineserne« havde Ry for at være nogle vilde og uregerlige Karle. De kaldte til Gengæld Hornbækkerne for »Rotterne«.

Om det er gamle Milans Sympati for det raske Piratliv, der spøger, skal være usagt, men en Kendsgerning er det, at Gillelejefiskerne under Kanonbaadskrigen mod Englænderne viste sig at være Nordsjællands kækkeste Kapere. »Den grønne Bænk« paa Havnen var fast Udkigsstation for en Vagtmand. Saa han et Skib, der sakkede agterud af en Konvoj, blev der blæst i Hornet, og saa mødte Fiskerne op bevæb-

Billedet, der stammer fra Gilleleje, viser en amerikansk Fregat »Anna Lovisa«, der angribes og opbringes af Gilleleje-Fiskere.

Billedet findes nu paa Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg.

net med drabeligt udseende Huggarter. Indtil for faa Aar siden legede Børnene endnu med disse Huggarter, men nu er de indlemmet i Museets Samlinger.

Carl Petersens Oldefar, *Peter Bentsen*, var Rheder for Kaperfartøjerne, smaa Baade, der blev roet frem, og som var bevæbnet med en »Donnerbøsse«, en lille bevægelig Kanon af fransk Oprindelse. Fire — fem Smaabaade omringede Efternøleren i Konvojen, og man tog ingen smaalige Hensyn til, om det var engelske, amerikanske eller svenske Skibe, det gik ud over. Man havde altid den Udvej bagefter at beskyldte dem for at sejle i Kontrabande, for hvilke Varer er vel ikke krigsvigtige?

Den dristigste Kanonbaadskaptajn var den kun 19-årige »Unge Lars« Svendsen, for hvem mangan udenlandsk Skipper havde maattet strække Vaaben. De smaa Baade sejlede helt ind under det fremmede Skib, hvor de svære Skibskanoner ikke kunde naa dem. Vilde Skibet ikke dreje bi, blev der fyret med de smaa Svingkanoner lige ind i Skroget, hvorefter Kapergasterne bordede Skibet paa regulær Sørøvermanér. Naar Besætningen var nedkæmpet og afvæbnet, blev den spærret under Dæk, og Prisen sejlet til Holbæk, hvor en Priseret skulde afgøre, om Opbringningen var »lovlig«.

Kapertiden gav stor Velstand i Gilleleje, hvor man levede i Sus og Dus. Punch'en flød, og Piberne blev tændt med 5 Rbd.-Sedler, men saa kom Statsbankerotten, og alle Byens Indbyggere, paa nær Peter Bentsen og unge Lars Svendsen, der i Tide havde faaet

deres Penge anbragt i noget mere solidt, var snart ludfattige.

En anden af de stolte Kaperkaptajner, *Hans Erlandsen*, maatte gaa fra Dør til Dør og synge sin sørgmodige Vise:

»De alle mig kende,
saa længe jeg har Penge . . .«

for at faa til Dagen og Vejen. Mange af de gamle i Byen kan endnu Visen udenad.

*

I mere fredelige Tider gik Livet sin vante Gang paa Lejet. Baadene gik paa Fiskeri ved Anholt og Sjællands Odde, hvor Fiskerne maatte i Land om Natten, da de ikke kunde sove i de aabne Baade. Mandskabet fik da Lov til at overnatte i Bøndernes Stalde, hvor Kreaturerne i de kolde Maaneder leverede Varmen. Fangsterne blev sendt til København med Hestevogn eller solgt til svenske Opkøbere.

Det var farligt at fiske i det grundede Vand ved Odden, og skete det, at en Baad grundstødte, maatte Besætningen udenbords med et Reb om Livet og sætte Ryggen til Skibsklædningen.

Var Fiskeriet daarligt, samlede Kvinderne Sten ved Gilbjergshoved, og Stenene blev solgt til Havneanlæg i Jylland eller til Fæstningsanlæggene i København. Kvinderne maatte iøvrigt tage deres Tørn med, bl. a. var det deres Arbejde at pille Sildene og fylde i Kasserne, naar Baadene kom i Havn. De maatte ogsaa

tage sig af den lille Lod Jord med en Ko og et Par Grise, som næsten hver Fisker havde, saaledes at man var selvforsynende med de nødvendigste Landbrugsvarer.

Der handlede ogsaa en Del paa Lejet. Fiskerne købte saaledes Sild i Jylland, naar der ikke var noget at fiske i Kattegat, og de blev fragtet til København og solgt. Endvidere sejlede man i Vintertiden Kartofler for de nordsjællandske Bønder til Hovedstaden.

En anden Ekstraindtægt var de mange Strandinger, men desværre har Strandrøverier ikke været ukendte, og det hændte undertiden, at en af Lejets Indbyggere maatte gaa den tunge Gang til Kronborg for at blive lagt i Jern og Bolt. I ældre Tid var der et Lodseri i Gilleleje med Pligt til at føre Skibene fra Kullen til Helsingør. I 1798 blev den unge Gillelejefisker og Lods *Svend Hansen* dømt for at have ført Ostindiefarereren »Cronborg« paa Grund paa den nuværende Ostindiefarergrunden lige ud for Gilleleje. Skibets Vrag ligger stadig paa Bunden, og endnu er der Silkestoffer i privat Eje i Gilleleje, der stammer fra »Cronborg«s Forlis.

Lodsningen begyndte en diset Juni-Dag i 1797, og *Svend Hansen* havde det Uheld at sætte Skibet paa Grund. Det lykkedes ved Varpning og delvis Losning at faa det fri igen, og nu holdt alle Gillelejefiskerne paa, at *Svend Hansen* som deres bedste Mand skulde have sin Chance for at føre »Cronborg« frelst

til Helsingør. Da skete Tragedien. I Løbet af et Kvartter satte *Svend Hansen* atter »Cronborg« haardt paa Grund, og samtidig blæste det op. Stormen slog Skibet til Vrag. Den 24. Januar 1798 faldt Dommen: *Svend Hansen* skulde betale 340.000 Rigsdaler i Erstatning, et Beløb, han ingen Mulighed havde for at udrede, eller arbejde seks Maaneder i Jern paa Københavns Befæstning. Man ved ikke, om han faktisk skaffede Pengene, men det er næppe sandsynligt. Han har maattet gaa den tunge Gang til Københavns Befæstning.

Meget af den gamle Tid er — i Levemaade og Traditioner — bevaret i Gilleleje. Fiskeriet er stadig Byens Hovederhverv, men Risikoen er nedsat ved bedre Baade med alle tekniske Hjælpemidler.

Man nærer den Illusion, at de urolige Tider for evigt er forbi i Gilleleje, der syntes hævet over den Uro og Utryghed, der behersker den øvrige Del af Verden. Ran og Voldshandlinger er ophørt i Byen, hvor man selv henter sin Søndagsavis foran den lukkede Butiksdør og lægger Pengene i en lille Æske af Træ, der sjældent har Underskud. Det eneste, der stjæles, er de mange Besøgendes Sjæl og Hjærte, som nænsomt gemmes i det hvide Sand.

»Den grønne Bænk« er der stadig og vil altid være der. Nu er den bare kun en fredfyldt Plads og et Fristed for den trætte, der søger Hvile . . . .

Da Thomas Kingo skiftede Latinskole — fra Slangerup til Frederiksborg

Af ERLAND GRIBSØ

Blandt de Studenter, som Rektor Albert Bartholin i 1654 — altsaa for 300 Aar siden — dimitterede fra Frederiksborg Latinskole, var Thomas Hansen Kingo, den fattige Væversøn fra Slangerup, den senere saa berømte Salmedigter, der blev adlet og endte som Godsejer og Biskop over Fyns Stift.

Thomas Kingo har i Aarenes Løb givet Stof til Sne-sevis af Levnedbeskrivelser, ligefra tykke Bøger og Doktordisputatser til smaa Lejlighedsskrifter og Bladartikler.

De fleste af de Forfattere, som har beskæftiget sig med Thomas Kingo, nævner, at han gik i Latinskole baade i Slangerup og i Frederiksborg. Nogle gaar let over denne Skiften Skole, andre giver sig til at spekulere over, hvorfor han forlod Skolen i Slangerup og ikke blev Student derfra, men fra Frederiksborg. Flere

forskellige Grunde nævnes, bl. a., at Latinskolen i Frederiksborg var bedre økonomisk stillet end den i Slangerup, at den var større, og at Behandlingen i Frederiksborg ikke var saa haardhændet som i Slangerup.

*

Hvad Behandlingen angaar, da har den ene Skole nok lignet den anden paa en Prik. I Datidens lærde Skoler var Aanden ikke anderledes det ene Sted end det andet. Overalt gik det efter Programmet Latin og Tærsk. Det er sikkert ikke for ingenting, at Landsdommer Claus Pors i »En nyttig Hussbog: Kaldis Leffnetz Compasz«, som han udgav i 1613, skriver: »Gud haver skabt det tykke Kjød bag paa Laarene af Mennisken, og paa den Sted er det godt anset af de gamle Forfædre, at Børn og Ungdommen uden al

Synd eller Skam skal have Straf og Ris. For Ris er intet Sværd, kan og ikke paa den Sted giøre nogen Skade eller bryde nogen Been. Og naar de voxer noget op, saa taaler de og en passende Bast paa Kindbenet eller Kinden, for at det tykke Kjød maa heller ikke der sidde forgieves.« Kun enkelte, som den kendte Kannik Christiern Pedersen, født i Helsingør, død og begravet i Helsinge, saa noget galt i, at »ufornumstige Skolemestre flængte, sled og hudstrøg de fattige Børn, at Blodet løb dem ned i deres Hoser ad Ryggen.«

At Kingo i 1650 kom til Frederiksborg med gode Vidnesbyrd fra Slangerup Latinskole, og at Rektor i den nye Skole »med Fornøjelse tog imod hannem«, er sikkert rigtigt nok, selv om Oplysningen stammer fra den Ligtale, som Biskop Deichmann holdt over Kingo i 1703. Ligtaler var gerne holdt i et blomstrende Sprog, fulde af Overdrivelser, tit gennembroderet med Ros og Smiger, og netop Biskop Deichmanns Tale over Kingo er berømt for »henførende Veltalenhed«.

Man har gættet paa, at Kingo brød op fra sin Fødebys Latinskole og sluttede sig til en anden, fordi han vilde være fri for at virke som Løbedegn paa sin Hjemegn, hvor alle kendte ham. Disciplene i ældste Klasse, »Mesterlektion«, fungerede som omvandrede Degne i Landsbyerne i Skolernes Nabolag. Det var forøvrigt af nogle Disciple en meget eftertragtet Stilling, en Slags Bierhverv, og mange Mesterlektionere blev ved at gaa i Skolen for at kunne bevare Levebrødet som Løbedegn. Derfor kunde man i Slangerup som i andre Købstænder se det Særsyn, at flere af Latinskole»drenge« var store, skæggede Karle med eget Hjem, Kone og Børn. Mange af Løbedegnene tog Skade af den megen Flakken paa Landevejene og den lette Adgang til Brændevin hos Bønderne. De blev forhultede og fordrukne og tænkte ikke paa at naa længere i Livet, end de allerede havde naaet.

Den Bestilling skulde Thomas Kingo altsaa helst have villet være fri for. Ja, maaske. Endnu saa sent som i 1944 mener en Skribent dog, at det var for at opnaa økonomiske Begunstigelser, for at komme til at bo paa Regensen, naar han skulde læse videre, at Kingo skiftede Skole. Hvis det var Grunden, er det dog kun den halve Sandhed.

Der var i hvert Fald ogsaa andet, der bevirkede, at den unge Thomas Kingo vilde væk fra Slangerup.

Allerede et Par af de Personalhistorikere, som tidligst gav sig til at sysle med Kingos Data, fortæller om en særlig Grund — selv om de gør det i forsigtige Vendinger.

Forfatteren til »Det Siellandske Clerisie«, den kendte Provst, Zwergius, nævner denne Grund. Han var en af Kingos Eftermænd som Præst i Slangerup (fra 1732 til 1757). Selv om Zwergius ikke har kendt Kingo personlig, saa var han dog fra nogenlunde samme Tid. Han var født i 1699.

Provst Zwergius oplyser, at Kingo forlod Slangerup Latinskole »for en vis Fortræds Skyld sammesteds«. Mere siger Zwergius ikke, men henviser iøvrigt til Kirkebogen. Desværre er denne Kirkebog brændt. Kingo skiftede som nævnt Skole i 1650, og den ældste Kirkebog, man har fra Slangerup, gaar kun tilbage til 1725. Men da Zwergius udtrykkelig taler

Thomas Kingo i sin »bedste Alder«.
Efter gammelt Stik, med Gengivelse af Kingos Underskrift.

om »en vis Fortræd«, maa man kunne gaa ud fra, at Oplysningen om Grunden til Overflytningen skal søges enten i Kirkebogens Afsnit for »Døde« eller i Afsnittet for »Fødte«. Kort sagt: Thomas Kingo har — naar man holder sig til det Udtryk, som Zwergius anvender — enten været Skyld i et andet Menneskes Død eller Fødsel, maaske begge Dele, hvis der er Tale om, at en Barnemoder døde i Barselseng.

Kingo var temmelig hidsig, naar det kom over ham. Stejl og stædig kunde han ogsaa være — hans mange gode Egenskaber ufortalt. Kendt er jo hans Slagsmaal paa blanke Vaaben med den svenske Kornet, som vilde hente Fourage paa Vedbygaard, hvor Kingo var Huslærer paa Svenskekrigens Tid. Hans Strid med Stedsønnen Jacob Worm, der var Rektor ved Slangerup Latinskole samtidig med, at Kingo var Præst i Byen, siger os ogsaa, at Kingo ikke lod sig træde over Tærne. Han traadte igen. Udelukket er det altsaa

ikke, at han, ved et Uheld, kan have slaaet for haardt ved en eller anden Lejlighed.

Den anden Mulighed, at Kingo kan være blevet Far til et Barn, inden han blev Student, er ogsaa til Stede.

*

Det var sikkert en Faderskabssag, der fik Thomas Kingo til at fortrække fra Slangerup til Hillerød. Den kendte Kirkehistoriker Provst A. C. L. Heiberg, som fra 1855 til 1882 var Præst ved Sct. Olai Kirke i Helsingør, skrev 1852 i en Kingo-Biografi efter at have haft Lejlighed til at benytte Kilder i Odense Bispearkiv: »Femina ex eo gravida erat facta«, d. v. s. »Kvinden ved ham frugtsommelig var blevet«.

Ja, her er vi nok ved Sagens Kerne! Arne Sundbo har i sin Bog om Slangerup og Frederikssund en Gengivelse af en Raadstuedom fra 1652, hvorefter en Sag mod »Thomas Hansen, som er En aff skolens Disipler, for lønleye hand haffuer beganget med Maren Thuresdatter her i Byen«, henvises til Skoleretten for Thomas Hansens Vedkommende, da han ikke mødte i Retten trods lovlig Indvarsling og Stævning, og der heller ikke mødte »nogen paa hans vægne, som her imod noget haffde at suare«. Maren Thuresdatter idømtes en Bøde paa 3 Daler »for Lejermaal« — og Thomas skiftede Skole!

*

Som ung var Thomas Kingo belevet og munter. Han blev overalt modtaget med aabne Arme. Ikke mindst glade var de unge Frøkener rundt om paa Herregaardene, naar den unge Huslærer og Kapellan kom ridende. Han kunde digte, han kunde synge, han kunde danse. Og dertil kom, at han var en køn Fyr. Ikke noget Glansbillede, men smuk, som et Mandfolk kan være smuk. Han var jævn og ligetil og kendte af egen Erfaring, i hvert Fald efter at han var blevet Kandidat, Livet og dets Vilkaar baade under Herreborgenes grønne Kobbertage og under Fattigfolks Bjælkeloft.

Kingo var i Besiddelse af det, man kalder Kvindetække. Han havde et letbevægeligt Kunstnersind, og helt op gennem Aarene bevarede han Evnen til at kunne charmere sine Omgivelser, især Kvinderne. Folkesnakken beskyldte ham for, at han paa sine Visitatsrejser som Biskop med særlig Forkærlighed lagde Vejen om ad de Præstegaarde, hvor han vidste, der var kvindelig Ungdom eller unge og smukke Præstekoner. Denne Snak gav Jacob Worm rig Anledning til at haane Kingo, altid i anonyme Viser.

Snart var Kingo højt oppe, snart langt nede, »nu i Sorrig, nu i Glæde, nu i Fald og nu i Sæde«, som han selv sagde. I en af sine Pønitense-Salmer, skrevet, mens han var Præst i Slangerup (1668—1677), siger

han: »Thi der jeg var tavs og vilde / mene, jeg var engleren, / — o, hvad gik det mig da ilde, / da van-smægted Marv og Ben. / Skjulte Synder aad mig op / hemmelig fra Taa til Top, / jeg som Løven maatte brøle / for min lønlig Syndesøle.«

*

Tre Gange var Thomas Kingo gift. Birgitte Balslev, hans sidste Hustru, holdt han Bryllup med 7 Maaneder efter, at hans anden Kone var død. Jomfru Birgitte var 29 Aar, da de blev gift, Kingo 60. De havde kendt hinanden længe. Kingo havde skrevet et »Navnedagsbrev« til Birgitte 5 Aar, før han blev Enkemand, og hun havde afslaaet flere »considerable Tilbud« for hans Skyld. En af Birgitte Balslevs Slægtninge siger, at »Ordet gik, at han elskede hende, længe førend hans anden Frue døde, og vist er det, at han Dagen efter hendes Begravelse kom i mine Forældres Hus for at deklare sin Amour for dem, som vare hans Kærestes nærmeste Slægt her i Landet«.

Thomas Kingo blev ved dette Giftermaal en rig Mand og Ejer af Fraugdegaard. Dertil kom, at Birgitte Balslev var ham aandelig jævnbyrdig og delte hans Interesser. Det blev et lykkeligt Ægteskab. I et Hyrdedigt om den skønne Kandida priser Kingo sin unge Frue med det »smilekære Øje«. Altid var Hyrden og Hyrdinden sammen, selv paa Visitatsrejserne fulgte Birgitte med, og det var med fuld Ret, man sagde om dem, at de var »samsjælede og samsindede«. Hun var Solen i hans Livsaften. I 9 Aar varede Idyllen. Kingo nærmede sig de 70 og var jævnlig sengeliggende, og Søndag den 14. Oktober 1703, mens Sct. Knuds Klokker ringede til Højmesse, ebbede hans Liv ud, og Birgitte stod alene tilbage.

Kingo ligger ikke begravet i Slangerup Kirke, som mange tror, men i sin egen Kirke, Fraugde, der hørte til hans Gods. Birgitte giftede sig igen i 1706 med Kap-tajn, senere Justitsraad Christian Carl Bircherod, der ejede Lystrupgaard ved Slangerup. Kort efter Giftermaalet solgte Bircherod Lystrupgaard og flyttede over til Fraugde.

*

Selv om Zwergius for 200 Aar siden med en Henvi-ning til Kirkebogen indskrænker sig til at sige »for en vis Fortræds Skyld«, naar Talen er om Kingos Skiften Skole, og Heiberg for 100 Aar siden slører sine Oplysninger en Smule til ved at skrive paa Latin, er der ingen Grund til, at man ogsaa i vor Tid skal undgaa Emnet. Thomas Kingo var saa stor, ogsaa i Dyder, at hans Eftermæle nok taaler, at alle Hændelser og Episoder i hans Liv omtales og belyses, saa vidt det er muligt.

Hude-Fotografi fra Hillerød.

I Køge fandt man et stort gammelt Fotografi, som her offentliggøres for første Gang og som mange, maaske især lidt ældre, Nordsjællændere vil nikke genkendende til. Det viser Slotskroens Gaard. I den ses den tidligere Leder af dette gamle, ansete Gæstgiveri, *Valdemar Heegaard* sammen med sine nærmeste Medhjælpere, hans to Søstre, Frøken *Amanda Heegaard* og Frøken *Albertine Heegaard*. Nogle vil vel endnu kunne erindre ogsaa Ejeren af Slotskroen, *Valdemar Heegaards* Far, den mangeaarige Købmand i Slangerup, Sognefoged *Andreas Heegaard*, der købte Slotskroen 1857 for 22,000 Rigsbankdaler af Enken efter Gæstgiver, Brændevinsbrænder *Andreas Pedersen*. Til Ejendommen hørte da foruden en stor Have ogsaa et Jordtilliggende paa 8 Tønder Land, som efterhaanden udparcelleredes. Slotskroen, som er den yderste Ejendom i Hillerød, inden man kommer til Nyhuse i Nabosognet Frederiksborg Slotssogn, har talrige Gange været Rammen om vigtige politiske Møder i Hillerød. Her har de forskellige Partiers Ledere i gamle Dage som *I. A. Hansen*, *Holstein-Ledreborg* og *Hørup* kaldt sammen til Møder, og her satte f. Eks. gamle *Alberti* og kongevalgt Landstingsmand *Peter Jensen-Stengaard*

den, hinanden Stævne — alle hilst velkomne af fhv. Sognefoged Heegaard. I 1869 solgte Heegaard nemlig sin Ejendom i Slangerup for 7000 Rbd. til *Chr. Isaksen* og flyttede ved Nytaarstid 1870 til Hillerød, hvor han fra da af sammen med sin Hustru *Thrine*, Datter af *Chr. Jensen*, Slangerup, og Sønnen *Valdemar* og de to Søstre *Amanda* og *Albertine* deltog i den daglige Ledelse af Gæstgiveriet — næsten lige til det agtede Ægtepar døde i Aarhundredets Slutning. Fru Hedegaard, der blev 75 Aar, døde i 1888 og fulgtes i Graven af sin Mand i 1894, som da var 86 Aar. Ogsaa i København havde Slotskroen Ry — især i sin Egenskab af Sommerpensionat. Blandt Gæsterne, der kom igen Aar efter Aar, var Digteren *Sophus Schandorph* og hans Hustru. Endnu staar Gaarden næsten, som den ses paa Fotografiet, der stadig klart viser os de mindste Detailler. Det er taget af en af vore ansete Fotografer, afdøde cand. phil. *Kristian Hude*, Roskilde, og blev fundet paa et gammelt Varemagasin i Vestergade i Køge af Redaktør *Eyvind Rafn* sammen med Hudes efterladte private Fotografisamling. Det var tydeligt, at et af de Motiver, den landskendte Fotograf havde sat mest Pris paa, var Fotografiet af den gamle Gæstgivergaard.

Ad lange Veje i Nordsjælland

Ved ERIK G.

Den 71-aarige Kusk, Julius Poulsen, hos Hans R. Lange i Frederikssund, fortæller om sine tres Aar paa Landevejene, først med Æg og saa med Tømmer . . . smaa og store Oplevelser med nogle af de fyrretyve Heste, der har trukket ham og hans Læs.

Ind under Aften kommer Kuskene kørende hjem med de sidste Læs Tømmer. De spænder fra og sætter Hestene paa Stald. Der er tomt paa Tømmerpladsen, Mannerne er gaaet hjem. Det er Fyraften. Kuskene er de sidste. Det er blevet mørkt, men Hestene kender Vejen ind til Vandet og Kærnen. Der skal kraftig Kost til, og det faar de. Carl og Julius forer af. De gaar forom og bagom, ind og ud mellem Hestene som Dværghøner, der passer Kæmpekyllinger. Ka' du saa humme dig . . . man kan vel faa Lov at komme ud igen . . .

Vi skraa over Gaardspladsen hos Hans R. Langes Tømmerhandel i Frederikssund, — ind i Borgerstuen. Julius maa være Hovedpersonen her, for han er enoghalvfjerds, han har været Kusk paa Stedet i over 52 Aar, han har faaet Belønningsmedaljen af Kongen, og Diplom fra Dyrenes Beskyttelse.

— Det maa vel være, fordi man har været ordentlig ved Dyrene, siger han, naar der spørges.

Helt tilfældigt skal det nok ikke være. Julius Poulsen har siddet bag Heste paa Nordsjællands Landeveje i langt mere end de 52 Aar, han har været hos Holten Lange. Han begyndte som 7—8-aarig. Hans Far, Handelsmand Peter Poulsen i Sigerslevøster, tog Drengen med paa Turene til København for godt tres Aar siden . . .

— Lad os kalde ham Hønsekræmmer, for det hed det jo dengang, siger Julius. Saadan mellem Folk. Min Søster og jeg samlede Æg sammen for Far, vi tog den nærmeste Omegn, alle Bøndergaardene, og hentede Æg i store Vidjekurve. Saa kørte jeg med Far paa Torvet i København, en Gang om Ugen. Æggene blev pakket ned paa Vognbunden i et Lag Enghø, det var blødt, 420 Snese Æg kunde der ligge løst i Vognen. Saa et Lad over. Og ovenpaa Ladet havde vi Kyllingerne og nogle enkelte Gresse. Vi var jo sidt op tidligt, og ved 8—9-Tiden drog vi af. Vi havde seks Mil foran os, saa vi naaede først København om Aftenen og kørte hen i Vestergade 20 paa »Dannebrog«.

Hvad vi saa lavede? Vi gik i Teater, det maa have

været Store Ravensborg. Jeg var nok noget søvning og noget ung af mig, for jeg husker aldeles ikke et Muk af, hvad jeg saa. Men jeg gik altsaa meget i Teater som 8-aarig. Siden har jeg ikke givet mig af med det. Næste Morgen tidlig stod vi paa Torvet og solgte løs til Spækhøkerne. Der var ikke mange almindelige Kunder. Der blev handlet rask, og Spækhøkerne hjalp sommetider til med at tælle op. Æggene blev solgt i Snesevis. Tre Æg ad Gangen i et Haandgreb, det var Taget. Jeg husker tydeligt en Spækhøker, han var flink til at hjælpe os, naar vi havde travlt. Saa en Dag siger jeg til Far: Pas paa ham der! Han stod og talte 3—6—9—, men hveranden eller tredie Gang snup' han fire Æg, han havde lange og smidige Fingre og var altsaa ogsaa langfingret. Far gav ham en Omgang Røg, det slap han med. Ved 10-Tiden var vi færdige paa Torvet og tog hen paa »Dannebrog« og spiste Frokost. Det kom der altid Selskab ud af, Hønsekræmmerne spillede Kort og fik sig en lille sort. Over Middag, ved 1-Tiden kørte vi ud af Byen, og hen paa Aftenen var vi hjemme med den tomme Vogn, noget raskere gik det den Vej.

*

Jo, der var Kapkørsel. Jeg husker en Tømmerhandler, der havde et dejligt Øg for en Gig. Han kørte bag ved os ud ad Vejen. Men hver Gang han vilde udenom, gav Far vores Hest et lille Svip. Tømmerhandleren mulede paa, og stadig skete der det samme, han naaede lige at røre os. Det gik stærkere og stærkere, — men ned ad Fiskebæksbakken sagde jeg til Far: — La' ham dog køre! — Ja, saa la' ham da! Far holdt igen paa Hesten, Tømmerhandleren strøg udenom os. Og saa naaede vi Farum. Vi skulde bede, men da vi sad paa Kroen, kommer der en Betjent, eller var det en Gendarm, ind og spørger til Hesten. Om han maatte se den halte Hest? Jeg har ingen halt Hest, siger Far. Saa tog Staldkarlen Øget ud og travede med det. Hesten fejlede ikke noget. Men Far maatte møde i Retten i København. Han fik en Bøde for at have

Julius Poulsen, — 60 Aar paa de nordsjællandske Landeveje.

kørt Væddeløb. Men hvad med den anden, der meldte mig, sagde Far, han skal vel ogsaa ha' en Bøde saa, for han kørte jo udenom os paa Fiskebæksbakken? De kom af med *lige* meget, nemlig hver to Kroner! Det var andre Tal dengang. Naar Far købte op, fik Bønderne en Krone for Æggene om Vinteren, 66 Øre om Sommeren, ja, altsaa for en Snes. En Høne kunde koste fra en Krone til halvanden, Dueunger 66 Øre Parret og Grise 25—26 Øre Pundet — slagtet Vægt. Det var dengang man lige havde hørt, at der var noget, der hed en Motorcykel. Man havde aldrig set saadan en Ka'l før. Og saa kommer den hvæsende ud af Farum Lillevang. Hesten bli'r bange. Læsset er ved at vælte. Far rækker Pисken i Vejret, og Dr. Mørch fra Farum kommer spruttende og larmende. Far gav ham en ordentlig Skyllle. Ved De ikke, hvem jeg er? sagde Mørch. — Om du saa er selve Præsten fra Farum, skal du F... holde Loven, sagde Far.

Og Loven gik ud paa, at en Motorcyklist skulde staa af, naar Kusken gjorde Tegn med løftet Pisk!

*

Man var efterhaanden blevet saa gammel, at man skulde ud at tjene. Jeg kom paa en Gaard i Si-

gerslevøster og fik 18 Kr. fra Maj til November, ja, jeg var ni Aar. Næste Sommer steg jeg i Alder og Visdom og fik 24 Kr. Det var lange Dage som Hyredreng, fra Klokkeren fire Morgen til otte Aften. Og efter Konfirmationen vilde jeg i Bagerlære i Ullerød, for der var min Svoger, *Hans Peter Hansen*, senere Søndagsvang ved Slingerup. Jeg traf de fornødne Aftaler. Det saa ud til at gaa helt i Orden alt sammen, jeg manglede kun at snakke med Far. Han sagde Nej. Det var jo noget af en Skam ogsaa for Svoger, men jeg viklede mig da ud af Redeligheden og tjente fire Aar i Sigerslevøster. Der samlede jeg min første Belønning op — fra Landboforeningen, for lang og tro Tjeneste. Og siden, ja, saa kørte jeg Træ her fra, ud over Sjælland, op hver Morgen ved Firetiden, naa, det gjorde jo ikke noget, for dengang fik man ikke noget for det! 13 Kr. om Ugen i Vintertiden — og 15 om Sommeren. Ved Køge Bugt var jeg tre Gange paa een Uge, men man var glad og tilfreds, bare der var lidt i Muleposen ogsaa til En selv.

Fik man en Krone en Dag, var man høj i Hatten. Man kom kørende hjem til Byen ud paa Natten, varmede sig en Sjat Kaffe med et Par Dramme til og turde ikke gaa i Seng. Sæt, man ikke vaagnede til Tiden. Man gik saa op i Hestestalden og lagde sig over Fo'erkassen med alle Rakene paa. Saa var man jo lige ved Haanden, naar første Mand mødte. Det var haard Konfekt, ja, men man kunde taale det. Noget videre blød i det var man i Grunden inte. Der var kun een Gang, jeg ikke kunde ordne Tingene. Det var ved Selsø. For 37—38 Aar siden. Midt paa Bakken pressede Granrafterne frem paa Vrideskammen. Der var ikke mange Sekunder at betænke sig i, hvis man ikke vilde slaas ihjel. Jeg sprang ud til højre, Læsset røg ud til venstre ned for Bakken, men Hestene kom ikke noget til. Det er første Gang jeg er kørt tomhændet hjem, naar jeg skulde have Læs paa. Det kunde ogsaa ske, man fik nogen med op at køre. I Vellerup fik Makker og jeg en udstoppet Figur med, det var lige efter Fastelavn, en nydelig Mand med Hat og det hele. Ham lagde vi op bag i Vognen. Saa traf vi en levende Værtshusholder, det var gaet tilbage for. Han havde været ude og købe Hestehaar. Ham og hans Sæk med Hesterumperne kom ogsaa op. Da vi saa naar Broen, siger Laurits: — Skulde vi inte ta' og smide Stodderen i Vandet? Sikken Postyr, det vakte hos Hestehaarsmanden. Han gavde op: For min Skyld gør det ikke noget, men tænk dog paa, jeg har voksne Børn!

Han syntes for Resten ikke, det var Spor grinagtig, da han fik Forklaringen. Men nu var der Gang i den med den Figur. Den kunde altsaa bruges til andet end at smide i Vandet. Da vi kom hjem, hængte vi ham op paa Gavlen. Det saa meget naturligt ud. Om Morgenen hører vi jo et Brøl: Der er en Mand, der

har hængt sig. Det tog vi meget roligt, saa Finderen blev helt ude af det og raabte, at det F... hærgme var rigtigt ... Han syntes nu heller ikke det var noget videre grinagtigt ...

*

— Julius Poulsen, hvor mange Heste har De kendt?

Julius tænker efter og regner ud. Det bliver vel fyrretyve Stykker. Lige saa forskellige som Mennesker. Nogle kloge og nogle dumme, nogle villige og nogle trevne. Naar man er Kusk, skal man bare have

een Ting for Øje: Dyrene er afhængige af Menneskene. De skal allesammen behandles ordentligt.

— Og saa en Hest, De særlig kan huske?

— Det er »Musse«. For den Hest sled jeg ikke op paa de lange Veje. Det var en skimlet Hoppe, og jeg glemmer aldrig, at jeg en Dag kommer hjem og slipper Hesten. Den gaar lidt paa egen Haand og leder efter Vand. Saa finder den en Balle Kalk. Og jeg faar ikke stoppet den, før den har drukket af det. Det døde »Musse« af ... det er nok til at begribe, at man ikke uden videre kan glemme det ...

»TRONARVINGEN« FRA HILLERØD

— DRENGEN UDEN NAVN

SANNOM-SLÆGTENS TRADITION OG MYSTERIUM

Af AAGE HEINBERG

HVEM VAR FRITZ SANNOM?

Mysteriet i Slægten Sannom: Stamfaderen, Regimentskirurg paa Guinea-Kysten, Dr. Fritz Sannom, der i 1812 som fireaarig blev anbragt i Oberst C. C. Flindts Hjem i Hillerød og med Frederik VI's Billigelse fik tillagt Navnet Fritz Sannom — sans nom — uden Navn — skønt den lille Dreng var blevet døbt i Garnisons Kirke i København under et Navn, som det i Skrivelsen til Kancelliet fra Oberst Flindt ganske vist hævdedes vilde kompromittere — men hvem? Det er Gaaden, der stadig er uløst. Kirkebogen i Garnisons afslører, at Oehlenschlägers Barn-

doms- og Ungdomsven, den daværende Lazaretlæge Berndt Otto Winckler i Hillerød var Far til Barnet og ved Fødslen gav det sit Navn, mens Guldtrækkerdatteren Frederica Wilhelmine Sporleder angives som Moderen. Det synes at være et Falsum. I Slægten Sannom siger Traditionen, at Stamfaderen var en Læge og Moderen en Prinsesse. Spørgsmaalet er, om Fritz Sannom ikke i Virkeligheden var den nærmeste — omend illegitime — Arving til den danske Trone. Ingen har kunnet løse Gaaden. Kan Opklaringen findes i Hillerød?

Naar Navnet Sannom i Dag er kendt i dansk Offentlighed, skyldes det »Luftens Vovehals« *Emilie Sannom*, Mille, Skuespillerinden med det glade Smil og den tragiske Skæbne. I Filmens Barndom tog Urban Gad hende med til sine første Forsøg, og mange Aar efter chokerede hun Publikum rundt om i Landet ved at foretage Faldskærmsudspring fra Flyvemaskine. En Augustdag 1931 sprang hun ud — og dræbtes ved Faldet.

Emilie Sannom var den næstældste af fem Søstre, hvis Far havde prøvet lidt af hvert, Sømand, Skibskaptajn, Ejer af en Appelsinplantage i Louis Pios Emigrantkoloni i Florida, sluttelig en yderst borgerlig Maskinmester i København til sin Død. Han var Søn af den Mand, der er det store Mysterium

ikke alene i Familien Sannom, den første Bærer af Navnet, en Tid Regimentskirurg paa Guineakysten, til Slut Læge paa den lille Ø Endelave, hvor han døde 68 Aar gammel i 1876. Ingen vidste, hvorfra han stammede, men i Familien hed det hemmelighedsfuldt, at han var Søn af en Livlæge og en Prinsesse. Officielt

Lægen Fritz Sannom (1808—1876).

er hans Data følgende: Født 20. Oktober 1808 i København, Skolegang i Hillerød, studerede siden Medicin, efter Embedseksamen 1836 Læge i den danske Koloni paa Guineakysten, fire Aar senere Regimentskirurg. Første Gang gift med Marie Brock, som døde i Fort Dannebrog, Guinea, efter at have født ham en Datter, der fulgte med Faderen til Danmark og døde som 20 aarig paa Bornholm. 1845 vendte Sannom tilbage, blev Læge paa Mors og samtidig Ejer af Dueholms Mølle, samme Aar gift anden Gang med *Albertine Charlotte von Rummelhoff* (1814—84), Borgmesterdatter fra Nykøbing Mors. Siden Læge paa Bornholm og derefter Endelave. Fritz og Albertine Sannom havde tre Børn, Datteren *Charlotte Sannom* (1847—1923), kendt baade som Forfatterinde — Romanen »Knudret Vej« — og som Malerinde. Blev en streng, meget religiøs Forstanderinde for et Hjem for »faldne Kvinder«. Sønnerne *Johan Sannom* (1849—1928), død ugift i Florida, og *Fritz Sannom II* (1855—1936), Skibskaptajn, der blev Far til de fem Døtre *Charlotte*, gift *Ørgreen Jacobsen*, *Emilie*, *Thora*, *Dagmar* og *Ragnhild*, den sidste kendt som Skuespillerinde og død i 1953, og endelig Sønnen *Fritz Sannom III*, død 45 Aar gammel som Malermester i København.

I al denne Borgerlighed trivedes Romantiken og Mystiken, der blev mig forelagt at Fru *Ørgreen Jacob-*

sen, der nu ogsaa er død. Sammen med Revisor *Georg Est*, der er stærkt personalhistorisk interesseret, har jeg søgt at trænge til Bunds i Mysteriet.

Det relativt spinkle Materiale var Dokumenterne, Fru *Ørgreen Jacobsen* besad, deriblandt Skrivelsen til Kancelliet fra Oberst Flindt i Hillerød, Frederik VI's Bevilling til Navnet m. m., og de suppleredes med Oplysningen i Medicinalhistorikeren *Carøes* »Lægestand«, som Familien dog ikke kendte noget til. Dette var tilstrækkeligt til at fastslaa, at den senere Læge Fritz Sannom var indført under Navnet *Berndt Otto Winckler* i Garnisons Kirkebog som Søn af Regimentskirurgen i Hillerød af samme Navn og *Frederica Sporleder*. Barnet var blevet fremstillet i Kirken af Moderen, der kun var i Selskab med Jordmoderen — højst ejendommeligt i denne fornemme Kirke, hvor enhver Barnedaab ellers bivaanedes af en Række adelige Gudmødre og Faddere.

*

De forskellige Dokumenter har følgende Ordlyd: Ansøgning af 24/6 1820 fra Oberst C. C. von Flindt i Hillerød til Kancelliet:

Underdanigst pro memoria:

I Undertegnedes Huus har fra Aaret 1812 af levet et Drengbarn under Navn af Fritz Sannom, hvis Opdragelse jeg paatog mig at besørge efter Anmodning af en Ven, som er almindelig bekjendt for sin Retskaffenhed, og som indestod mig for, at Barnets Eksistens paa ingen Maade involverte nogen Lovstridighed, endskønt hans Nærmeste ikke — uden at compromittere sig — kunde vedkendes ham, da saavel Fader som Moder vare i ugift Stand.

Jeg er siden blevet underrettet om, at hiint Navn ikke egentlig er det, han har modtaget i Daaben, men at det ikke var muligt at bruge dette eller at producere hans Døbeseddel uden at den Forlegenhed, man har villet undgaa, igen fremtræder.

Drengen er ved det lange Ophold i mit Hjem blevet mig kjær og han har, ved hvad han hidtil har skullet lære, forraadt sjældne Evner og Anlæg. Han er nu snart 12 Aar, og det er nødvendigt at han, for at hans Opdragelse kan fuldendes, i de sidste Aar førend hans Konfirmation deltager i Undervisningen i en offentlig Skole; for at kunne dette, maa han have en Døbeseddel eller et Document, som kan træde i Stedet for denne.

Det er derfor min underdanigste Ansøgning til det høje Cancelli, at det maatte tillade, at han i Fremtiden maatte antage som sit lovlige Navn det, han hidtil har baaret — Fritz Sannom — og at naar jeg vedføjer denne min Ansøgning to vederhæftige Mænds skriftlige Vidnesbyrd paa

1. naar og hvor han er født
2. at hans Fødsel ikke er lovstridig
3. at han er døbt offentligt i Kirken conform. med den forordnede Ritus

det Dokument, som tillader ham at bære Navnet Fritz Sannom maatte indrettes saaledes, at det ved alle forekommende Lejlig-

Lægen Fritz Sannoms to Sønner Skibskaptajn Fritz Sannom (t. v.) og hans Bror Johan fotograferet i Florida sammen med Kaptajns Hustru, født Hansen, og tre Børn, f. v. Emilie (Mille), Thora og Charlotte.

heder, hvor ellers en af Kirkens Betjente udstedt Døbeseddel udfordres, kunde træde i Stedet for denne.

Da kun Interesse for denne Dreng og Lyst til at faa hans fortrinlige Evner udviklede, hvilket uden denne Tilladelse umuligt kunde ske, har formaaet mig til denne underdanigste Ansøgning, saa anbefaler jeg den hermed til det høje Collegiums Gunst.

C. C. v. Flindt,

Oberst i Kavalleriet, Frederiksborg.

To Erklæringer vedlagdes denne Ansøgning:

Undertegnede bevidner, at det Dregebarn, som siden 1812 under Navn af Fritz Sannom er opdragen i S. T. Herr Oberst von Flindts Huus i Hillerød er født her i Kjøbenhavn den 20. Oktober 1808, at det er døbt samme Aar i Garnisons Kirke, og at dets Fødsel var aldeles lovlig forsaavidt et uægte Barn, hvis Forældre begge var ugifte, kan være det.

Citadellet, Frederikshavn, 28. Juni 1820.

Hjorth,

Regimentskirurg ved jyske Jægercorps.

Efter Anmodning bevidner jeg, at det Dregebarn, som fra sit 4de Aar af under Navn af Fritz Sannom er opdragen i S. T. Herr Oberst Flindts Huus i Frederiksborg er i Efteraaret 1808 døbt her i Byen i Garnisons Kirke, og at jeg som Vidne bivaanede denne kirkelige Handling. Saavel dets Fader som dets Moder vare begge ugifte og ere det, saa vidt jeg ved, endnu. At de ikke i fjerneste Maade var beslægtede, kan jeg ligeledes bevidne.

Kjøbenhavn, 20. Juni 1820.

Rost,
candid. chirurgiae.

Ansøgningen bevilgedes relativt hurtigt, og fra Cancelliet afgik 14/7 1820 følgende:

Vi Frederik den Sjette,

af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug i Slesvig og Holsten, Pommern, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gjøre vitterligt, at eftersom os elskelig *Flindt*, Oberst af Kavalleriet, af vor Kiøbstad Hillerød i vort Land Sjælland, for os allerunderdanigst har andraget, at der fra Aaret 1812 af i hans Huus er blevet opdraget et Dregebarn under Navn af Fritz Sannom, hvilket Navn dog ikke skal være det, som er blevet givet bemeldte Barn i Daaben, og da fornævnte Oberst von Flindt derhos med Attester fra troværdige Mænd for os allerunderdanigst har godtgjort, at dette Dregebarn er født i vor kongelige Residentsstad Kjøbenhavn den 20de Oktober 1808 og lovlig døbt i en evangelisk luthersk Kirke, og at der ved dette Barns Fødsel ingen videre Ulovlighed har fundet Sted end at begge Forældre vare ugifte, saa ville vi, efter meerbemeldte Oberst von Flindts derom allerunderdanigst giorte Ansøgning og Begiæring allernaadigst gjøre bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at det ovennævnte Dregebarn i Fremtiden maa antage som sit lovlige Navn det Navn: Fritz Sannom, hvilket det hidtil har baaret, og ville vi derfor allernaadigst have fastsat, at denne vor allernaadigste Bevilling ved alle forekommende Lejligheder, hvor der ellers vilde udfordres en af Kirkens Betjente udstedt Attest om bemeldte Fritz Sannoms Fødsel og Daab, skal træde istedet for saadan Attest.

Forbydende alle og enhver imod dette som fastslaet staar, Hinder at gjøre. Givet i vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn den 14de Juli 1820.

Under Vort Seigl

Fr. R.

Efter Hans Kongelige Majestæts allernaadigste Befaling.
Signeret: *Cold, Monrad, Ørsted, Berner, Lassen, J. Hansen, Fischer.*

Bevilling for
et i Oberst Flindts Huus i Hillerød opdraget Dregebarn til i Fremtiden at maatte bære Navnet *Fritz Sannom*.

*

Paa Basis af de her foreliggende Oplysninger begyndte vi Undersøgelserne for at udfinde nærmere om det i Garnisons Kirke døbte og den 20. Ok-

tober fødte Drengbarn og dets i Kirkebogen anførte Forældre. Moderen, *Frederica Wilhelmina Sporleder*, var født i 1789 og Datter af en Militærperson, nærmest at betegne som Soldat ved Kong Frederik VI's — tidligere kaldet Kronprinsens — Livregiment og samtidig Guldtrækker. Han var indvandret Tysker og døde 1808, samme Aar som Barnet blev født, men derudover var Oplysningerne om ham yderst sparsomme. Om Datteren endnu færre. Af Papirerne synes at fremgaa, at hun endnu i 1820 levede som ugift, men hendes videre Skæbne, hendes Dødsaar, kendes ikke. Hun er en af Gaaderne.

Desto mere ved man om *Berndt Otto Winckler*, ja, man kan følge ham paa nærmeste Hold fra Vuggen til Graven. Han var født 1780, Søn af en indvandret Svensker, Gaardejer og Gartner paa Frederiksberg og Ven med Oehlenschlägers Far, Slotsforvalteren paa Frederiksberg Slot. Den, vi først og fremmest kan takke for Kendskabet til Wincklers Barndoms- og Ungdoms- aar, er ingen ringere end Skjaldenes Adam, Oehlenschläger, i hvis Erindrings første Bind Winckler indtager en dominerende Plads. Desværre har det ikke været muligt at opspore et Portræt af ham, og det efterlyses derfor her. Det har Betydning, om det skulde vise nogen Lighed med Fritz Sannom. Winckler gik i Borgerdydskolen, blev Student 1796, endnu inden han var fyldt 16 Aar, tog 1804 med Laud Eksamen ved det kirurgiske Akademi og var fra 1807—08 Reservekirurg ved Frederiks Hospital, hvorefter han blev Regimentskirurg ved Feltlazarettet i Hillerød, og her havde han altsaa den mest direkte Forbindelse med denne By, hvor hans Søn efter fire Aar Forløb — hvor var Drengen i de fire Aar? — anbringes i Oberst Flindts Hus. Siden gjorde Winckler yderligere Karriere, endte som Stabskirurg med Oberstløjtnantsrang, Medlem af Sundhedskollegiet, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd — efter alt at dømme en Læge med en overordentlig smuk Position — og død i 1845, 65 Aar gammel.

*

I de i 1879 i Hundredaaret for Oehlenschlägers Fødsel udgivne »Mindeblade« ved C. L. Mynster findes en Række Breve fra Winckler til Digteren, men desværre blev Oehlenschlägers Breve til Winckler brændt i 1845 ved sidstnævntes Død.

Brevene fra Winckler er sendt Digteren under hans store Udenlandsrejse og gaar til 1809, da Oehlenschläger kom hjem og straks efter besøgte Winckler i Hillerød. Hvad er der nu sket herude? Senere Breve findes ikke. Det er derfor her, Hypoteserne sætter ind. Winckler, den letfængelige, der dog gennem mange Aar bevarede en dyb Kærlighed til Sophie Oehlenschläger, er kommet ud for en frygtelig Overraskelse. Han har, skønt ugift, ikke villet ægte Frederica Spor-

Fru Charlotte Ørgreen-Jacobsen, det ældste af Dr. Fritz Sannoms Børnebørn, som døde i Aar.

Dr. Fritz Sannoms Datter, Forfatterinden og Malerinden Charlotte Sannom.

leder, men er gaaet med til, at Drengen har faaet hans Navn. Det er samme Aar indført i Garnisons Kirkebog. Men saa kommer den nye Situation, der gør, at han fornægter sin Søn, kalder ham Fritz uden Navn — sans nom, hvad der nærmest lyder som en Vittighed. Han, den unge, meget følsomme Regimentskirurg, maa have gjort den Opdagelse, at han ikke er Far til Barnet, eller maaske, at han ikke har været den eneste, der har opnaaet Fredericas Gunst. Drengen faar i alt Fald i disse Aar den nye Betegnelse, der til en Begyndelse ikke kan opfattes som et Navn, *Fritz sans nom*, og Winckler maa være Ophavsmanden til dette. Her maa vi straks studse ved det nye Fornavn *Fritz*, og selv om man stadig maa bevæge sig paa Hypotesernes løse Grund, kommer man uvilkaarlig til at tænke paa den Fritz — Frederik VI — der ikke er vejet tilbage for løse Forbindelser, men som netop i det »kriminelle« Aar 1808 har overtaget sit høje kongelige Embede, hvad der maaske gør det mindre oportunt for ham paany at optræde i Barnefaderens Rolle. Her er i alt Fald Grundlag for en Forklaring. Nok er det, en skønne Dag bliver det Barn, som Dr. Winckler nu øjensynlig ikke længere ønsker at vedkende sig, anbragt hos Wincklers Ven og Kong Frederik VI's »os elskelige« Oberst C. C. von Flindt i Hillerød, i hvis Hjem der allerede er mange Børn. Det er ganske utroligt, at en ung Læges Barn udenfor Ægteskab med en Guldtrækker og menig Soldats Datter bliver Genstand for saa megen Hemmelighedsfuldhed, efter at det i 3—4 Aar har levet under Wincklers Navn. Ejendommeligt er det ogsaa, at Slægtsforskeren Direktør *Kjeld Flindt*, som har et overvældende Kendskab til sin store Slægts enkelte Medlemmer, intet

kender til dette Plejebarn hos sin Slægtning, Obersten i Hillerød. Ingen synes at have efterladt sig Omtale deraf, men det maa dog betragtes som umuligt, at Sladderer i en By som Hillerød dengang ikke har haft fat i Forholdet. Den eneste Hentydning til det, vi har fundet, er en Bemærkning i en Korrespondance mellem de to samtidige Historikere, Bibliotekar Werlauff og Godsejeren Vedel Simonsen, hvor det i et Brev hedder, at det er ejendommeligt, at Oberst Flindt skal faa Tilskudet til Plejebarnet paa tredie-fjerde Haand.

*

Mystiken hviler stadig tæt om visse Punkter. Det er naturligt, naar vi bevæger os paa Hypotesernes Grund, ogsaa at se nærmere paa den i Familien Sannom levende Tradition, at Slægtens Udspring skulle være en Livlæge og en Prinsesse. Man spørger saa: Hvilken Prinsesse? Forudsat, at der kun kan være tale om en dansk, er der ikke mange at vælge imellem. De eneste er faktisk Christian VIII's to Søstre, begge senere gift med Prinser af Hessen, den ene født 1788, den anden 1790. Frederik VI's Døtre kan lades ude af Betragtning alene for Alderens Skyld. Men de to førstnævnte Prinsesser var i det »kriminelle« Aar 1808 henholdsvis 20 og 18 Aar, dernæst var de forældreløse, idet Arveprins Frederik var død 1805 og Moderen næsten 10 Aar før. Broderen, den senere Christian VIII, var gift og netop dette Aar blevet Far til den senere Frederik VII. Vi ved meget lidt om disse to Prinsessers tidligste Ungdom, og har der muligt været en Forbindelse mellem en af dem og Winckler, en Forbindelse, der resulterede i et Drengebarn, den senere Fritz Sannom, vilde der naturligvis være blevet gjort alt muligt for at hemmeligholde dette. Frederica Sporleder maa i saa Tilfælde betragtes simpelthen som »Straamand« — maaske har hun været Kammerpige hos en af Prinsesserne — maaske . . . Det vil være uhyre vanskeligt for ikke at sige umuligt at trænge igennem dette Mysterium, men holder Familie-Overleveringen med Prinsessen stik, ja, saa kan man unægtelig fremsætte overraskende Hypoteser . . . Men hvor findes den Person eller rettere de Dokumenter, der kan bevise noget i saa Henseende?

Emilie Sannom, den kendte Skuespillerinde, »Luftens Vovehals« fotograferet ca. 1928.

Fru Ørgreen Jacobsen, født Sannom, huskede, at hendes Far i sin Tid omtalte, at hans ældre Søster, Forfatterinden og Malerinden Charlotte Sannom, der var Forstanderinde for et Hjem for »faldne Kvinder«, havde ligget inde med Papirer, der gav Oplysninger om Fritz Sannoms virkelige Oprindelse, men disse Papirer har hun sandsynligvis tilintetgjort; i alt Fald fandtes de ikke ved hendes Død. Den eneste Mulighed for Opklaring af Gaaden, der endnu synes tilbage, maa være den, at der i Hillerød, som er selve Udgangspunktet, kan opspores Meddelelser eller andre skriftlige Beviser fra denne ikke saa fjerne Tid til Løsning af Problemet: *hvem var Fritz Sannom?*

Jul paa Sicilien — og paa Frederiksværk

Af AASE HANSEN

Med Udsigt til det blaa Middelhav og Etnas Snebætte sidder Forfatterinden Aase Hansen i en blomstrende Have og venter paa den fremmedartede, sicilianske Juleaften. Modsætningen »baade i Tid og Rum« melder sig, og hun genoplever i Erindringen Barndommens Jul paa Frederiksværk...

Maa ske var det den lange Afstand baade i Tid og Rum, der sidste Jul fik mig til at tænke tilbage paa Julen i min Barndom. Vi kender vel alle til, at Tanken paa de svundne Dage, da vi var Børn omkring Juletræet, melder sig, tit med en Fornemmelse af Fjernhed og Vemod i sit Følge. Befinder man sig i et fremmed Land, er det naturligt, at Tankerne gaar til den hjemlige Jul og derfra til den Tid, da man oplevede den mest intenst, den Tid, da man var Barn.

Jeg tilbragte sidste Jul i Taormina paa Sicilien. Mimoserne var begyndt at blomstre, Julekaktusen stod som rødtblomstrende høje Buske i Haverne, Appelsiner og Citroner hang gule og tunge, der drev Blomsterduft ud over Vejene. Det var ogsaa Vejr til at bade, i hvert Fald for os Nordboer. Den indfødte Befolkning gav sig nu ikke af med den Slags Tosserier paa denne Aarstid. Men Vandet var lige saa varmt, som det almindeligvis er hjemme om Sommeren.

Juleaftens Dag sad jeg i Pensionens Have og ventede paa en Dame, jeg skulde følges med til Stranden, hun var lige gaaet et Ærinde op paa Corsoen. Solen straaede, og Etnas Snehætte lyste hvid mod den blaa Himmel. Hverken Etnas hvide Snetop eller Juleforberedelserne i Pensionen — der var dansk — havde skabt Julestemning i mig, dertil var alt for forskelligt fra, hvad man var vant til.

Mens jeg sad og ventede i Solskinnet, kom jeg til at tænke paa, at jeg som Barn havde hørt en gammel Sy pige fortælle om Familien Brendstrup paa Valseværket (det gamle Kobbervalseværk), der havde tilbragt en Vinter i Italien. Jeg hørte om det med store forundrede Øjne. Tænk, at være et Sted, hvor Appelsinerne hang paa Træerne og Blomsterne stod i Flor, naar vi havde Kulde og Sne! Det lød som et Eventyr. Og det var et Eventyr i de Dage, der blev ikke rejst dengang som nu. Det var forbeholdt de meget faa at komme udenlands.

Nu sad jeg her i en blomstrende Have midt i December, og det var saa mærkelig naturligt, nu var det med et Barnet i Stuen paa Frederiksværk, Ildglimtet

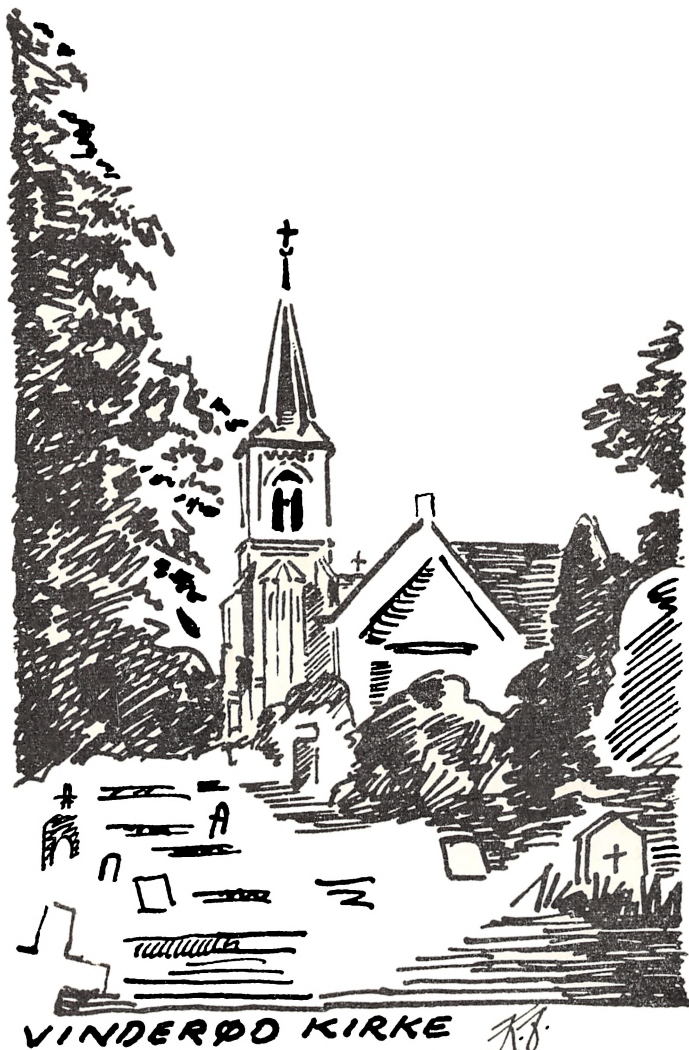
fra Kakkellovnslaagen og Sneens Smeld mod Ruden, der var et fjernt Eventyr. Ovenikøbet et, der aldrig kunde gentage sig, det var oplevet en Gang for alle.

*

Mens jeg sad med det blaa Middelhav foran mig, saa jeg det lille Frederiksværk for mig, som det var i det, der nu hedder gamle Dage. Jeg saa det svøbt i Sne. Det var langt fra altid Sne om Julen i ens Barndom saa lidt som nu, men det hændte jo, og modsætningsvis valgte jeg uvilkaarlig at fremmane den fjerne Jul saadan.

Jeg genkaldte mig den dumpe Lyd fra det sneklampede Fodtøj, naar Folk kom ind i Forretningen, den vaade Em af deres Tøj, naar Sneen smeltede. Den gamle Butik blev levende for mig, den lange Disk, Skrivepulten ved Vinduet, Hyldernes og Skuffernes Kolonialvarer, Rebrullerne henne under Vinduerne og

den slidte rødmalede Stol henne ved Døren, hvor jeg har set saa mange af Byens Borgere fra de Dage sidde og faa sig en Passiar med min Far. Jeg saa Gulvets Sand blive Ælte, fordi det mødte Føddernes Sne. I Luften inde bag Disken hang en krydret Duft af Julens Varer. De var allerede kommet nogen Tid før. Appelsinerne hernede fra med Navnene Catania og Messina paa Silkepapiret, de spanske Konfektrosiner i Kasser med udtunget gyldent Kniplingspapir og Billederne af spænstige Toreadorer og sortøjede Skønheder i Mantiller og høje Nakkekamme.

Ude fra Halsnæs og oppe fra Kregme-Vinderød og Brederød og Auderød ventede man ikke til den sidste Dag med at køre til Bys paa Juleindkøb, saa Juleaftens Dag var det mest Kunderne fra Byen, der skabte Travlheden. Naar Lukketiden nærmede sig, ebbede Kundestrømmen i Butikken ud. Hilsenen, der lød, idet Butiksdøren lukkede sig, var lige saa ofte »Glædelig Fest« som »Glædelig Jul.« Om »Glædelig Fest« var særlig for Egnen eller var en lidt gammeldags Hilsen, ved jeg ikke.

Naar først Døren var stængt, blev der Tid for min Far til at pakke Julens Gaver til os i Hjemmet ind. Det blev gjort efter alle Kunstens Regler, de smaa Ting

iblandt dem blev gerne hyllet i mange Æskers Gem efter kinesisk System, saa Oplukningen blev et spændende Mysterium. Far saa til med glade Øjne, mens ens ivrige Fingre søgte ind mod Løsningen.

Ovenpaa i Boligen duftede der af Forberedelserne til Julemaaltidet. Men først naar Far var kommet op fra Forretningen og havde faaet placeret Gaverne under Granen i Hjørnestuen og derpaa havde faaet klædt sig om fra Hverdagstøj til Søndagsklæder, gik vi til Julens Bord. Det var senere end de fleste i Byen, udenfor laa ogsaa alle Veje øde, ingen færdedes ad dem, man var inden Døre.

Der stod altid to Stager med tændte Lys paa vort Bord Juleaften, og de Stager maatte ingen flytte, før Julenatten var omme, for det betød Død. Far var ellers ikke overtroisk, men den gamle Tro, som vel var blevet indprentet ham i hans Hjem, holdt han fast ved. Efter Maaltidet blev Træet tændt og Julesalmerne sunget, saa godt som man nu havde Røst til. Naar ens barnlige Jubel efter Gaveuddelingen havde lagt sig, gled Resten af Aftenen stiltfærdigt hen, til det blev Sengetid. Slidet og Travlheden op til Jul gjorde de voksne trætte og tavse, men i Trætheden laa Bevidstheden om, at den næste Dag var højhellig og stille, saa man kunde hvile ud. Denne Julemorgens Stilhed, som man slog Øjnene op til som Barn hjemme, staa for mig stadig som noget ganske særligt og saligt.

Juleaften gik vi ikke i Kirke, det havde mine Forældre ikke Tid til, og i min Barndom skulde man saa langt som til Vinderød for at komme i Kirke. Var Vejret godt, blev det Juledag, der blev brugt til Kirkegangen.

Min Barndoms Jul var saaledes stiltfærdig og ikke stort forskellig fra mange andre Børns, det, der senere i Livet gør den til et Klenodie, er nok, at man da saa inderligt oplevede det Kærlighedens Baand, der holder et Hjem sammen, og for alle, der har oplevet Julen saadan, vil den, uanset den Maade, den fejres paa, være et Minde om en Tid, hvor Livsens Varme var om en, og Verdens Kulde, som vi alle skal møde, endnu kun anedes.

Pludselig saa jeg, at Etna var blevet hyllet i Skyer, Vejret havde ganske skiftet Karakter, mens jeg havde siddet og tænkt tilbage. Da Damen, jeg ven-

tede paa, kom, begyndte det at regne, vi maatte opgive Julebadet i Middelhavet.

Senere paa Dagen gik jeg oppe paa Corsoen, det var Opholdsvejr, men graat, der var en mild Oktoberstemning over det. Forretningerne straaledes som sædvanlig af alle Turistvarerne: de fine broderede Ting, som Egnens Kvinder i alle Aldre syr paa Døgnet rundt, de brogede Silkesager, Fajanzerne og de indlagte Spilleaaser, men Julen havde gjort sit Indslag de sidste Dage, beskedent og ikke altovervældende som i København. Men der havde sneget sig smaa klokkebæhængte og englehaarsprydede Cypresser ind i flere af Vinduerne, og i endnu flere var der smaa Julekrybber, og foran dem stod smaa Italienerbørn med Næserne mod Ruderne og saa paa Jesusbarnet i Krybben, Hyrderne og Dyrene og Josef og den milde Madonna.

I den Retning lignede Julen i Taormina den gamle Jul hjemme, hvor Juleudstillingerne endnu kun var beskedne, men dog for Barneøjne saa straalende som nogen de siden saa.

Der kom en Mand hen ad Corsoen spillende paa sin Sækkepibe, de røde Silkebaand flagrede fra den. Et gammelt Minde dukkede op i mig. Da jeg var meget lille, skete det endnu, at der kom en sækkepibespillende Italiener til Byen. Jo, det maa være rigtigt, det kan ikke være noget, jeg har drømt, selv om jeg næsten havde glemmt det. Det skete ogsaa, at der kom en Italiener og solgte Gipsfigurer. Saa langt mod Nord maa der have været Folk hernede fra, der har vandret, i den fjerne Tid, da Afstandene var lange, men Grænserne nemmere at passere.

Foran Domkirken og henne ved Porta Messina har Trædyngerne, der i Dagevis er blevet stablet sammen, nu naaet det tilsigtede Omfang. I Aften efter Midnatsmessen skal de blusse som Kæmpebaal til Julens Ære, og samtidig skal der affyres Kanonslag. Jeg har virkelig noget fremmedartet at se frem til.

*

Men Regnen faldt saa strid ved Midnatstid, at mange af os fra Pensionen opgav at gaa op til Domkirkens Julemesse, da Julemiddagen og det tændte grønne Cyprestræ var oplevet. Saa Baalene fik jeg ikke set. Jeg gik til de hvide Nonners Messe i Klostret lige i Nærheden, og da jeg sad i den lille Klosterkirke og saa paa Jesusbarnet i Julekrybben, huskede jeg, at jeg som Barn i en Børnebog læste om en lille Pige, der havde oplevet Julen i en fransk Klosterskole, hvor Voks barnet i Julekrybben var hendes store Oplevelse af Julen i det fremmede. Da havde jeg tænkt: Hvordan mon jeg vilde synes om at holde Jul borte fra Danmark?

Nu oplevede jeg det, og mens jeg gik ud i Klosterhaven, hvor det dryppede fra Træerne, mens Duft af grønt og Blomster hang i Regnlufte, tænkte jeg, at meget af det, vi drømmer om, oplever vi dog, selv om det aldrig er helt, som vi har tænkt det. Men et er sikkert, at alt, hvad vi lever, er farvet af vore Drømme. Vort Liv er en Helhed sat sammen af mange Brudstykker. Mens jeg tænkte det, lød Kanonslagene oppe fra Corsoen. En Juleaften paa Sicilien var til Ende.

TAORMINA, GRESKE TEATER

NORDSJÆLLANDSKE

Skæmtesprog

„Jeg har int' skikket mig an'ledes, end jeg ka' komme der igen!“ sagde Pløkke-Per, han hade sidt i „Kulhytten“ i Esrum.

Ved det stoere Juvlegilde paa Herregaardin sagde Dyr-læjerin te' Præstfrøknen, mens han dansed' med hinde', a' man godt ku' beundre noed, som man saa nør paa, aa' da hun mente, ded vaa umuvligt, sagde han: „Joew, hva' mener Frøknningen for Eksempel om en dyev Udringing i en Kiøle?“

Stine Jens Vilhelms sagde: „Di sidste Dæve har Jens Vilhelm hver evige Ævden leest saa meged i en Bov, der hidder „Sundhedsfaklen“, om hvodden man ka' faa alle muvlige Sygdomme a' aa' drikke Brænd'vin, a' han nøv har bestemt sig te' helt aa' holde op med aa' leesel!“

Tegninger af Brostrøm.

Da Prokkerateren spurgte Hakkelse-Hans, om han int' vidste, a' det vaa' helt ulovlig ded, som han tænkte paa aa' lave, svarede Hans: „Jow, natyrlig! Hvoffer tror Di el's, a' jeg søjer Raad hos Dom?“

Da Malkepigen paa Søgaard gik te' Sengs, aa' di hentede Dovtrin, sagde hun rent ud te' ham, da di ble' alene i Kamsed, a' hun int' fejlede den mindste Smuvle, men a' hun hade 50 Kroner te' goe hos Søgaardsmandin, aa' hun vilde int' staa op, før hun fik Pengene. Saa sagde Dovtrin: „Hum dig lidt ing te' Væggen, min Pige, aa' la' mig komme nør te' dig, for mig skylder han osse 50 Kroner!“

„Ork ja, der er rendt meget Øl igennem Halsen seen di Dævel!“ sagde Tøste-Fred'rik, naar han mindedes sin Ongdom.

„Det er billigere aa' være hjulbenet end aa' være rundhaandet!“ sagde Per Skrædder.

„Næej, hvis a' man int' ka' faa Reservedelene fra samme Fabrik, som a' man har faat selve Maskineried fra, saa passer ded aldrig rajdig sammen!“ sagde Simon Smed — hans forlorne Tænder ble' ved aa' falle yd.

„Der er flere Slaevs Kæver te'!“ sagde Sidse Jens Fiskers: „Føst aa' fremmest er der jo bævt Kæve, aa' saa er der kovt Kæve aa' stejt Kæve aa' køvt Kæve, aa' desforyden er der jo sammenfalded Dødkydskaeve a' den Slaevs, som Klokkerkonen baver, aa' som hun serverte for Præstin saa mange Søndte i Træk, a' han fik Mavegitaer!“

Naar der ble' kaldt ing te' Medaevden, plejede vor Tækkemand gerne aa' sige: „Smaver det godt, ded vi ska' ha', eller er ded bare noed, der ska' overstaaes?“

Da de kom aa' fortalte gamle Pastor Peddersen, a' hans Avlskael hade brækked Neesen paa tre Stedder, sagde Præstin: „Hvoffor i Alverden holder han sig int' væk fra den Slaevs Stedder?“

„Ka' man int' sige no'ed godt om ander Men'sker, ska' man la' vær' aa' sige no'ed — saa hva' hinde angaar, holder jeg min Kæft!“ sagde Sovnefoden om den nye Køvmands Kone.

KRONBORGS FORVANDLING

Af NIELS FRIIS

Historikeren, Redaktør Niels Friis, gør her Status over den store Restaurering, der begyndte paa Kronborg for 25 Aar siden, — og som forvandlede Kronborg fra Fæstning til et Museum med selve Bygningen som en kæmpemæssig Museumsgenstand.

✱

Da to Sale og en Mængde større og mindre Rum blev til den imponerende Riddersal, — med Gulvets oprindelige Mønster genskabt ved et sindrigt Detektivarbejde.

✱

De berømte Tapeter, om hvis moralske Ejendomsret, der ikke kan herske Tvivl: de er alle mærket Kronborg — ogsaa dem, Nationalmuseet ikke vil af med.

✱

Spørgsmaalet om Tronhimlen, som Svenskerne tog med fra Kronborg.

✱

Interiører af høj historisk og kulturhistorisk Værdi genskabt efter strenge museumsmæssige Principper... men Kronborg er stadig Kronborg!

For en Menneskealder siden stod der Gny om Kronborgs Skæbne. Garnisonen skulde væk fra det gamle Slot, som den med faste, aarhundredgamle Baand var knyttet til; dens Tilstedeværelse var en Trusel mod det historiske Bygningsværk, hed det. Det var især Brandfaren, der brugtes som Argumentation, uden at der iøvrigt kunde anføres et eneste Eksempel paa, at en Kaserne nogensinde er brændt; det gør Kaserne nemlig ikke, for der er altid Soldater nok til at slukke! Det var der ogsaa paa Kronborg — og de blev der, trods Stormene, til Problemet løste sig selv paa en helt anden og langt mere tiltalende Maade end det var til at forudse, da Agitationen satte ind: Slottet kom til at afgive sin traditionsrige Garnison til det genvundne Sønderjylland, og kun Kornetskolen blev tilbage i Udenværkerne og førte Fæstningens smukke militære Traditioner videre.

Selv om gamle Soldater stadig hvert Aar samles paa Kronborg for at fejre Soldaterjubilæum her, hvor de aftjente deres Værnepligt, er der nu vokset en hel Generation op, der først og fremmest kender Kronborg som Museum. Det var jo nemlig den — lidt stillestaende — Tilværelse, Slottet i det store Tidehverv hjemfaldt til, efter at dets rent militære Periode, der lidt efter lidt havde afløst en kort og straalende, i hvilken Slottet var baade Fæstning og Kongebolig, var afsluttet. Linjen var saa at sige angivet paa Forhaand. Kassematterne havde allerede i den rent militære Tid været en stor og stærkt besøgt Seværdighed, og i 1915 havde man installeret det nyoprettede Handels- og Søfartsmuseum paa Kronborg. Det var naturligt nu, da man ansaa enhver praktisk Brug af Slottet for farlig, at lade det hele henligge som Museum. Det kunde dog blot ikke

gøres rent umiddelbart — der maatte en vældig Restaurering til af det indre.

Det er i Aar 30 Aar siden, den for Alvor begyndte; den er længst afsluttet, og det er naturligt i dette Mærkeaar at kaste Blikket tilbage og se, hvad der er naaet. Det gik nu noget langsomt med den Restaurering til at begynde med — dels fordi der først skulde skaffes Bevillinger, der naturligvis ikke faldt nær saa rapt og let som de dadlende Ord om den militære Anvendelse af Slottet, dels nok ogsaa, fordi der under Arbejdet dukkede helt uforudsete, meget interessante Problemer op: Det viste sig jo, at Kronborg i sine Mure skjulte langt betydeligere Rester af sin Forgænger, Erik af Pommerns Borg, Krogen, end man overhovedet anede.

*

*

Denne sidste Kendsgerning er uden Tvivl i Dag Kronborgs maaske allerstørste Attraktion som Museum. Adskillige Steder skyder nu de ærværdige middelalderlige Murrester frem, og den Besøgende træffer dem paa sin Vandring gennem Slottet paa saa umiddelbar Maade og under saa imponerende Synsvinkel, at han faar et klart Indtryk af, hvordan det stolte Kronborg Slot og Fæstning ligesom er vokset frem af Kastellet Krogen, som Erik af Pommern i 1400-Tallets første Halvdel anlagde for at sikre Øresundstoldens rette Opkrævning: Krogen laa paa nøjagtigt samme Sted som Kronborg, og de to Anlægs Grundplan var og er ogsaa nøjagtigt den samme, idet Krogens ydre Ringmur indgik i Kronborg som Ydermur. Men Krogens Ringmur var blot en tyk, stærkt sikret Mur, der omgav Erik af Pommerns Anlæg, og den var iøvrigt naturligvis firkantet.

Inden for laa de forskellige Bygninger spredt, som det var Skik i Middelalderen — og af de tre betydeligste af Husene træffer man anselige Rester, inkorporeret i det nuværende Kronborg.

Ældst var maaske den saakaldte Salsbygning, Borgens »Palatium«, hvor Kongen forhandlede med sine Mænd. Rester af den udgør en Del af det nuværende Telegraftaarn og den tilstødende Vestfløj, og mægtige Munkestens-Mure med store, gotiske Vinduer og Hvælv har helt op i anden Etages Højde kunnet blotlægges, fordi de i det senere Kronborg er indgaaet som Skillerum. En anselig Bygning stod i det Hjørne af Krogen-Anlægget, hvor nu Slotskirken findes, og endnu et tredje, stort Hus, Kongelig Majestæts Hus, laa til venstre for Porten i Fløjen, hvor nu Fyrtaarnet er; her er fremdraget et helt Interiør, Ridderstuen, med det mærkelige, vaabenprydede Cirkelvindue, som paa en ejendommelig levende Maade giver Beskueren Indtryk af Middelalder-Stemningen.

* * *

Riddersalen i sin nuværende Skikkelse.

Kronborg er i Dag — derom kan der næppe herske nogen Tvivl — et af de fornemste bevarede Renaissanceslotte, et af de skønneste Bygningsværker overhovedet, der kendes Nord for Alperne — foruden at Fæstningsanlægget er et af de vældigste og interessanteste, man har. Helstøbt er Kronborg af Apparition, og saa er dog Slottet paa ingen Maade blevet til som et Led i en samlet Plan som et Resultat af en enkelt Mands Bestræbelser for at skabe et stort Bygningsværk — tværtimod, kan det vist siges.

Som det vil fremgaa af det allerede sagte, maa Arbejdet med Slottet i sin Grundplan have været stærkt bundet af det gamle Krogens Konturer. Det var bundet ogsaa af den Omstændighed, at dets Tilblivelse begyndte som en Udvidelse af de gamle Huse og nyes Tilføjelse. 1574—79 var det Nederländeren *Hans van Paeschen*, Frederik den Anden betroede Opgaven, og da han var færdig, knejsede det nye Kronborg som en prægtig, trefløjet Renaissance-Bygning, aaben mod Øst — og helt i røde Sten med lyse Sandstensbaand. Fra 1570'ernes Slutning og fremefter var det *Antonius van Opbergen*, ligeledes Nederländer, der stod for Arbejdet, og under hans Auspicer fuldførtes Slottet med Østfløjen, og det fik Sandstensbeklædning over det hele og Kobbertag. Det havde da ca. 1585 faaet den Skikkelse, hvori vi nu kender det, og intet afgørende ændredes heri, da Christian den Fjerde byggede det op igen efter en Storbrand i 1629, der raserede Størstedelen af dets Indre.

Men Tiden var paa andre Maader haard ved Kronborg. Som Kongebolig tabte Slottet hurtigt sin Betydning, og derved blev det ogsaa saa som saa med Vedligeholdelsen. Da det i stedse stigende Grad omdannedes til Kaserne, gik det haardt ud over det — dog kun i det indre, men her til Gengæld til Gavns. Omdannelserne var saa gennemgribende, at de blev til Forvanskning af praktisk taget alle oprindelige Interiører, og derfor var det ogsaa meget svært, da Restaureringen i Tyverne laa for, overhovedet at sætte Maal for de Arbejder, som skulde udføres.

Men skønt det langt fra kunde give fuldt Udbytte, valgte man at føre Interiørerne saa langt tilbage mod »Kongetiden«, Frederik den Andens og Christian den Fjerdes Dage, som overhovedet muligt. Opgaven blev løst af kgl. Bygningsinspektør J. Magdahl Nielsen og paa en saadan Maade, at netop de rent historiske Hensyn kom til at træde i Forgrunden jævnsides naturligvis med de kunstneriske; den gamle Fæstning Kronborg blev nu et Museum, hvor selve Bygningen var Hoved-Museums-genstanden — og alt hvad der iøvrigt blev at se, blot dekorative Indslag, beregnet paa at forøge og fremhæve Interiøernes Virkning.

* * *

Naar fremmede Fyrster nu besøger Kronborg — der længst er blevet en fast Bestanddel i det Program, som fremtrædende udenlandske Gæster skal se i Danmark — begyndes der altid med Slotskirken, som f. Eks. i Foraaret 1954, da Dronning Juliana var paa Slottet sammen med Kongen og Dronningen. Ikke uden Grund. Kirken er det eneste virkelige Kronborg-Interiør, der i sin Helhed er bevaret fra Kongetiden. Ganske vist har den en lang Periode været brugt til Munderingskammer og Fægtesal, men Inventaret gik ikke tabt. Da Christian den Ottende sørgede for Kirkens Genaabning, og hermed i Virkeligheden gjorde det første Skridt til Slottets Restaurering, lod Interiøret sig — det var i Fyrrernes Begyndelse — genskabe, som Christian den Fjerde havde udstyret det efter Branden 1629.

Men derudover er det svært at finde hele originale Interiører paa Slottet i den Forstand, at Lofter, Vægge og Møbler staa urørt fra den første Tid. Vi ser det maaske tydeligst i den lange Sal, Riddersalen, der vel nok i Almindelighed betragtes som Kronborgs største indre Seværdighed, og som saa sandelig ogsaa er en Seværdighed. Dens Tilbageføring til en værdigere Skikkelse end den havde tilsidst, en storstilet Gave fra Ny Carlsberg-Fondet, var en omfattende Proces, eftersom den faktisk ikke eksisterede. Ved et indskudt, vandret Bjælkelag var den udnyttet i to Etager, der atter var delt i en Mængde større og mindre Lejligheder og Rum — praktisk og relativt billigt, naar mange Soldater skulde bringes under Tag, men jo ikke videre pietetsfuldt overfor det ærværdige Bygningsværk!

Et imponerende Rum er Riddersalen, 62 m lang, og 11 m bred, en af de største i Europa — og med en Udsigt gennem de vældige, blyndfattede Vinduer, som nok lader sig se! Store Fester har staaet her i Frederik den Andens og Christian den Fjerdes Tid, med fejende Dans og klingende Spil, men her saa anderledes ud dengang, knapt saa køligt som nu! De strenge museumsmaessige Synspunkter lagdes jo til Grund ogsaa for Salens Restaurering — ud fra Grundsætningen: Naar man ikke ved, hvordan Udsmykningen har været, maa man lade være med at udsmykke. Gulvets Mønster fandt man nu ud af gennem et sindrigt Detektivarbejde, saa det kunde genskabes, men af Loftets sikkert tavleformede Udsmykning var der intet Spor, saa her ligger — og egentlig med vældig Virkning — de gamle Bære-Bjælker fra Christian den Fjerdes Tid blottede.

* * *

Om alt havde føjet sig heldigere end det gjorde, var iøvrigt Riddersalen tillige et af de Rum, man havde kunnet give

et Udstyr noget nær det originale; man ved, at ved de store Fester i Frederik den Andens Tid var dens Vægge næsten helt behængt med vældige og prægtige Gobeliner, der endogsaa dækkede Vinduerne og disses kolossalt dybe Nicher. Man har endda en Del af disse Gobeliner endnu — og har dem alligevel ikke — i hvert Fald ikke saadan, at Salens Udsmykning har kunnet genopstaa i sin oprindelige Skikkelse. Her ligger i Virkeligheden et stort museumsmæssigt Problem — særpræget for Kronborg, men aldrig løst.

Til sit nye, prægtige Slot lod Kong Frederik den Anden i Aarene 1581—84 indkaldte nederlandske Tapetvævere under Maleren *Hans Kniepers* Ledelse væve ialt 41 dejlige Tapeter, forestillende alle 111 danske Konger indtil da, Sagnkongerne naturligvis inklusive. I disse prægtige Kunstværker har Tiden gjort et slemt Indhug; de undgik ganske vist Udseelse ved Branden 1629, der ellers ødelagde næsten alt Inventar fra Frederik den Andens Tid, men kom senere til Københavns Slot, hvor adskillige blev slidt op, og siden til Frederiksborg, hvis Skæbne de delte ved Branden i 1859. Alene 15 Stykker, som Frederik den Sjette i 1819 lod gaa i Nationalmuseet, bevarede intakt indtil vor Tid.

Da Kronborgs store Sal var genskabt ved Restaureringen, maatte det være en naturlig Ting, at Gobelinerne vendte tilbage hertil. Om Ejerforholdet, i hvert Fald det moralske, kunde der ikke være større Tvivl: hvert af Tapeterne bærer indvævet Kronborgs fornemme Bomærke: Kronen efterfulgt af et B. Men Nationalmuseet, som ved den Tid ogsaa var ved at faa sine Lokaleforhold i Orden, vilde ikke afgive dem under eet. Der kom da en Ordning, saaledes at syv kunde gaa tilbage til Kronborg — udlaanes til deres oprindelige Ejer —, men deriblandt f. Eks. ikke det, der havde mest Interesse herude, — det, der viser Frederik den Anden og Christian den Fjerde foran Kronborg; de syv forslog intet i Riddersalen, hvor man en kort Tid havde dem hængende paa Prøve. Saa anbragtes de der, hvor de nu er, i den mindre, ligeledes genskabte Sal ved Siden af, hvor de bedre kommer til deres Ret, mens Riddersalen maatte nøjes med Malerier fra Chr. IV-Tiden.

Et andet af den store Sals Pragtstykker fra Frederik den Andens Dage eksisterer iøvrigt ogsaa endnu. Det er Kongens berømte Tronhimmel, eller Bordhimmel, en rigt dekoreret Gobelin-Opbygning, der markerede hans Plads i Salen. Den tog Svenskerne i 1659, og den findes nu, i velbevaret Stand, i Nationalmuseet i Stockholm.

Under forskellige Former og med skiftende Motiveringer er Spørgsmaalet om dens eventuelle Tilbagevenden til Kronborg dukket op — heldigvis aldrig som Krav, som disse jo desværre alt for godt kendes fra andre nordiske Forhold, men som en Tanke, udkastet lige saa ofte fra svensk som fra dansk Side. Tiltalende er denne Tanke, men vistnok maa det siges, at saa længe Kronborg ikke kan faa alle sine Frederik II-Gobeliner tilbage fra det danske Nationalmuseum, vil der i hvert Fald ikke være nogen Grund for Svenskerne til at røre paa sig, forsaavidt angaar Tronhimlen.

* * *

Det er klart, at de rent museumsmæssige Opgaver paa det restaurerede Kronborg Slot som Helhed er og altid vil være begrænset. De yderst faa originale Interiører, der ud over Kirken er tilbage fra Kongetiden, har man naturligvis forlængst sørgt for at sikre paa alle Maader. De fornemste er Kongens Kammer og Dronningens Kammer med de tre mellemliggende Værelser paa anden Etage i Nordfløjen. Baade i Kongens Kammer og i Dronningens — sidst, sammen med det tilstødende Taarnværelse brugt af en Dronning, da Caroline Mathilde opholdt sig paa Kronborg i 1772, — findes originale Loftsmale-

Frederik II's Tronhimmel — mangler paa Kronborg.

rier, udført paa Foranledning af Christian IV efter 1629-Branden, og ogsaa Kaminerne er fra hans Dage. Men derudover er intet bevaret. Kun de nøgne Rum har man, og det er for lidt.

Tomheden har i disse Værelser som overalt, været et af Kronborg-Restaureringens store Problemer, naar undtages de Rum — Størstedelen af anden Etage — der bruges af Handels- og Søfartsmuseet, og som faar naturligt Liv gennem dets rige Samlinger. For at faa de nyrestaurerede Interiører i tredje Etage til at virke roligt og naturligt, og for at bryde Væggens hvide Flader, var det nødvendigt at give Rummene et vist Udstyr. Da der intet var at tage af, har man søgt ved Køb at tilvejebringe passende Inventar fra Tiden; i de Aar, der er gaaet efter Restaureringens Fuldførelse, og ikke mindst i Tiden efter anden Verdenskrig er der paa aarlige Bevillinger fra Staten, og takket være Gaver fra Ny Carlsbergfondet, erhvervet Antikviteter, der ifølge Sagens Natur overvejende har været af nederlandsk — og dansk — Oprindelse: Lysekroner, Kister, Gobeliner, Borde, Stole, Skabe, o. s. v. Ikke meget er anbragt i hvert enkelt Rum, blot tilstrækkeligt til at markere den Møblering, der jo er en saa nødvendig Forudsætning for Interiørets rette Virkning, og Øjets Bedømmelse af Størrelsesforholdene. Ogsaa samtidige Malerier er der købt, men en væsentlig Del af de Billeder, der hænger overalt, er dog udlaant af Frederiksborg-Museet og Kunstmuseet, som her kan faa nogle af de mange Malerier, der ellers staar i dets Kældre, frem i Lyset igen, og paa værdigste Maade. Hele Billedrækker af historisk Værdi har faaet deres Chance; det gælder f. Eks. den, der er samlet i tredje Etages Øst-Galleri, i Riddersalen og yderligere et Par Rum. Det er atten store

Malerier, en bevaret Rest af tredive, som Christian den Fjerde i 1620'erne lod udføre til Riddersalen paa Rosenborg. Det er en god Anvendelse af disse dekorative Billeder — og andre, der ogsaa er vandret fra Museerne til Kronborg; Slottet kalder næsten heller aldrig forgæves, naar det gælder om at faa Malerier til Laans! Men ogsaa i den Henseende gælder forresten, at man er forsigtig med at fylde Rummene for stærkt.

* * *

For det kunstneriske Udstyr af Kronborgs mange, mange Rum og de Problemer, der staar i Forbindelse hermed, sørger københavnske malerikyndige og kunstindustrikyndige Museumsfolk. Slottets T arv efter store de Linjer varetages at en Slotsforvalter paa Indenrigsministeriets, tidligere naturligvis Kongens Vegne. Slotsforvalter-Posten er af gammel Oprindelse; den var længe kombineret med Posten som Kaptajnavgtnmester, d. v. s. Fæstnings-Kommandantens Adjutant, men blev senere selvstændig. Kronborgs sidste Kommandant, Oberst *Christian Qvist*, blev Slottets første Slotsforvalter under de stærkt ændrede Forhold og var med til at lægge Traditionerne over i nye Baner; takket være den fortrinlige Maade, hvorpaa han løste denne Opgave, fik Slotsforvalter-Posten øget Betydning fremover. Det har altid været en Stabsofficer af Hæren, der er Slotsforvalter paa Kronborg, selv om Posten som saadan er civil. En Kronborg-Slotsforvalter fra forrige Aarhundrede, der havde en rolig Tilværelse, fordi Garnisonen selv ordnede det meste af det, der var at ordne, vilde gøre store Øjne, hvis han saa, hvad hans Kollega i Dag skal svare til. Det er Oberst *Jens Stagaard*, en af Artilleriets tidligere, fremtrædende Officerer, der nu residerer i den smukke Slotsforvalterbolig i Kronværket, fra hvis Vinduer man har Slottet i Silhuet fra Vestsiden. Historiske Interesser og kunstnerisk Indsigt drog ham mod Gerningen paa Slottet, og med Overblik, stilfærdig Ro, alsidig Orientering og Menneskekundskab, styrer han dets mange Anliggender.

Ikke mindst det sidste er der Brug for — der kommer mange, mange Mennesker paa Kronborg mellem Aar og Dag. Og Oberst Stagaard er altid selv med »i Marken«, hvadenten det drejer sig om de store Sommerdage, da Turistbesøget oplever sin Spidsbelastning og Slotsgaarden summer af Alverdens Tungemaal, eller naar bygningsmæssige eller tekniske og andre Problemer trænger sig paa. Sine udmærkede repræsentative Egenskaber faar Oberst Stagaard ogsaa Brug for, naar kongelige eller andre fornemme Gæster besøger Slottet og skal have det forevist »med Maner«. Han kender selv det gamle Hus ud og ind — saa vidt som et saa vældigt Kompleks kan kendes i Detailler, og det er ham en god Hjælp i det administrative Arbejde, der skal gøres bag Skrivebordet — og som der er nok af.

Ogsaa det har, som det rent museums-mæssige, først og fremmest det Sigte at bevare Kronborg, at føre Slottet intakt og forskønnet frem gennem Tiderne. Nok er Soldaterne borte fra selve den historiske Bygning — Kornetskolens Efterfølger, Fodfolkets Sergentskole, ligger fremdeles i Udenværkerne — men der vogtes alligevel paa den Dag og Nat. Civile Slotsbetjente vandrer, naar Mørket falder paa, Huset igennem, og Hunde gaar i deres Køl vand. At Ilden ingen Chancer faar bag Renaissance-murene, sørges der nøje for. Slottet har sit eget Brandpumpesystem, der med Slinger og Straalerør overalt og med Sprinkleranlæg rækker helt op i Spirene; hvert Hold af Sergentskolens Elever, mange hundrede raske Soldater i Tallet, indøves nøje i Brandtjenesten. Til Helsingørs Brandvæsen har man naturligvis nær Kontakt, og med Københavns Brandvæsen er der fast Aftale. Kalder Kronborg i en farlig Situation, ruller et fuldt besat københavnsk Slukningstog af Sted til Slottet, saa hurtigt Motorerne kan trække dets tunge Køretøjer ud ad Landevejen.

* * *

Noget almindeligt Museum er Kronborg ikke. Det forener i sig mange og forskelligartede Funktioner. Det er stadig et kongeligt Slot, og selv om det ikke har været fast benyttet af vore Konger siden Christian den Fjerdes Dage, findes der fremdeles Værelser paa Slottet til Brug for Kongen og Dronningen. De er nu kun i Funktion under fremmede Fyrstebesøg og ved andre særlige Lejligheder.

Kronborg er ikke længere Fæstning — og har dog militær Belægning og er kendt Verden over som ærværdig kongelig dansk Fæstning! Paa Flagbastionen vajer Dannebrog, nu som for Aarhundreder siden, og mange fremmede Krigsskibschefer ønsker at vise dette Dannebrog den samme Honnør, som deres Forfædre gjorde det gennem Generationer; en Skildvagt staar her, og mange, mange gamle Bronzekanoner, som af og til — naar Kongen sejler forbi sit Slot og naar fremmede Orlogsmænd passerer og hilser — tager til at tordne, mens den blaa hvide Krudtdamp slaar op om Slottets graa Mure og irgrønne Tage. Det er et væsentligt og farverigt Træk i Billedet af Kronborg, dette gamle Ceremoniel, uforglemmeligt for alle, der oplever det — et Eventyr for en Amerikaner f. Eks.

Ude i Verden er Kronborg overalt kendt som Hamlet-Slottet, og Shakespeares i bedste Fald yderst spinkle Tilknytning til Stedet er blevet til meget mere end den er. Men den har været med til at danne det nye Billede af Kronborg, det kulturprægede

Oberst Stagaard viser Dronning
Juliana rundt paa det gamle Slot.

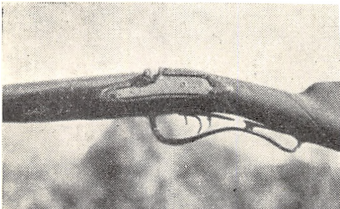

Slot, der afløste Fæstningen. Ikke Interiører, men Eksteriører tages her i Brug, praktisk og kunstnerisk. Den dejlige Slotsgaard, broget varieret og dog saa rolig en Helhed, er baade Scene og Tilskuerplads for de store Hamlet-Festspil, vore eneste danske af internationalt Format. Skuespil hørte til Hoffets fremtrædende Forlystelser i Frederik den Andens Dage — det er en fornem Tradition fra Slottets allerførste Tid, der her er genoptaget og nu er med til at give det gamle Slot nyt Liv. Det, som er at se paa Kronborg nu, bringer Hundreatusinder til Slottet mellem Aar og Dag. Danske og Udlændinge mellem hverandre. Men i et stærkt personligt Forhold til dette skønne Sted er Udlandsdanskerne kommet til at staa — derved, at deres aarlige Stævne holdes i Riddersalen. Dette er en ganske naturlig Ting. Hvad symboliserer bedre Danmark for disse Mennesker end Kronborg, som for de flestes Vedkommende er det første og dybt gribende Gensyn med Fædrelandet, naar de stævner Sundet ind? Det er det rette Sted for Danske, der var borte i de mange Aar, atter at mødes med Hjemlandets Aand, dets Tone og Tale, i Slottets imponerende og vidt berømte Riddersal.

* * *

Lad Udlændinge være en Smule desorienterede over den tilsyneladende Fattigdom, eller maaske snarere jævne Enkel-

JENS OMGANGS GEVÆR I HØRSHOLM

*Jens Omgangs Gevær
i Nærbillede. Man ser det
defekte Laasetøj.*

Den berømte og berygtede Krybskytte *Jens Omgang* (ca. 1810 — 1869) efterlod sig fjorten Geværer,

skjult rundt om i Gribskov, fortæller Overleveringen. Og han »testamenterede« dem alle, siger man, til sin Samleverske, da han laa for Døden paa Esbønderup Sygehus.

Om fjorten er det nøjagtige Antal, ved man vel strengt taget ikke, men givet er det, at han havde mange Bøsser og lige saa mange Gemmesteder. Nu afdøde Plantør *Albeck*, Helsingø, fandt et af *Jens Omgangs* Geværer i et hult Træ i Gribskov, og i dette Efteraar er Vaabnet sammen med en Del udstoppede Fugle og et Skillingstryk om Krybskytten blevet udleveret til Jagt- og Skovbrugsmuseet i Hørsholm. Geværet er en Forlader med defekt Laasetøj og knækker Skæfte, ikke meget værd som Vaaben betragtet, — men en god Gevinst for Jagtmuseet, eftersom Nordsjælland ikke før eller efter *Jens Omgang* har kunnet præstere en Krybskytte, der i den Grad er blevet en Sagnfigur.

I det lille 10 Øres Skillingstryk læser man om »*Jens Omgangs* Liv og Levned samt hans Omflakken i Grip Skov m. m. En troværdig Beskrivelse af denne vidt bekjendte Friskskyttes omflakkende Liv og hans mangfoldige morsomme Streger«.

Jens Omgang, der i Daaben bar Navnet *Hansen*, naaede dog ikke at holde sig fri af Loven, men om han ikke var en ganske skikkelig Fyr, er en anden Sag, — altsaa bortset fra Krybskytteriet, som de fleste Bønder og Kulsviere drev i og omkring Gribskov. Sit Tilnavn fik han vistnok allerede som Barn, fordi han gik »paa *Omgang*« hos Bønderne, den Tids Form for Socialhjælp.

Man kan stadig høre en god Historie om *Jens Omgang*, hvis

hed, der hersker bag Kronborgs prægtige Renaissanceemure; der er dog her genskabt Interiører, ikke blot af megen Skønhed, men ogsaa af høj historisk og kulturhistorisk Værdi. Den Hensigt, som man, lidt søgende og famlende havde, da man begyndte Restaureringen af Kronborg, er i alt væsentligt naaet: Slottet er blevet en Slags Museums-Borg, og bygningsmæssigt er den sikret, hvilket sidste nu ikke var noget større Problem, for det var solidt Arbejde fra Grunden til Tagrygningen! Krige og Ulykker er lykkeligt gaaet uden om det og vil forhaabentlig stadig gøre det — saa Øresund længe, meget længe, vil kunne kysse Kronborgs Fod, som Salmedigteren *Thomas Kingo* saa magtfuldt og saa poetisk udtrykker det i den berømte Inskription over Kronværksporten.

Omskiftende har Slottets Skæbne formet sig, og en Gang tidligere har det været inde i et vældigt Tidehverv: da Kongen rykkede ud og hans Sale lidt efter lidt blev til Kaserne.

Nu har Kronborg atter skudt Ham, og har fundet sig selv igen i en ny Tilværelse, vidt forskellig fra de forløbne, halvfjerde Aarhundreders.

Men Kronborg er stadig Kronborg, det stolte danske Vartegn — paa Danmarks berømteste Pynt.

man møder en Mand, der bor i Nærheden af Gribskov, — og nu kan man altsaa ogsaa se et haandgribeligt Minde paa Jagtmuseet i Hørsholm: et af *Jens Omgangs* fjorten Geværer fra hans vidtstrakte Jagtmarker i Gribskov.

Kustode Kjeld Christensen, Jagt- og Skovbrugsmuseet, med Jens Omgangs Gevær.

Pyntevaabnet fra Badstuen, — et Fund i Topklasse

Af J. G.

Det smukke Sølv-Pyntevaaben, der gav 500 Kr. til Finderen, har tilhørt en Standsperson omkring 1580, — det betegnes som det bedste Fund i mange Aar paa Nationalmuseets 2. Afdeling, der omfatter Danmarks Middelalder og nyere Tid indtil 1750.

Et af de smukkeste, historiske Fund i sin Genre herhjemme i mange Aar, — det fine Sølvhæfte, som ses paa denne Side, — blev gjort en Dag i Maj i Aar, da Havarbejder *Harald Christensen*, Hillerød, gik og arbejdede med sin Stubkultivator i Nærheden af Badstueslottet i Indelukket ved Frederiksborg Slot.

Da det var blevet rensat for Jord, kunde man se, at Hæftet var i nederlandsk Renæssancestil og meget velbevaret. Det var udstyret med meget fine Ornamenteringer, og Aarstallet 1579 fandtes præget deri.

Harald Christensen, der foranledigede sit Fund sendt til Nationalmuseet, kunde godt nok se, at det ikke var nogen almindelig Ting. Alligevel var det en Overraskelse for ham, at Hæftet, hvis Metalværdi rundt regnet er paa 15 Kr., skaffede ham en Findeløn paa 500 Kr. Saa højt værdsattes det nemlig af Museet. — Det drejer sig ganske afgjort om et Fund i Topklassen, siger Museumsinspektør, Dr. phil. *Otto Norn*, som i Nationalmuseets Aarbog for 1955 vil offentliggøre Resultaterne af de Undersøgelser, Museet foranstalter. Det er det bedste Fund, 2. Afdeling har faaet i mange, mange Aar. Hæftet — det er sikkert »Haandtaget« fra et Pyntevaaben — menes forarbejdet i Danmark. Vi har Aarstallet 1579 at gaa ud fra, og Forarbejdningen og Ornamentikken skulde kunne give os et Fingerpeg om, hvem der er Mester for det. Vi havde paa den Tid en Række dygtige Guld- og Sølvsmede herhjemme, og helt udelukket er det ikke, at det er udført af en af Frederik II's egne Guldsmede, maaske en af dem, der ogsaa var Chr. IV's, — maaske endog en af Mestrene for hans Kongekrone, som nu findes paa Rosenborg. Givet er det i hvert Fald, at Vaabnet maa have tilhørt en af Tidens virkelige Standspersoner.

*

Nogle Aarstal og Begivenheder for at sætte Fundet i Ramme: I 1579, Aarstallet fra Sølvhæftet, regerede endnu Frederik II, Prins Christian, den senere Chr. IV, var da to Aar, — og sytten Aar efter blev han kronet.

I 1579 var Frederik II's Ombygning af Frederiksborg tilendebragt, — det menes at være foregaaet til Midten af Halvfjerdserne. Man arbejdede imidlertid paa Kronborg fra 1577 under Ledelse af Nederlænderen *van Opbergen* fra den flanderske By Malines. Under *van Opbergens* Ledelse byggedes Badstuen af en anden Nederlænder, *Hans Floris*.

I 1580 begyndte Byggeriet af Badstueslottet.

*

Man kan naturligvis ikke af disse Aarstal slutte, at det fine, nederlandsk prægede Arbejde har tilhørt en af de to Nederlændere eller er bragt til Landet af dem, selvom de muligvis

Det smukke Sølvhæfte fra Badstuen, — temmelig nøje gengivet i naturlig Størrelse.

kan have gaaet med Pyntevaaben som højt betroede, kongelige Bygmestre. Sølvhæftet kan være bortkommet for en Hofmand eller Standsperson langt senere end 1579, f. Eks. i forbindelse med kongeligt Besøg eller Jagt ved Badstuen, men Tanken standser ved Vaabnets formentlige Tilblivelsesaar: 1579, Badstue-Byggeriet: 1580 — og den Kendsgerning, at Sølvhæftet er meget velbevaret og næppe kan være kasseret paa Grund af Alderdom. Men hvem kan være Mesteren? Chr. IV's berømte Guldkrone paa Rosenborg var forarbejdet af *Didrik Fuiren*. Sølvhæftet kan være udgaaet fra hans Værksted. Han virkede i Odense og København, og en Række meget smukke Guld- og Sølvarbejder skyldtes ham. I Fr. II's Regeringstid blev han saa estimeret, at han 1581 kom i Kongens Tjeneste. Han døde 1603. Fra hans Værksted, hvor bl. a. Sølvmeden *Saur* arbejdede, kom Chr. IV's Krone, et af de smukkeste Guldsmedarbejder i Europa.

Sølvhæftet fra Badstuen er et saa gedigent Arbejde, at det meget vel kan stamme fra en af disse Mesterhænder.

Persisk Spillekort

Tysk — 14. Aarh.

Indiansk Spillekort

Fransk — 15. Aarh.

Af QUERCUS

I den strenge Sne- og Isvinter 1730 opholdt Frederik den Fjerde og Dronning Anna Sophie sig paa Fredensborg. Sammen med en Hofdame og den opvartende Kavaller sad de ved Kaminen i Dronningens Værelse, hvor de efter Traditionen fik meget af Tiden til at gaa med at spille Kort.

Da der i 1942 paa Nationalmuseet var arrangeret en Udstilling af Spillekort, vakte især et gammelt Spil Whistkort Opmærksomhed. Hvert af Kortbladene var et lille Kunstværk, hvor Kartonen var underlagt med mønstret Silketøj. Dette kostbare Spil Kort har tilhørt Dronning Anna Sophie.

Der blev spillet Kort i alle Kredse — paa Landet og i Byerne, i Smaafolks Hjem og hos Rigmænd, paa Herregaardene, i Præstegaardene og hos Kongefamilien. Overalt, navnlig ved Vintertid, hyggede man sig, lige-

som mange Steder nu, om Aftenen med Kortspil. »Man skal kun spise Torsk og spille Kort i de Maaneder, der har »r« i Navnet«, siger et gammelt Mundheld, og Jul og Nytaar ligger altsaa midt i Sæsonen. Tit var Indsatsen kun Pebernødder eller Æbleskiver. Fornøjelsen var lige stor.

I det nu forsvundne Panoptikon i København var et af de store Trækplastre et Interiør, hvor man saa en Dagligstue i det Løvenskioldske Palæ paa Amalienborg. Her sad Christian den Niende, »Europas Svigerfar«, og hans tre Døtre og spillede Whist efter Aftenaflet. Kongen var Makker med Dronning Alexandra af England, og Kejserinde Dagmar af Rusland havde Hertuginde Thyra af Cumberland som sin Makker.

Ogsaa i mange Præstegaarde dyrkedes Kortspillet som sagt med baade Iver og Glæde. Digteren J. C. Hostrup, der var Præst i Hillerød fra 1862 til 1881,

har i sit kendte Sangspil »Intrigerne« fra 1845 en Scene, hvor Præsten, Skolelæreren, Krigsraad Richter og Kandidat Hellebæk sidder og spiller Kort. »Til en ret gemytlig Lhombre hører godt Humør«, synger Præsten og Krigsraaden.

Allerede i Slutningen af 1200-Aarene blev der spillet Kort her i Europa. Ældst af de nu kendte Spil er vistnok Tarok, der blev opfundet i Italien i Aaret 1375. Det minder en Del om Lhombre. Tre Personer spiller med 78 Kort. Foruden de 52 almindelige Kort er der i Tarok 22 Tarokker (Trumfer) og 4 Ryttere.

Omtrent fra samme Tid stammer Lhombrespillet, der kom fra Spanien — hombre betyder »Mand« paa Spansk — men som fra Frankrig er blevet udbredt over hele Europa. Her til Danmark naaede det paa Christian den Fjerdes Tid.

Whist er et gammelt engelsk Spil. Navnet betyder »Tavshed«. Det er i dette Aarhundrede blevet sat en Del i Skygge af Bridge (»Bro«), der ogsaa stammer fra England.

Af gamle danske Spil kan nævnes Styrvolt, Polskas, Firkort og Brus.

Efter en gammel Beretning blev Spil med 52 Blade opfundet i Frankrig, lidt før man skrev Aar 1400. Karl den Sjette var dengang Frankrigs Konge, og hans Hofmænd skal have konstrueret de 52 Blade for at adspredde Kongen, naar han ærgrede sig over sin Dronning, den skønne, men berygtede Isabeau, der var kendt for sin erotiske Lebendighed.

Spillekortene blev til at begynde med malet paa stift Pap, senere gik man over til at anvende Skabeloner, og paa Reformationstiden kom Træsnit i Brug.

Kulørerne var i Frankrig og England »Hjerter«, »Ru-

der«, Kløver« og »Spyd«. I Tyskland hed de »Agern«, »Blade«, »Hjerter« og »Bjælder«, og Italienerne sagde »Sværd«, »Stok«, »Bæger« og »Mønt«. Til at begynde med symboliserede de fire Kulører de fire Stænder. Hjerter var Gejstligheden, Ruder Borgerstanden, Kløver Bondestanden, og Spyd (eller Spader af det italienske Ord Spada, der betyder Spydspids) var Adelen, den vaabenførende Stand.

Konge og Knægt var der i alle Lande, men medens Franskmændene puttede en Dame ind mellem de to Herrekort, havde Tyskerne og Italienerne »Ridderen« mellem Konge og Knægt. I Norden brugte man altid Damen, men Knægten blev undertiden kaldt for Bonden.

Man kom hurtigt ind paa at lade Billedkortene forestille bestemte Personer. Hjerter Konge var Kejser Karl den Store, Hjerter Dame var Judith, den tyske Kejser Ludvig den Frommes Dronning. Ruder Konge afbildedes som Cæsar, medens den tilsvarende Dame var den franske Konge Karl den Syvendes Elskerinde, Agnes Sorel. Klør Konge var Alexander den Store, Klør Dame Karl den Syvendes Dronning, Marie af Anjou. Spar Konge var Kong David, Spar Dame Jeanne d'Arc, Jomfruen fra Orleans, der hjalp Karl den Syvende paa Frankrigs Trone og siden af Englænderne blev brændt som Heks. Karl den Syvende og hans Tid spillede i det hele taget en stor Rolle i Kortenes Billedgalleri. To af Knægterne forestillede La Hire og Galard, Hofmænd hos samme Kong Karl, og de andre to Knægte var d'Orgier og Lancelot, Kejser Karl den Stores Mænd.

Navnet Galard har netop i Sommeren 1954 kunnet ses i Alverdens Aviser. »Englen fra Dien Bien Phu«, Sygeplejersken, der sammen med de franske Tropper var indesluttet i en belejret Fæstning i Indokina og blev taget til Fange ved Fæstningens Fald, hed Geneviève de Galard. Hun blev efter sin Løsladelse fra Krigsfangenskabets hyldet ikke alene i sit Hjemland, men ogsaa i USA. En af »Englen«s Forfædre hed Hector de Galard. Det var ham, der blev portrætteret i det gamle Kortspil — som Ruder Knægt!

Herhjemme fik Jean Friedrich Mayer i 1752 Privilegium paa at oprette en Fabrik for Spillekort. Den laa i København.

Men den mest kendte Spillekortfabrikant hos os var Jacob Holmblad, som døde i 1837. Familien Holmblad drev Farveri og fabrikerede Sæbe, Lak, Lim og Olie, og dertil føjedes altsaa Fremstillingen af Spillekort. En Gren af Virksomheden eksisterer nu i Aktieselskabet Sadolin og Holmblad, og »Holmblads Salmebog«, som Betegnelse for et Spil Kort, minder stadig om Slægten. Det samme gør forøvrigt ogsaa Holmbladsgade paa Amager.

Før Mayers og Holmblads Tid indførte man Spillekortene fra Udlandet. Tit blev de betalt i dyre Domme, men mange af Spillene var ogsaa rene Kunstværker, som det Dronning Anna Sophie ejede.

Naturligvis blev Kortene med Tiden et Objekt for Samlere, og i mange europæiske Musæer findes Samlinger af gamle Spillekort, som bl. a. har Interesse, fordi man paa Billedkortene kan følge de forskellige Tidens Herre- og Damemoder.

Det vestligste af de 6 Huse, som General Classen lod bygge i 1784-87. — Pæretæet, hvis Krone breder sig over hele Forhaven, er plantet samtidig med, at Huset opførtes. — Den korte Længe er det oprindelige Rytterhus. Den anvendes nu som Udhus. Længen bag Træet (den nuværende Beboelse) er tilbygget senere.

»Rytterslægten« fra Liseleje

Af CARL JØRGENSEN

Om den store og kendte »Rytterslægt«, der udgik fra Liseleje, og som nu er udbredt over hele Halsnæs, og hvis Stamfader var Udrider hos General Classen, fortælles her af Skatteraadmedlem Carl Jørgensen, Frederiksværk.

I fordums Tider laa Kysten fra Kikhavn til Tisvildeleje barsk og øde hen. De sandfygende Klitter med en sparsom Marehalmbevoksning var et Minde fra den store Sandflugt, som gjorde Asserbo til en Hedeegn.

Frederiksværks Skaber, Generalmajor Johan Frederik Classen, ændrede Billedet noget. Hans Folk paa »Værket« og Arresødal Hovedgaard manglede Fisk, og det vilde han bøde paa ved at faa Fiskerne ud til Kattegat. I Aarene 1784—1787 lod han paa Kysten Nord for Melby opføre seks Huse. Han kaldte Stedet Liseleje efter sin Steddatter Anne Catharina Elisabeth Iselin, der daglig kaldtes Lise.

I tre af Husene flyttede Fiskere ind, de andre blev Rytterhuse. Fire af Stederne laa med Gavlen til en Vej, der blev anlagt Syd for dem. Det er den nuværende Hovedgade. Længst mod Øst ud mod Stranden laa de to andre. Fem af disse gamle Smaaejendomme eksisterer endnu, delvis i hvert Fald, som Udhuse til nyere Bygninger. Det sjette Hus er nedrevet.

Alle Stederne — hvert af dem fik 5 Tdr. Land — havde en tilbygget »Lyde« med Stald til en Ko. Der skulde svares en Fæsteafgift paa 350 Rigsdaler af hvert Hus til Frederiksværk Gods.

Liseleje voksede kun smaat. I 1860 fandtes 12 Ejendomme. I 1880 var der 6 Huse med Jord og 10 uden Jord, og der boede 20 Familier. Antallet af Fiskere var 31, og der fandtes 1 Kvase, 7 Dæksbaade og en Del Joller. De større Baade maatte søge Lynæs Havn.

I de to af Classens Huse, som laa ud mod Stranden, boede to Strandryttere, der ridende Dag og Nat afpatuljerede Kysten fra Spodsbjerg til Tisvilde. De aflagde Beretning til Generalen om de Ting, der kunde forekomme paa Kysten. I det næstsidste Hus mod Vest (nu kaldet det gule Hus) boede der en Rytter til. Han hed Lars Olsen og stammede fra »Strandgaarden« i Hald. Hans Efterkommere er den saakaldte »Rytterslægt«.

Lars Olsen var en højt betroet Mand hos Classen, Generalens Udrider igennem 18 Aar. Alt hvad Classen skulde have hurtigt frem af Brevskaber, Penge og andre Værdier, betroede han ham, og alle Ordre blev udført punktligt og trofast.

Nytaarsaften 1793 mistede Lars Olsen sin Hustru

ved et Vaadeskud. De to Strandryttere gik paa Vejen udenfor hans Hus og »legede« med deres Vaaben. Et Skud gik af, og Konen, som opholdt sig i Stuen, blev ramt i Brystet, og Kuglen borede sig derefter ind i et Stolpeskab. Hun var dræbt paa Stedet.

Lars Olsen havde tre Sønner: Rasmus, Christian og Jørgen Larsen. Rasmus blev paa Lejet og overtog det østlige Hus ved Vejen, som han ombyggede 1828. Christian rejste til Hundested og fik et af de Huse, som dengang fandtes der. Han havde en Søn, Ole Christiansen, den senere saa kendte Fiskehandler Chr. Jensen Christiansens Fader. Lars Olsens Datter blev gift med Fisker Hans Nielsen, Tisvildeleje, som var Fader til Pacellist og Vognmand Niels Hansen, Liseleje, der til omkring 1910 havde Lars Olsens Hus. Sønnen Jørgen rejste bort fra Egnen.

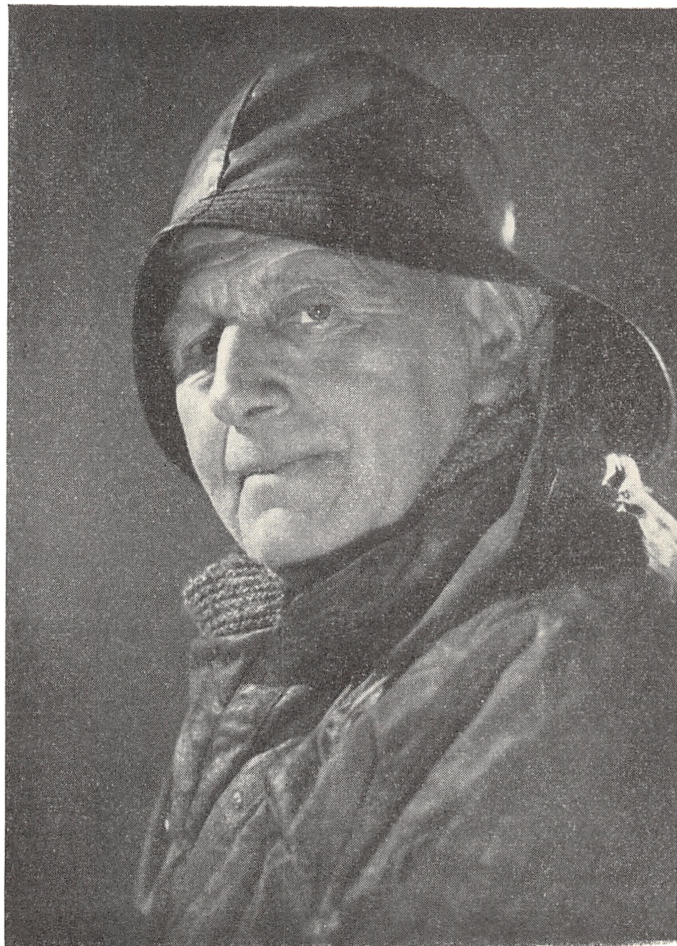
Rasmus Larsen kaldte sig selv »Rytter«, og Navnet har senere fulgt Slægten. Ved en Skovauktion blev han tilslaaet et Nummer Brænde. Birkefuldmægtigen raabte: »Naa, det blev Rasmus Larsen!« men Rasmus sagde: »Nej, det blev Rasmus Rytter!« — »Ja, ja, saa sætter vi lidt Krydderi ved Navnet og skriver Rytter!« svarede Fuldmægtigen, og siden gik Navnet over i Folkemunde. Ved sit Hus indrettede han en god Staldplads, og da det laa først for ved Vejen fra Frederiksværk, tog fremmede, der kom til Lejet, gerne ind hos ham, for han var en gæstfri Mand.

Rasmus havde tre Sønner: Jørgen, Ole og Jens Rasmussen, der alle blev Fiskere i Liseleje, store og kraftige var de, som de fleste af Slægten senere.

Jørgen var en betroet Mand hos Militæret i Melbylejren. Under Skarpskydningerne anbragte han Skydemaalene paa Havet, talte Træfferne op og foretog Afmærkninger. Ved hans Begravelse mødte alle Lejrens Soldater op for at yde deres gamle Ven den sidste Æresbevisning. Han havde fire Sønner: fhv. Pensker Ole Jensen Rasmussen, Liseleje, Fisker og sessionatsejer, Vognmand Carl Rasmussen, Liseleje, Finere Liniebetjent ved Hundestedbanens Anlæg Lars Ole Rasmussen, Hundested, og Fisker Hans Peter Rasmussen, Lynæs.

Carl Rasmussen, Søn af Jørgen Rasmussen Rytter, Liseleje.

Afdøde Fisker og Liniebetjent Lars Ole Rasmussen, Ll. Carlsminde.

Rasmus Larsens Søn Ole var foruden Fisker ogsaa Musiker. Han var fast Spillemand ved Egnens Gilder og Sognets Baller, som dengang fandt Sted i Tømmer Bent Larsens Danselokale i Melby. Ole havde kun en Søn, Lars Olsen, der omkom ved en Drukneulykke i Hundested Havn. Desuden var der en Datter, Grethe, som var gift med Skræder Jens Olsen, Liseleje.

Rasmus Larsens tredie Søn, Jens, havde tre Sønner — Fiskerne Rasmus Ole Rasmussen og Lars Peter Rasmussen, Liseleje, og Jørgen Rasmussen, Lynæs, og to Døtre.

Rasmus Larsen havde ogsaa to Døtre, en, der var gift med Havnefoged Niels Olsen, Lynæs, og en, hvis Mand døde som ung.

Af Rasmus Rytters Børnebørn er nu kun Carl Rasmussen, Liseleje, levende. Han er ved at runde de 83. Hans Indsats i Liseleje er velkendt, og hans markante Skikkelse kendes over Egnen, ikke mindst af de mange Landliggere, som forlængst har døbt ham »Liseleje-Kongen«.

I vor Tid er Rytterslægten udbredt over hele Halsnæs. »Rytterne« udgør en stor Stamme i Fiskerbefolkningen. Kun faa er gaaet over i andre Erhverv. Generalens Udrider kan være stolt af sine Efterkommere. Det er dygtige og brave Folk.

Til Novembermarked

I HILLERØD — MED PROFESSOR LABRI, 20.000 „FILIGØJER“
LIDT HANDEL OG MEGET SPEKTAKEL

Af BORELLA-HANSEN

Borella-Hansen fortæller om November-Marked i Hillerød for et halvt Hundrede Aar siden, — om Handelen, der efterhaanden druknede i Gøgl og Spektakel, — og om Gøglere, der optraadte her, og som var kendt ogsaa paa andre Markeder i Nordsjælland.

Vi trækker os tilbage, Forestillingen kan tage sin Begyndelse:

Saa langt man kan følge Markederne tilbage i Tiden, har de været en mærkelig Blanding af Handel og Gøgl, og igennem lange, lange Tider var de Almuens eneste Form for Udskejelse og for Samkvem med andre, der kunde bringe det Sus af Oplevelse og Eventyr, som alle Mennesker til alle Tider har tørstet efter.

Paa H. Tegners Billede af Markedet i Hillerød fra omkring Midten af forrige Aarhundrede synes Interessen omtrent ligeligt fordelt imellem Akrobaten med Abekatten og det »Mesterdress«, der aabenbart sælges uden de nymodens Dikkedarer med tre Gange Prøvning og lignende tidsspildende Foranstaltninger. —

*

Selv om Markederne i min Drengetid var langt mere præget af Gøglet, saa handledes der alligevel i stor Stil, og baade Skomagere, Sadelmagere, Hjulmænd, Træskomagere, Blikkenslagere og mange andre Haandværkere havde deres Boder paa Torvet, for slet ikke at tale om Folk med Havesager, Planter og Frugt, der ikke kunde finde Plads paa selve Torvet, men ved de store Novembermarkeder havde deres Stadelpladser helt op til Præstegaarden, og langt ned ad Slotsgaden. Alle Bagerne forsøgte at konkurrere med Boderne med »ægte Christiansfelder-Honningkager«, og gamle Bagemester Budde fortalte mig engang, at han omkring de store Dage bagte indtil 20.000 »Filigøjer« og Honninghjerter! »Filigøjerne« kostede $\frac{1}{2}$ Skilling Stykket, og mange Markedsgæster, der ikke var saa velbeslaaede, at de kunde tillade sig at spise Gaasesteg paa »Linden« til 1 Krone, kunde faa Sulten stillet paa en billig Maade ved Hjælp af Budes »Filigøjer«. —

Lidt efter lidt tog Gøglet imidlertid helt Pippet fra Handelen, og tilsidst florerede der en saadan Masse Pengespil og lignende Indretninger til Afblankning af Ungdommen, at Byens vise Fædre slog bak og indskrænkede Aktiviteten til et Minimum, hvorefter det hele døde stille og roligt til Fryd for de arme Mennesker, der boede omkring Torvet! Den nye Tid satte jo ogsaa sit Præg paa Markederne. Det var ikke længere spagfærdige Lirekasser med »Under den hvide Bro« eller »Nonnens Bøn«, der besørgede den musikalske Del af Underholdningen, men kæmpemæssige, elektrisk drevne Støjfrembringere, der gik paa

det høje Gear fra Kl. 3—4 om Eftermiddagen til Kl. 12—1 om Natten. Det hele druknede i et infernalsk Spektakel, der var ved at bringe de omkringboende til Vanviddets Rand.

For os, der var Drengene omkring Aarhundredskiftet, staaer de store Novembermarkeder nu alligevel med en vis Nimbus om sig. Det har været engang omkring 1906 eller 1907, at vi var 3—4 Læredrengene, der var kommet til Marked i Hillerød. I lange Tider havde vi sparet sammen til denne Eskapade, og hver af os mødte op med en Driftskapital paa 3—4 Kr., som skulde springe denne ene Aften. Det gøs næsten i os ved Tanken om en saadan Ødslen med Penge! —

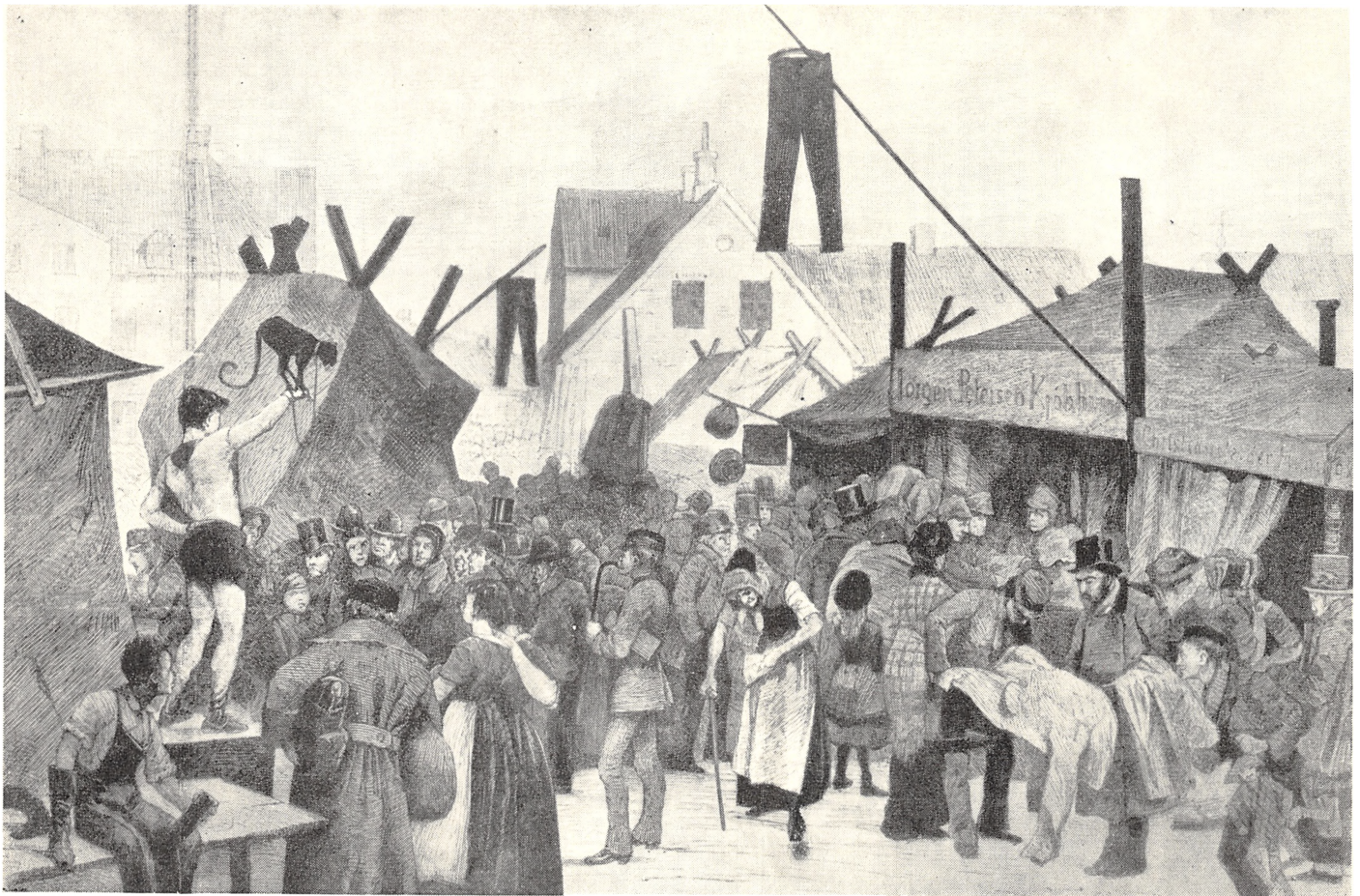
Vor første Transaktion var ikke vellykket, og den 25-Øre, vi kom af med, var daarligt givet ud, men vi høstede værdifulde Erfaringer i det Telt! Bag et raat sammentømret Rækværk stod der paa Torvets nøgne, toppede Brosten en stor Krukke med Dild, — og ellers ingen Ting. Vi kunde have kvalt Fyren deroppe paa Brædtet, der i malende Vendinger og med Gru i Røsten, havde lovet os Synet af et glubende Uhyre, — *Verdens største »Krokodil«.* —

Siden lod vi os hverken lokke af »Marmordamer«, »Havfruer« eller »Damen uden Underkrop«, selv om Udraaberen forsikrede at han var i Stand til at dokumentere, at Underkroppen var forlovet med en Sømand i London. Vi holdt os til Skydeteltene o. l., hvor man havde Chance for at vinde et rigtigt Vækkeur, hvis Bøsserne ikke havde været indrettet saa viseligt, at alle Pilene kom til at sidde længst muligt fra Pletten, men til Trods for, at ingen vandt, skraalede Indehaveren med korte Mellemløb: »Hallo — Hallo — Hallo, nu er der igen en Herre, der har vundet en Fingerring med en grøn Sten!« —

*

Markedets Midtpunkt var dog Professor Labris Etablissement, hvor han selv og hans kvindelige Kødbjerg af en Partner »Frk. Roman« (udtaltes Romang) underholdt et undrende Publikum med en endeløs Strøm af det herligste Vaas. Der er for ikke længe siden skrevet en fornøjelig Afhandling, hvori en Psykolog gør Forsøg paa at kortlægge Professor Labris forunderlige Sjæleliv, og de Resultater, han kommer til, er vist rigtig nok, men det undrer, at han ikke er opmærksom paa, at Labri er en Slags Forløber for Storm P. I hvert Fald er han ubestridt Vrøvlemonologens Fader her til Lands! Hvem kan undlade at komme til at tænke paa Storm P., naar han erindrer »Professoren« og hans Indbydelse til at betrede Kunstens Haller:

— Hallo — Hallo — Hallo! Her faar De at se den berømte Professor Labri optræde i nogle af sine Verdensnumre. Entreen er sat saa lavt, at man maa bukke sig for at komme ind.

H. Tegner har givet et udmærket Billede af et Marked i Hillerød engang i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. Der handledes virkelig paa de gamle Markeder; men lidt Gøgl og Narrestreger var en ligesaa nødvendig Bestanddel af et rigtigt Marked. Den gamle Kone har sikret sig et Par Skillingsviser til at gaa Vinteren i Møde med. —

Herinde har De Lov til at spytte paa Gulvet, og hvis De keder Dem, har De Lov til at pille hinanden i Næsen. Der er lige Adgang for tykke og tynde, Grever og Baroner og gamle Kagekoner. Kongelogen er foret med varmt Vand... nej, nej, nej, ikke mase paa. Forleden var der en ung Mand i Faaborg, der blev klemt saa flad ved Indgangen, at hans Svigermor brugte ham til Tapet i sit Sommerhus. —

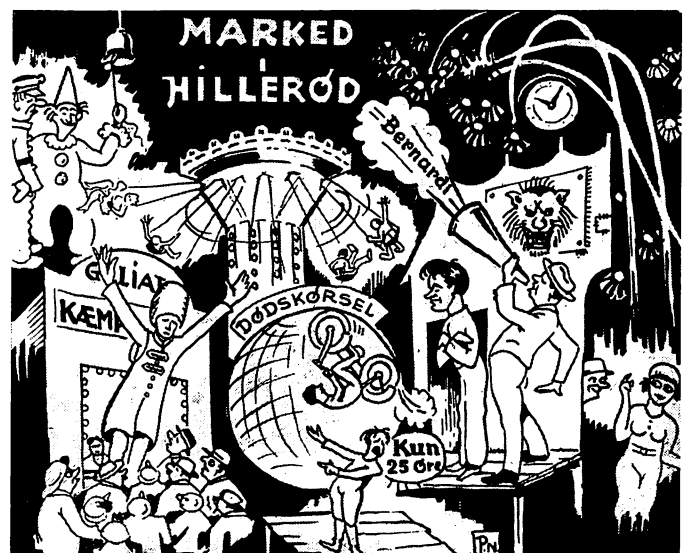
Eller leder en Omgang Pølsevrøvl som denne ikke Tanken hen paa Storm P.s fantastiske »Aakirkeby« eller »Ridder Mortensen«:

— De vil herinde faa at se den enestaaende Frihedsdressur af 17 benløse Kanariefugle, der stepper paa Kanten af et Blanksværtelaag. Selv vil jeg gøre mig usynlig for straks efter at komme til Syne i en Treægelflaske kun iført højhælede Bomuldsstrømper og med det ene Ben ud ad Vinduet. Vær's artig! Om et Øjeblik vil Musikken spille Ouverturen til »Den flækkede Træsko«, — vi trækker os tilbage, og Forestillingen kan tage sin Begyndelse! —

Den Rekord i herligt Vrøvl skulde der en Storm P. til at slaa. Nogen stor Tryllekunstner har Labri næppe været. Men jeg har dog set ham lave mange forbløffende Taskenspillertricks. En Morgen efter et Marked gik han ude i den gamle 3. Klasses Ventosal med den mægtige gammeldags Kakkellovn med tilsvarende Kulkasse. Paa een Gang henvendte han sig med høj Røst

til en fredeligt udseende Mand: »De maa ikke fjerne Statsbarnernes Materiel,« sagde han, og da Manden protesterede imod en saadan Beskyldning, stak Labri Armen ned i hans Inder-

I Aarene op mod den anden Verdenskrig blev Markederne i Hillerød til det rene Gøgl! Maleren Paul Nielsen har forsøgt at fastholde Indtrykket af Galskaben i denne Tegning — en Kontrast til Tegners! Her handles ikke mere, det hele er Pjank. —

Professor Labri. — Igennem mange Aar Gøglernes Konge og alle Markeders Midtpunkt. Han døde fattig og ensom i Odense i 1935, men ingen, der har set og hørt ham, vil kunne glemme den mærkelige Mand.

lomme og hentede en stor Kulskovl op, som han lagde hen i Kulkassen under Jubel fra det forsamlede Publikum. — Jeg tror, at den eneste, der ikke lagde en 5 Øre i den høje Hat, var den arme Mand, der var taget paa fersk Gerning, for han var vred!

Sidste Gang, jeg talte med Labri, gik han rundt og solgte smaa Dannebrogslag paa en Messingstang. Den høje Hat var laadden og slem at se paa og »Diplomaten« fedtet og frynset, men han var stadig »Professoren« og baade morsom og interessant at tale med.

I 1935 døde han paa »De gamles Hjem« i Odense, og han efterlod sig intet andet end den høje Hat og »Diplomaten«. Enhver, der har set og hørt ham, vil mindes ham som en »Ener« indenfor Gøglernes spraglede Bande. —

*

Alt som Aftenen skred, blev Livet paa Torvet mere og mere hektisk; Larmen steg til et øredøvende Crescendo, og Konfettien fløj i Driver. Det var imidlertid alt for dyrt at give 25 Øre for en lille Pose Konfetti; men saa opdagede vi, at vi hos Købmand Bruhn, der havde Forretning der, hvor Cyklekompagniet nu har til Huse, kunde købe daarlige Risengryn for smaa Penge, og de var meget lettere at faa lirket ned bag Herrernes Flipper eller Damernes Udskæringer. Da Risengrynene var udsolgt, fandt Købmanden en Sæk med Sennepsfrø, som der var gaet Orm i, — der var omtrent halvt af hver Slags, — og da denne Vare blev solgt for 5 Øre Pundet, blev den revet væk af alle de Lømler, der var ude for at slaa Gækken løs!

Blandt alle de mærkelige Ting, der var at se paa de store Novembermarkeder, var et Etablissement i en Klasse for sig. Det var Bdr. Bechs store Vokskabinet, der gerne havde sin Plads oppe i Hjørnet ved Vejerboden. Det havde nemlig en

Mission midt imellem alt Gøglet, og jeg tror, at det har givet mangen en Ungersvend en alvorlig Lektion, som maaske har fulgt ham igennem Livet. De er kommet til at øve samme Indflydelse paa de Unge, som det i hvert Fald er Meningen, at de moderne Film om seksuelle og lignende Problemer skal gøre. I det Telt saa man i den mest uhyggelige, naturalistiske Udførelse, hvordan alle tænkelige Former for Kønssygdomme i deres forskellige Stadier nedbryder den menneskelige Organisme indtil total Invaliditet. Langs Teltets anden Langside fik man i Montre ved Montre Indblik i, hvad der ventede Alkoholisten, lige indtil Kulminationen, den rene Delirium tremens. De Eksemplarer, der var gengivet midt i de rædsomste Raserianfald, glemmer man aldrig, naar man een Gang har set dem. Det var kras Realisme uden formildende Omstændigheder, og der skal nok være en og anden, der med Oplevelsen af Brødrene Bechs Vokskabinet in mente har ladet Pigen gaa og Flasken staa ved given Lejlighed!

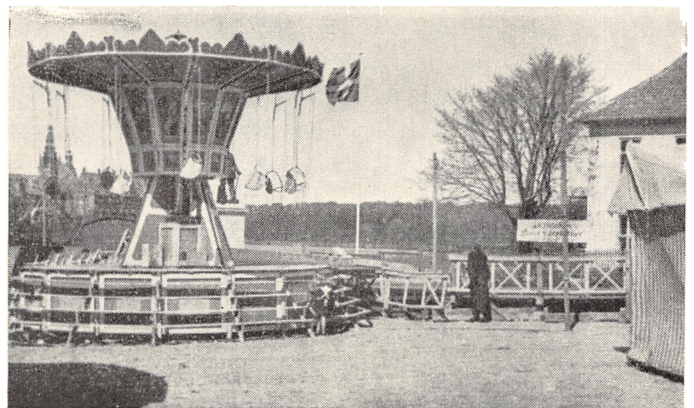
Da jeg skulde til at dreje ind i den mørke Skov paa Hjemvejen, svirrede alt dette uhyggelige Kram for mine Øjne endnu, og hun kom som et Himmelens Sendebud, den lille unge Pige, der fra Vejkanten spurgte med en spinkel Stemme, om hun maatte have Lov at følges med mig! Om hun maatte! Og saa fik jeg oven i Købet Fornemmelsen af at være en Slags Beskytter, samtidig med, at jeg selv fik Følgeskab med et rigtigt levende Menneske.

*

Da jeg havde afleveret hende pænt paa en Gaard i Lønholt, vilde jeg normalt være kørt igennem Asminderød, men saa skulde jeg forbi den lange Kirkegaardsmur, saa jeg foretrak Omvejen, og naaede langt om længe hjem i Nattens Mulm og Mørke. Men min eneste Indgang var igennem Værkstedet, og der — lige indenfor Døren — vidste jeg jo, stod en Ligkiste, som jeg selv havde været med til at smelte Beg i om Eftermiddagen!

Det havde ikke rørt mig det mindste, men nu, — jeg ved ikke, hvad jeg havde givet for at slippe udenom den. Men op maatte jeg jo, ad den knirkende Trappe over Bræddeloftet, og ind paa mit Hummer, og saa, — ned under Dynen!

Tidligt Morgenen derpaa! Om lidt skal det hele pilles ned og saa af Sted til næste By maaske i den anden Ende af Landet — nogen magelig Bestilling var det ikke at rejse rundt paa Markederne!

AUDIENS PAA FREDERIKSBORG

Af ERIK GRIBSØ

Frederiksborgmuseets Direktør, cand. mag. Jørgen Paulsen, har haft sit første Aar som Leder af »Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg«. Jørgen Paulsens Virke som Museumsmand i Aarene forud gør en Præsentation overflødig, han har forlængst placeret sig som en af vore førende Museumsfolk — fra 1935 Assistent, fra 1938 Museumsinspektør, og med en lang Række Afhandlinger i Aarbøger og Tidsskrifter bag sig, — ogsaa dette Hæftes Læsere kender ham som Skribent. Men behøver vi ikke at præsentere den nye, 45-aarige Direktør — hvad kunde han saa til Gengæld tænke sig at præsentere Læserne for? Hvad sætter han selv som Museets Leder tre Stjerner ved i det store, tykke Katalog? Naturligvis ved mange Ting. Men da vi med en flot Gestus tilbyder ham hvadsomhelst af Slottets Herligheder, vælger Jørgen Paulsen at føre Læserne til »det bedst bevarede Barok-Interiør i Danmark«, Audienssalen.

Vi gaar gennem Sale og Stuer til den lange Gang, der munder ud i Audienssalen.

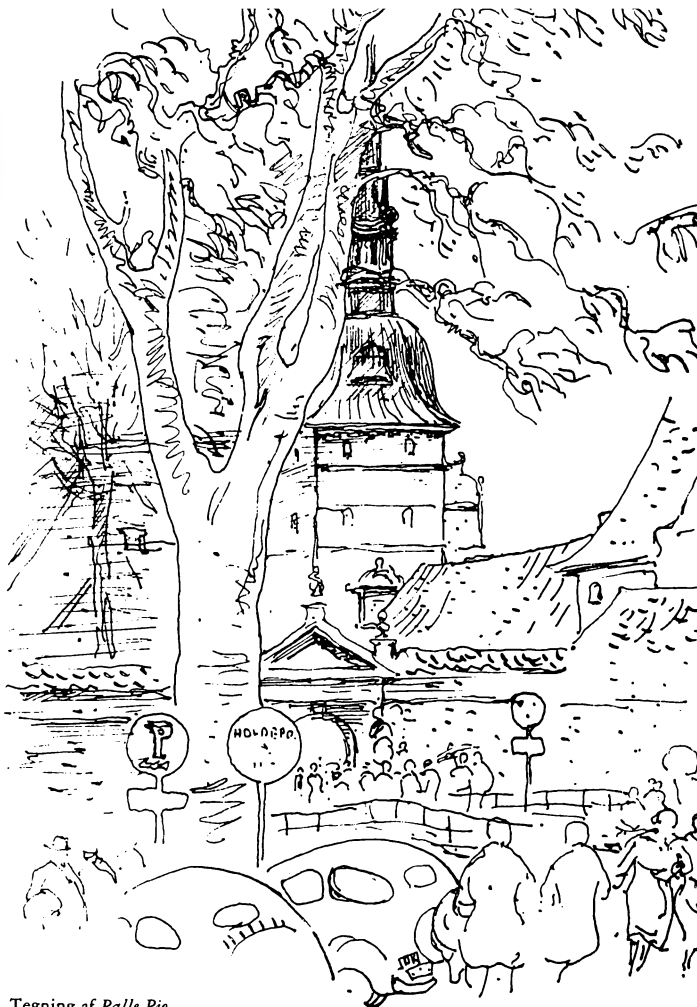
Her, foran Conseilgangen, begynder Audiensen.

Museets Leder,
Direktør, cand. mag.
Jørgen Paulsen.

Saa staar vi i Conseilgangen. Paa Vej til det bedst bevarede Barok-Interiør i Danmark. Solen tegner Tåvl paa Gulvet og i de marmorerede Paneler. Her standsede Ilden i 1859, men her brændte det i Frederik III's Tid. Sønnen, Christian V, gjorde Gangen og Audienssalen til pompøse Indfatninger omkring den Enemagt, Faderen saa aarvaagent fik indført. Sønnen vilde fastholde og forgyldte den.

Udsmykningen blev overdraget Generalbygmester Lambert van Haven, en Bergenser, og Oberhofkontrafejer Jacob d'Agar, en fransk reformert.

Tegning af Palle Pio.

— Læg Mærke til Titrerne, siger Jørgen Paulsen, de er lagt op i højeste Plan for ganske at svare til Kongens ophøjede Stade. Bygmester og Kontrafejer kunde nok ikke gøre det.

Conseilgangen er indrettet som et Galleri med ind-

Et af den hollandske Maler Jan Mompers Landskaber i Conseilgangen, — en Maler, hvis Værker er Genstand for stigende Interesse.

fattede Vægmalerier af flamske og italienske Kunstnere, og et dansk Islæt, af vor egen norskfødte Peder Andersen, der døde 1694. Men man maa tilføje, at hans Malerier virker lidt mere hjemmegjorte, omend han havde været paa Studierejse til Italien. Andersens »De fire Elementer«, ved Dørene, lader sig dog se. Det gør ogsaa den hollandske *Jan Mompers* Landskaber. Ja, mere end det. De er Studier værd. Malerier omvurderes af Tiderne, nogle taber, andre vinder. Jan Momper vinder. Frederiksborg gæstes i de senere Aar af hollandske Kunsthistorikere, som staar længe foran Momper. Se det dristige Pennestrøg paa denne Rytter, siger Jørgen Paulsen, det er gjort af en fin Kunstner.

Midt i Gangen vender vi os og ser tilbage paa et af de mange rige Stukarbejder i den lyse Gang: et folderigt Draperi over Indgangsdøren. Det er Barok i voldsom Udfoldelse. Barokken stræber efter Illusion.

← — Detail af Loftets Stukarbejder i Conseilgangen, — et Stykke typisk Barok, pompøs, blændende og udadvendt.

Den prægtige Audienssal med det bedst bevarede Barok-Interiør i Landet, — højryggede Bøgetræsstole omkring det runde Bord — og Kongerækken til og med Chr. V, Slagbilleder og allegoriske Billeder, paa Vægge og Loft.

Audienssalens vældige Portræt af Kong Chr. V og hans Søner, Kronprins Frederik og Prinserne Christian og Carl, malet af Jacob d'Agar.

Det gælder mere om at *tage sig ud* end at *være*. Draperiets Folder lægger sig svulmende i en levende Stoffvirkning. Barokken er pompøs, blændende og udadvendt. Man tog det ikke saa nøje med den indre Kvalitet, rent bogstaveligt. Rammer og Paneler blev udformet i det blødeste Træ, der rigtigt kunde forme sig under Hænderne paa de fabelagtigt dygtige Billedsnidere. Her har de brugt Piletræ, siger Jørgen Paulsen og viser, hvordan Ormene har gennemhullet Træet i Aarenes Løb.

Barokstilen er fast knyttet til Enevældens Tid, og den er malerisk i sit Væsen. Der arbejdes med dristige Forkortninger, Draperier og Skyer. Og det pompøse indgaar som et Led i Bestræbelserne for at understrege Enevoldskongens Stade paa Tinden.

Nu kan vi vist gaa ind og anskue selve Enevoldskongen og hans Audienssal.

*

Midt i Salen staar et rundt, marmoreret Bord. Det er fra det oprindelige Udstyr, — ligesom alt andet i Kuppelsalen. Omkring Bordet højryggede

Bøgetræsstole, de fleste fra Fr. IV's Tid, det ses af det indbrændte Mærke. Og nogle Taburetter med udskaarne og svungne Ben, de er fra det gamle Frederiksborgs Ridderkapel, hvor de blev brugt ved de aarlige Ceremonier 3. Pinsedag for Riddere af Elefantordenen. Det er det første, man ser i Rummet. Det næste er selve Kuplen, — og Kupler er jo sjældne i dette Land. Den største har vi paa Fredensborg Slot, den er senere end denne. Begge har Vinduer. I Sydlande byggede man Kuppelsale for at bryde det skarpe Lys, her mod Nord maatte vi tværtimod give Solen Adgang gennem Siderne. Øjnene standser ved det allegoriske Billede i Loftet, formet over Chr. V's Valgsprog: Pietate et Justitia, — for Fromhed og Retfærd, og ved de fire Verdensdele: Asien, Afrika, Amerika og det over hele den datidige Verden herskende Europa. Det var i Loftet. I Gulvet er der en Lem. Museumsdirektøren løfter den, og Chr. V's Skakt med Bærestol lader sig se. Et Par Aar efter at Audienssalen var blevet færdig, havde han tabt Taalmodigheden over den lange Spadseretur, naar han skulde gennem alle Salene. Hejseværket bragte ham op og

Et af Audienssalens Slag-Malerier, Slaget i Køge Bugt 1. Juli 1677, malet af Claus Møinichen 1686-88.

ned mellem Audiensværelset og et Værelse i Porten. Stolen har endnu samme solide Betræk.

Mens vi staar bøjet over Lemmen, peger Museumsdirektøren paa de marmorerede Paneler. Kunst, Haandværk og Kunsthåndværk var ikke til at skille fra hinanden dengang, siger han. Dette Panel kunde en Haandværker ikke præstere i Dag, — ikke fordi de ikke er dygtige, for det er de, men fordi man havde det *anderledes* i Fingrene dengang. Maaden at gøre det paa — og selve Fornemmelsen for en Ting — er tidsbestemt. Om det da ikke er fornyet? Nej, Panelet er uændret, det ses af de smaa Monogrammer hist og her. De er ikke overmalet, — og Bogstav-Former er jo ogsaa tidsbestemte. Panelet staar som i 1680'erne.

*

Over Kaminpartiet har vi et Relief forestillende Kongen, over Vinduerne Slagbilleder fra den skaanske Krig, — vort næstsidste Forsøg paa at generobre de tabte Provinser. Den førtes jo i Nordtyskland, hvor Wismar erobredes fra Svenskerne, i Skaane, hvor vi sejrede ved Helsingborg, Landskrona og Kristiansstad, og til Søs, hvor vi præstere Niels Juel-Triumfen i Køge Bugt. Chr. V indkaldte flere Kunstnere for at faa skildret Sejrene over sin svenske Svoger, Kong Karl XI. Slagbillederne lægger ikke Fingrene imellem. Her er alle Erobringerne og alle de for Danskerne lyseste Episoder, — som dengang vi fik Ram paa det uovervindelige svenske Orlogsfartøj »Mageløs«. Utroligt maa det forekomme den Turist, der ikke har Sagens Kendsgerninger paa rede

Haand, at den skaanske Krig endte som den faktisk gjorde. Man kan passende sammenligne med Kong Karls tilsvarende Billedserie paa Drottningholm, siger Jørgen Paulsen. Det vil give Ligevægt, — for der har man den skaanske Krig set med svenske Øjne. Lutter svenske Sejre. Det er troligt, at den svenske Konge er kommet først med sin Historieberetning, og at hans danske Svoger har hørt om det — og ikke villet lade det være ganske »upaatalt«. Den danske Billedserie er af større historisk end kunstnerisk Betydning, en Rigdom af Detaljer giver Historikerne Materiale at arbejde med, og af Agterstavsbillederne kan man f. Eks. se, hvilke Skibe der var med, og hvilken Rolle de havde at spille i Slagene. Malerne maa have været paa en Orienteringsrejse til Aasterne eller have sikret sig bedste Kildemateriale. For ikke længe siden konstaterede man gennem Konserveringer, at der havde været flere Malere paa Opgaven. Saadan sker der stadig Forskydninger og smaa Opdagelser paa Frederiksborg.

Tingene lever og arbejder og skubber sig paa Plads for deaarvaagne Specialister.

*

To Ting har vi gemt: ET BILLEDE og EN STOL. De giver os stærkest Enevoldstiden.

Den lange Række af Oldenborger-Portrætter, dygtigt malet af Jacob d'Agar — og for en Gangs Skyld er Chr. I ikke forvekslet med Kong Hans — kulminerer i *det vældige Portræt af Chr. V.*

Alt i Rummet er stemt op til dette Billede, Kon-

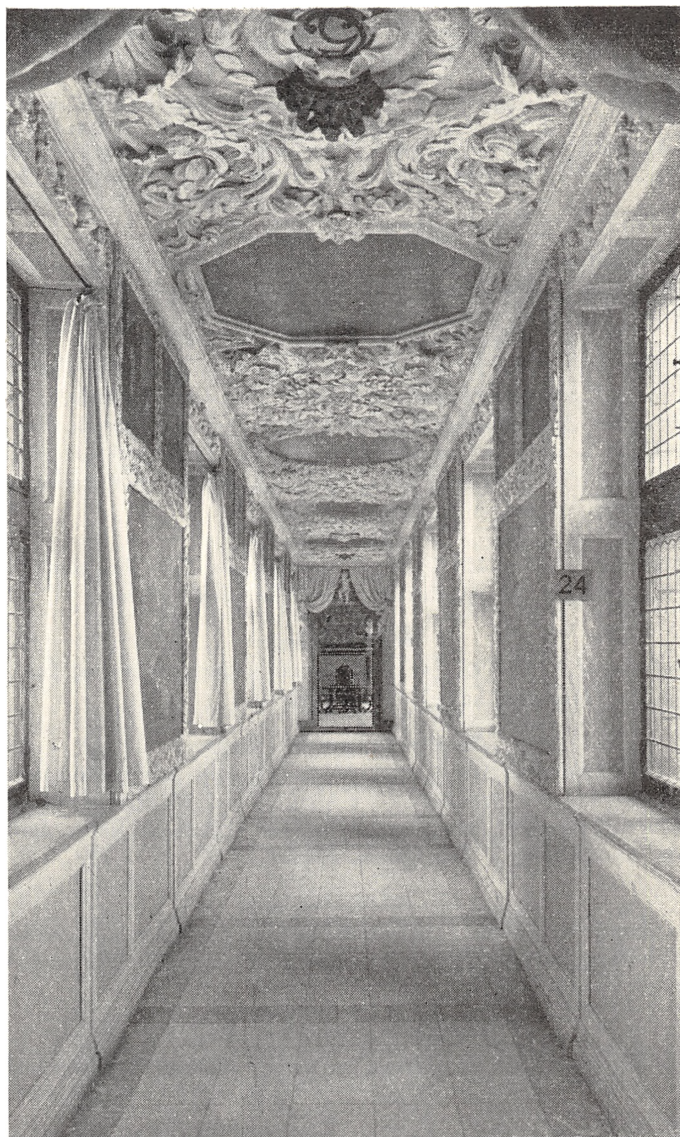
gens *Bedrifter* og Kongerækken med den stærke Vægt lagt paa *Slægten*.

Her staar saa Enevoldskongen i romersk Imperator-drugt, dramatisk Attitude, med Sejrsmil om Mund, helt i Ludvig den Fjortendes Aand.

Det er karakteristisk for Maleren og typisk for Barokken, at man skematiserede. En bestemt Attitude fra eet Fyrstebillede kunde brede sig Europa over . . . saadan et Billede maa jeg ogsaa have! Man havde ligefrem Skabeloner til ligestillede Standspersoner: Kunstnere havde paa deres Atelier'er Kroppe staaende parat, en for Generaler, en for Admiraler . . . Naar en Bestilling indløb, fik Generalen sit eget dyrebare Hoved sat paa en Dusin-Krop!

Chr. V træder frem for Beskueren som Overmennesket. Det jeg-betonede gennemtrænger hele Skikkelsen, og hans tre Sønner, Kronprins *Frederik* og Prinserne *Christian* og *Carl*, spiller op til Midterfiguren. De ligefrem *serverer* deres Far: Se, hvilken Kraftkarl vor kongelige Fader dog er! Der er, som Jørgen Paulsen udtrykker det, over hele Sceneriet noget konferencier-agtigt, typisk for Barok- og Enevoldstiden.

Og Stolen. Den højryggede, som Chr. V sad i, naar han ventede paa den audienssøgende. Det er ikke selve Møblet saa meget som *Placeringen*, der giver os Eneherskeren. Hvor beskedent Eftertiden end har villet udstyre det indvendige af Chr. V's Hoved, saa har det dog rummet den Tanke, som han stædigt omsatte i Handling, at den nye, nedarvede Hersker-rang skulde hævdes og befæstes. Og i denne Stol sad han som en sand Hersker, med alle Fordele paa sin Side. Den stod, saa at han kunde se den audienssøgende dukke frem helt nede for Enden af Conseilgangen. Man kan nok sætte sig i den audienssøgendes Sted, — som han har set Enevoldskongen uendelig langt borte ved Bordet, fikserende den ydmyge Besøgende. Og har han ikke været ydmyg straks, er han blevet det. Det har krøbet i ham, og hvert Skridt har gjort ham mere mat i Knæene og svedig om Panden, mens han nærmere sig Audienssalen

Conseilgangen, den lange Gang, der fører til Audienssalen, — herfra maatte den audienssøgende bevæge sig fremad mod Enevoldskongen, der sad i mægtig Majestæt i den højryggede Stol i Audienssalen. —

— og Kongens Skikkelse i den højryggede Stol voksede og voksede.

Hvem der end kom, var det paa den Maade en *Undersaat*, der mødte et *Overmenneske*.

JULENISSENS AVISLÆSNING

Efter en lille Hvilepause har Julenissen — paa manges Opfordring — atter i Aar meldt sig som Medarbejder. Sin Vane tro har han holdt Øje med de Fejl, som hans Kolleger, Sætter- og Trykkernisserne ved de nordsjællandske Blade har begaaet. Men ogsaa andre Nisser, f. Eks. blandt lokale Folk, der sender Aviserne Nyheder fra deres Egn, og blandt Annoncøerne, har han haft Kig paa. En lille Prøve paa Samlingen følger her. Julenissen har ikke nævnt Navnene paa de forskellige Blade, hvor han har gjort sine Fund, men har vedføjet Oplysninger om Egnen og Tidspunktet, hvor Begivenhederne, der omtales, er foregaaet.

Lille, men vaagen —

Frederiksværk, 6/9 1952: »Husbestyrerinde, 4½ Aar, — søger Plads paa Landejendom 1. Oktober eller November —«

Saa blev det jo vaadt alligevel!

Ramløse, 15/9 1952: »Vandskaden er temmelig stor. Vandet drev ned gennem Loftterne, og Stuerne, hvor Gulvene sejlede, saa alt andet end hyggelige ud. Der kom hurtigt en Mængde Mennesker til, og man havde Held til at faa hele Stuehuset tømt for alt Bohav, Møbler, Sengeklæder og Billeder, der anbragtes i Havnen.«

Dævleri.

Frederiksværk, 3/10 1952: »I sin referede Tale dævlede Hr. Hauge særlig ved den forestaaende Grundlovsændring.«

Bortforklaring.

Hillerød, 22/11 1952: »Et Forsøg paa at bortforklare, at Julen er paa Trapperne, kan ikke bortforklares.«

Auktionsvilkaar for ugifte.

Frederiksværk, 25/11 1952: »Mig bekendte og vederhæftige Købere kan evt. faa Kredit i 6 Uger. Yderl. Effekter modt. til Salg ved Henv. til undertegnede Peder B. Bækgaard, for en ugift 7095,08 Kr. aarligt. Telf. 46 og 446.«

Lev sundt, spis Grød!

Hundested, 5/2 1953: »Paa Lørdag vies i Sigerslevvester Kirke Forretningsbestyrer Frk. E. A., Hundested ... og Grødforhandler J. L. Tisvilde Bageri ...«

Hvad en lille Streg kan gøre.

Hillerød, 8/4 1953: »Ung Pige kan faa Plads til Hjælp ved Børn- og Madlavning. Daglig Konehjælp og elektriske Hjælpe-midler.«

Blandet Handel.

Frederiksværk, 16/7 1953: »2 Kanniner og 2 Kakkellovne sælges grundet paa Ombygning.«

Slem Mundfuld!

Gilleleje, 25/7 1953: »Blind Alarm i Gilleleje. En ikke ufarlig Eftersøgning efter Sejljolle, der var sunket med Vilje!«

Cirkus.

Humblebæk, 26/7 1953: »Nævnes skal endvidere, at den indiske Domptør Hadada fremfører et Kongetiger-Nummer. Det er netop de Løver, der forrige Aar i Barcelona gik Amok og dræbte flere Mennesker.«

Gæster i Hjemmet.

Søborg, 9/8 1953: »Den unge Præstefrue tog ivrig Del i Menighedsarbejdet i Ordrup og var med til at oprette et Soldaterhjem i Ordrup Menighedshus, hvor der hver Aften kom henved 100 »Jenter« med deres Tøj til Stopning og Vaskning, og som fik deres Aftenkaffe der.«

Plads søges!

Frederiksværk, 10/9 1953: »Paa Grund af Indskrænkning søger Rutebilchauffør Arbejde snarest som Chauffør i Fr.værk eller Omegn. Alt har Interesse.«

Folkeforlystelse.

Hundested, 14/10 1953: »Den store Sal og de tilstødende Lokaler vil blive smykket, saa de kommer til at danne en festlig

Ramme om Markedet. Paa dette vil man finde forskellige Folkeforlystelser, bl. a. Skydetelt, Pilekast, Miniature Andespil, Slagterier og Tombola.«

Fart paa!

Helsingør, 9/2 1954: »35½ km af Helsingørs Fortov er i Løbet af sidste Byraadmøde blevet flisebelagt.«

Rejer er godt!

Hillerød, 1/3 1954: »Ingeborg Haagens Rejer offentliggør nu Foraarets Rejseplaner.«

Smaatings-Afdeling.

Hillerød, 12/3 1954: »I Hulen fandt man Mikroorganisationer, der muligvis vil føre til helt nye Opdagelser paa dette Omraade.«

Fint skal det være —

Ølsted, 6/4 1954: »En ældre Mand søger noble Haver at vedligeholde i Sommer.«

Hensyntagen.

Hillerød, 9/5 1954: ». . . fire ualmindelig kønne, unge Damer, og de er ikke alene kønne under Bælttestedet, men ogsaa under Ansigterne. Det er nu rart, at der engang imellem ogsaa tages Hensyn hertil. Deres Iklædning og Afklædning er nydelig og fiks —«

Selvantændelse.

Hundested, 20/5 1954: »I Gaar blev der sprøjtet med ukrudtsdræbende Vædske paa Strækningen fra Hundested til Ølsted. Da man befandt sig ved Remisen i Frederiksværk, gik der pludselig Ild i Baneformand Carl Olsens Bukser. Det skete ved Selvantændelse.«

Hvad er det med Ballerup-Bussen?

Slangørup, 3/8 1954: »I Morges ved 7,15-Tiden skete der et Motorsammenstød i Kongensgade ud for Rutebilkiosken. Ballerup-Bussen kom kørende paa Motorcykle paa Vej til sit Arbejde.«

Af den Grund?

Frederikssund, 6/8 1954: »Soldaten, der vil hjem til Konen. Han skal mentalundersøges.«

Saa laa der et Hus —

Frederiksværk, 6/8 1954: »Hun væltede og fik forskellige Skrammer og Husafskrabninger . . .«

Personlig.

Esrup, 4/9 1954: »L. P. Nielsen er en venlig og personlig Mand.«

Ruths Rude-Rute.

Hillerød, 4/9 1954: »En ung Pige, den 14-aarige Husassistent Lillian Ruth Petersen, Skippermosen 14, kørte i Morges paa Cykel ind gennem Ruten i Butiksdøren til Kaffehandler William Hansens Forretning i Helsingørsgade og blev en Del forskaaret.«

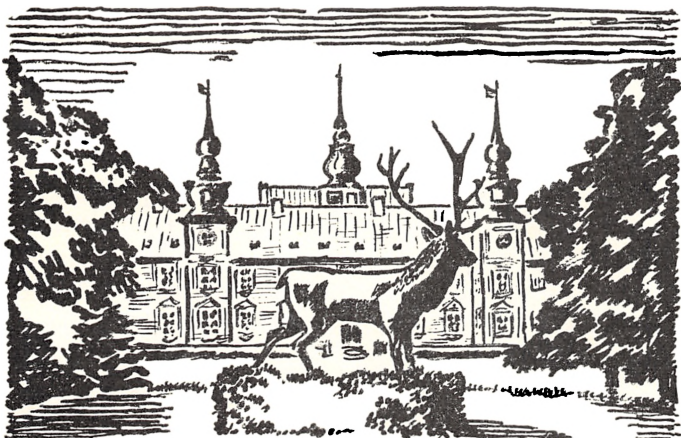
En Gang Tusch — eller Touche?

Frederikssund, 25/9 1954: »Naar han nu paa Alderens — ikke paa Helbredets — Krav trækker sig tilbage, vil de mange, der, enten paa Amtstuen eller udenfor denne, har lært ham at kende, tænke paa ham med Respekt og Venlighed. De vil ogsaa kipe med Flaget paa Mandag, og hans Venner indenfor Musiken vil give ham Tusche.«

Historien om Hjorten i Jægerspris Slotsgaard

Ved ALF NICATIUS

Med Hjorteper. Frederik VII's Hjort udenfor i det grønne er nu lige saa stærkt knyttet til vor Forestilling om Jægerspris Slotsom Kongens Pibesamling indenfor Murene.

Har man været i Jægerspris, husker man ogsaa Hjorten, der staar i Slotsgaarden. Men hvor mange véd mon, at det er en kongelig »Bambi«, der levede i Midten af forrige Aarhundrede, og som blev forevigt i Bronze?

Forfatterinden *Rose Bruhn*, der døde i 1939, har i sin Bog »Mors Arv« fortalt om Jægerspris-Hjorten, saadan som hun, mens hun var Barn, hørte Beretningen om den hos sine Bedsteforældre »hjemme i Gribskov«.

Rose Bruhn blev født i 1861 i Frederiksværk, hvor hendes Far, Chr. Fr. Bruhn, var Garvermester. Hendes Mor, Marie, Frederikke Dorthea Erharth, var en Skovfogeddatter fra Ostrup i Gribskov — og det er, som sagt, fra Skovfogedfamilien, Oplysningerne stammer. Forøvrigt var Rose Bruhns Far, Garveren, ogsaa af gammel Skovmandsslægt. Hans Far var den kendte Skovrider Daniel Frederik Bruhn i »Skovfryd« ved Nødebo.

Hos Skovfoged Erharth i Ostrup havde man en Tid haft en tam Hjort gaaende. »Hjorteper«, som den blev kaldt, hørte saa at sige med til Familien i Skovfogedstedet, og her fik Frederik den Syvende den at se en Dag.

Kongen fik Lyst til at faa »Per«, og Erharth forærede ham den saa. Hjorten blev sat paa Græs paa »Dronningeøen« i Frederiksborg Slotssø, men en Dag, da Kongen med sin Baad lagde til ved Øen og kravlede i Land for at snakke lidt med Hjorten, tog »Per« fejl af Situationen. Han puffede Majestæten i Ballen, sprang derefter selv i Vandet og svømmede over til Jægerbakken, hvorfra Turen gik hjemad til Ostrup.

Skovfoged Erharth skrev til Kongen, at Hjorten var kommet tilbage til Skovfogedstedet, men at man var klar til at bringe den til Hillerød endnu engang.

— Nej, ellers Tak! Jeg vil hverken eje eller ha' det lumske Bæst! svarede Frederik den Syvende.

Dog, dermed var »Hjorteper«s Hoftjeneste ikke forbi!

*

Da den i sin Tid meget berømte Billedhuggerinde *Adelgunde Herbst* søgte en Model til Hjorten i Jægerspris Slotsgaard, fik hun anvist »Per« fra Ostrup, og han »stod« for hende i mange Timer.

Adelgunde Herbst, der i 1846 i Napoli blev gift med den danske Chargé d'Affaires i Kongeriget Begge Sicilier, Etatsraad Fr. S. Vogt, var født i København 1811 og døde 1892. Hun var Søster til Arkæologen og Numismatikeren Chr. Herbst. Saa store Kunstnere som H. E. Freund og Bertel Thorvaldsen havde været hendes Lærere, og Dyr og Dyregrupper var hendes særlige Felt. Navnlige var hun optaget af Hjorte, Heste, Køer og Hunde — og hun gjorde altsaa ogsaa »Hjorteper«s Bekendtskab.

»Per« holdt i fire Aar til ved Skovfogedstedet i Ostrup, hvor han daglig kom og fik sig en Lækkerbid. Men saa en Sommer ventede man forgæves paa hans Besøg. At »Per« stadig levede, var der dog Beviser paa, for adskillige Mennesker havde truffet ham snart her snart der i Skoven eller hørt Lyden af en lille Klokke, som Skovfoged Erharth havde hængt i en Bøjle om Halsen paa ham. Naar Erharth havde Tid,

Uden Hjorteper. Gammelt Træsnit af Jægerspris Slot, med Skildvægter, Vandpost og vistnok Frederik VII som sin egen Kusk, — men endnu ingen Hjort paa Slotspladsen.

Adelgunde Herbst —
den kvindelige Billedhugger, der skabte
Jægerspris Slots »Hjorteper«.

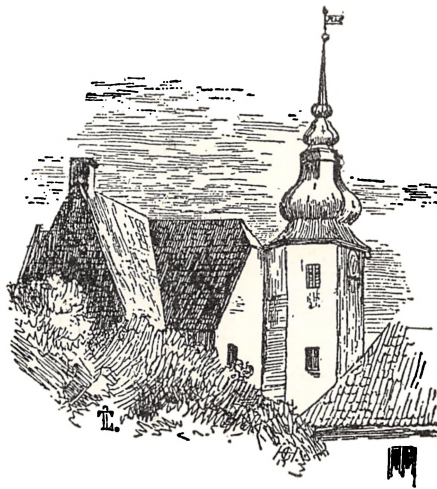
foretog han sammen med sin Hund »Unkas« Strejftog i Skoven for at komme paa Sporet af den forsvundne »Hjorteper«. Alle Eftersøgninger var dog forgæves.

Men saa pludselig passede det »Per« at lade sig se igen! I Spidsen for en Flok Kronvildt kom han en Dag farende til Skovfogedstedet, hvor der heldigvis var Folk ude i Gaarden, saa Besøget ikke gik upaaagtet

hen. Man fløjtede efter Flokken og kaldte paa »Per«. Han standsede, og det saa ud, som om noget dæmrede for ham. Han gik nærmere, løftede Hovedet og vejrede. Stiv og strunk stod han og stirrede frem for sig som i Tanker, vendte saa om med et Ryk og forsvandt sammen med sine Undersaatter ind i Skoven igen.

*

Man saa aldrig »Hjorteper« mere. Men mange Aar efter, at Erharths var flyttet fra Ostrup, blev »Per«s Halsbøjle med Klokken fundet i Skoven. Bøjlen bar tydelige Spor af en Fil, saa man regnede med, at en Krybskytte havde gjort det af med den tamme Hjort. De nye Folk i Skovfogedstedet sendte »Hjorteper«sKlokke til Fru Erharth, og fra hende kom den til hendes Datter, der var gift med Garvermester Bruhn i Frederiksværk. Garveren hængte Klokken op over sin Butiksdør, og Rose Bruhn fortæller, at i hele hendes Barndom »lød dens Klang, hver Gang Døren gik op og i for en Kunde«.

KUNSTNERBYEN BIRKERØD

Af VAGN HEISELBERG

*Redaktør Vagn Heiselberg skriver her om Kunstnere, der har
saaet sig ned i »Porten til Nordsjælland« og har gjort Birkerød til en
By af Kunstnere.*

Birkerød er i de senere Aar blevet Kunstnerbyen frem for nogen. En Række Kunstnere, hvis Navne er kendte fra Scene, Udstillinger, Bogverdenen og Koncertsalene, har slaet sig ned i Byen, som Turistfolk med Sans for det storslaaede har kaldt »Porten til Nordsjælland«.

Og sandt er det, at Turisterne oftest haster gennem »Porten Birkerød«, kom blot en Sommersøndag og se,

hvor de »indfødte« tit maa færdes paa Veje og Gader med Fare for Livet.

Men flere og flere bliver, betaget af Egnens Skønhed, bofaste, og det er ikke mindst i det sidste Aarti, at denne Udvikling har taget Fart.

Den gamle nordsjællandske Landsby-Idyl, som med sine straalende Muligheder for Arbejdsro og for en inspirerende Natur at færdes i, fristede Skønaanderne, er forsvundet. I det store og hele. Selv om man søger at tage Hensyn til det landskabelige, faar Birkerød mere og mere Karakter af Forstad, af et Sted, hvor Storbyboerne

Fotos: Vagn Heiselberg

»Kvindehoved« — et af den kendte Bladtegners Hans Lollsgaards nyeste Arbejder.

overnatter, mindre og mindre er det et Sted, man i egentlig Forstand lever i.

*

Jævnside med den almindelige »Udvandring« er imidlertid sket en »Udvandring« af Kunstnere ogsaa — og i et saadant Omfang, hvad angaar den bildende Kunst, at man aarligt kan holde en Paaskeudstilling, der kvalitets- saavel som kvantitetsmæssigt fuldt kan staa Maal med mange Udstillinger i langt større Bysamfund, og som i sig selv er noget enestaaende for en By med 10.000 Indbyggere. Med Vilje er brugt Ordet By, for Birkerød er ej længer Lands- eller Stationsby, men er blevet købstadsordnet med Borgmester, Viceborgmester osv.

Som hørende til de senere Tilflyttere, forstaar man godt, at de »indfødte« Birkerødder med nogen Skepsis har iagttaget den sidste Tids voldsomme Udvikling. Mere og mere forsvinder af det oprindelige, hyggelige Præg af Landsby — selv om man stadig kan opleve dette, at man under en Vandretur i Kommunen pludseligt i et Glimt opfatter Birkerød, som den var for et halvt Aarhundrede tilbage. Og disse »oprindelige« Glimt maa vel være det, der nuomstunder drager Kunstnerne.

Den eller de Kunstnere, som tidligst prægede Birkerød — og præger Byen den Dag i Dag, er Skaberen af de skønne Kalkmalerier i Birkerød gamle Kirke, der malt omkring 1350 er en af de ældste, udførlige Dommedagskildringer, vi har. Og skal man gaa videre ad den historiske Vej, er Kirkegaarden et godt Sted at søge. Her møder man et Marmorrelief udført af H. V. Bissen, og paa Kirkegaarden er begravet bl. a. Forfatteren Jakob Knudsen, som efter at være flyttet til Birkerød skrev flere af sine betydeligste Værker her, Maleren J. H. Bredsdorff, Forfatteren O. C. Molbeck, Maleren G. Blom, Literaturhistorikeren Valdemar Vedel og Maleren Aage Bertelsen. Maleren J. V. Sonne og Broderen, Kobberstikker C. E. Sonne, fødtes i Begyndelsen af forrige Aarhundrede i Birkerød.

Hvad ved man ellers af historisk om Birkerøds Rolle som Kunstnernes By? Jo, at Sibbern, under Besøg hos en Ven, der da var Præst i Birkerød, i Præstegaarden her skrev en Del af »Gabrielis Breve«, som de fleste Studen-

ter i hvert Fald husker Navnet paa — og i øvrigt ikke ret meget mere.

Det, som drog udøvende Kunstnere herop Nord for København og gav Birkerød Ry som Boplads for kulturelle Personligheder, har naturligvis været den Arbejdsro, der var nødvendig, samtidig med, at man alligevel kun boede en tre Mils Vej fra Københavns Midte. Og saa naturligvis, som alt nævnt, de inspirerende Omgivelser. Næppe noget andet Sogn i Danmark har en saadan Rigdom af Skove og Søer, som netop Birkerød. Før den voldsomme Trafik kan man tænke sig, det har været et ideelt Terræn at gaa filosofiske Spadsereture i. Herman Bangs Bæk og -Sti viser, at ogsaa andre end Sognets egne fandt Vej herud, naar Ensomhedstrangen blev for kraftig.

*

Men af Birkerøds ældste Kunstner-Indbyggere, for hvem ikke mindst Naturen har betydet meget, er Forfatteren Jacob Paludan. Jo mere man læser af hans seneste Produktion, des kraftigere Indtryk faar man vel næsten af hans Trang til Natur, men den Udvikling, Birkerød er undergaaet, har jo ikke fremmet Mulighederne for Traveturenes tankebefordrende Ensomhed. Selv Bistrup Hegn er blevet trafikeret saa kraftigt, at det mere har Karakter af Park end af Skov. Men saa fast er Paludan groet her, at han for blot et Par Aar siden byggede sig et dejligt Hus ned mod Birkerød Sø. Nu har han boet i Birkerød i henvend en Menneskealder, deraf den længste Tid i Skriversgaarden. Saa længe, at man næsten troede, at Navnet var givet Stedet af ham.

Keramikeren Lars Thirslund er Mester for denne barokt udseende And, der er godt en Fod høj.

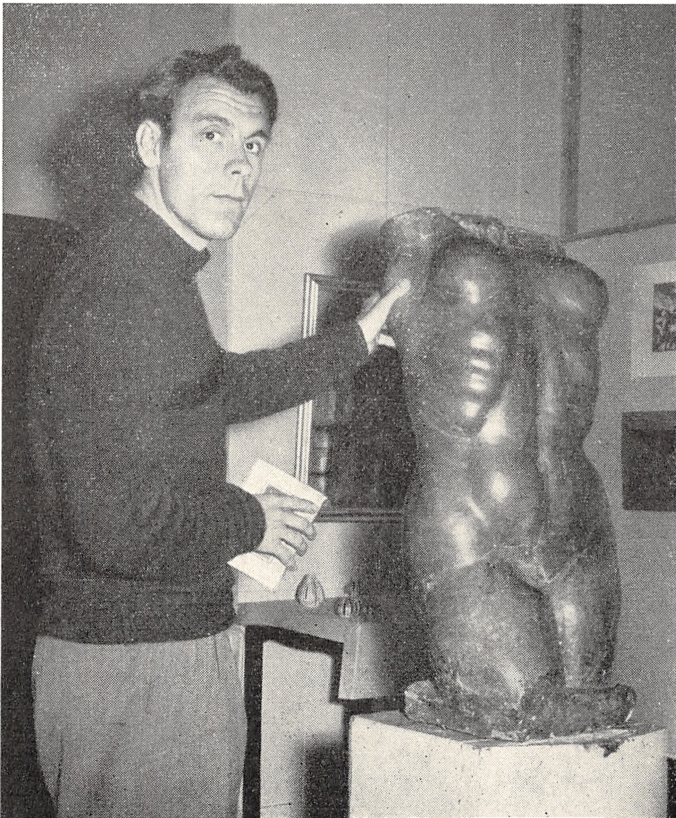

Billedhuggeren og Keramikeren Herne Nielsen viser en ny Keramikting frem. I Baggrunden Stoftryk af Tusta Wefring.

Peter Freuchen boede ogsaa i Birkerød en Tid, og hans Ophold spores endnu, idet der i Bistrup, hvor han boede paa Langkærsgaard, stadig findes en Række Efterkommere af den Hankat, han fra Øen Man indførte til Bistrup. Saa mange af Bistrups Katte er uden Hale, ligesom Kattene paa den britiske Kanalø er det!

Digteren *Harald H. Lund* boede ligervis i Birkerød i saa lang en Aarrække, at man troede, han var blevet bofast, men for kort Tid siden flyttede han, modsat Tidens Strøm iøvrigt, til København. Af andre skrivende Folk skal nævnes Forfatterne *Karl Nielsen*, *Harald Niel-*

Billedhuggeren Svend Wiig-Hansen fotograferet sammen med et af sine seneste Værker, vist bl. a. ved en stor Udstilling i Oslo.

sen, *Svend Poulsen*, *Arne Sørensen*, den fhv. Kirkeminister, der for Tiden bor i USA, Forfatteren *Kurt Kirchheiner*, Kronikøren, Legationsraad *Kr. Bure*, *Børge Madsen*, *Sigurd Waale* og som en af de sidst tilflyttede Forfatteren *Mogens Dam*.

Af de nyeste Digtere i Birkerød er *Tove Ditlevsen*, der rev sig løs fra den Storbyens Stenørken, som havde inspireret hende til nogle af hendes bedste Ting. Paa samme Vis er en Række Journalister og Radiofolk blevet Birkerødder.

Er det skrevne Ord saaledes stærkt repræsenteret i det trods Udviklingen stadig ret lille Samfund, er den bildende Kunst det ikke mindre.

Blandt de mere kendte Malere og Tegnere skal i Flæng nævnes *Christine Swane*, *Majsa Bredsdorff*, *Xenia Dahl*, *Hans Lollesgaard*, *Palle Pio*, *Ib Spang Olsen*, den abstrakte *Richard Mortensen*, der deler sin Tid ligeligt imellem Birkerød og Paris, hvor hans Billeder har vakt stor Begejstring paa de parisiske Saloner. Videre *Stefan Storland*, *Tryggve Jarp* og *Helge Kühn-Nielsen*. Og endelig faar Byen et Tilskud af Kunstnere, idet en veritabel Kunstnerby er under Opførelse, ja, naar disse Linjer læses, er de fleste af Indbyggerne flyttet ind.

Af Billedhuggerne er *Henning Koppels* Navn det mest kendte, men *Svend Wiig-Hansen*, der for et Par Aarstid siden flyttede til Bistrup, har paa senere Udstillinger faaet endog særdeles fin Kritik, og endelig Billedhuggeren og Sølvsmeden *E. Blytgen*.

Keramikeren *Jens Gaarde Thomsen*, der er den drivende Kraft i Sogneforeningens aarlige Paaskeudstilling, tumler ogsaa en Del med Maleriet, men iøvrigt er Birkerød ikke mindst kendt for sine mange Keramikere, hvoraf skal nævnes *Herne Nielsen*, *Egil Hinrichsen*, *Elvin Erud* og Ægteparret *Lars Thirslund* og *Marianne Herlufsdatter*.

Humoren er foruden af *Mogens Dam* ogsaa repræsenteret af Tegnerne *Palle Bo Bojesen* (Venstrevikingerne og Sangforeningen Morgenrøden) og Tegneren *Gantrii*, der sikkert henter mange Idéer til sin Serie »Livet i Lillekøbing« i sine daglige Omgivelser.

Og af Scenens Kunstnere er *Elith Pio* Nestoren i Birkerød, i nogle Aar boede ogsaa *Carl Alstrup* herude, — hans Landbrug paa »Vasegaard« gaar der endnu Frasagn om, — og endelig er *Jørn Jeppesen* og *Manja* og *Poul Mourier* ogsaa bofaste, ligesom Teaterdirektøren *Aage Stentoft* hviler ud, imellem Revyerne, i Høsterkøb.

Komponisten *Svend Erik Tarp* og Koncertsangerinde *Lise Engelsen* skal endelig nævnes, saaledes at alle Kunstens Grene er repræsenterede.

*

Men denne Gennemgang maa ikke tages for endelig. Nogle Navne kan være glemte, andre, der i Birkerød har søgt Fred og Arbejdsro, kan have gemt sig saa godt, at det ikke er lykkedes at opdage dem, og endelig kan der, fra disse Linjer blev skrevet og til de bliver læst, være sket Tilflytninger. Dog, her er vist givet et Billede af, hvor mange Kunstnere, der bor her lige uden for Københavns Dør — i »Kunstnerbyen Birkerød«.

Huse og Mennesker i Fredensborg

Af AXEL THOMSEN

Den 78-aarige Forfatter Axel Thomsen, Fredensborg, efterlod ved sin Død for et Par Aar siden Manuskriptet til denne Artikel. Axel Thomsen fik i Aarenes Løb udgivet en lang Række Romaner, — dette Manuskript menes at være det sidste, han fik skrevet.

Alle Dage har Fredensborg haft en Tiltrækning for Kunstnere. At komme til at bo i denne lille By med de skønne Omgivelser og den stille, verdensfjerne Patina var for mange af dem en Drøm, der langt om længe gik i Opfyldelse. Kom de hertil, blev de her til deres Død.

Her i Fredensborg byggede Maleren, Tegneren og Kunstbogtrykkeren Kr. Kongstad i 1899 sit store palæ-ignende Hus »Kongstadhus« paa Stationsvejen tæt ved Jernbanestationen. For ham var Nordsjælland — Hillerød, Fredensborg og Helsingør — det dejligste Sted paa Jorden. Her tegnede og malede han Husfacader fra 1700erne, og naar han kom tilbage fra sine mange Rejser i Sydens Lande, var han dog gladest ved at føle sig hjemme igen. Endnu kender Tiden hans Navn, og paa mange lidt ældre Bøger ser vi hans farvelagte Omslagsbilleder med gamle, skønne, nordsjællandske Husfacader, signeret Kr. Kongstad.

»Kongstadhus« i Fredensborg, som den lokale Bygmester opførte efter hans Tegninger, der skulde overholdes i alle Enkeltheder, var hans Hjerterbarn, for en Gangs Skyld ikke en drømmende Akvarel eller Tegning, men en Realitet. Udenfor Huset tæt ind til Facaden og synlig fra Vejen staar endnu en legemstor Statue af Sandsten, forestillende den mægtige Gud Zeus, der her bærer den tunge Kugle Jorden i sine stærke fremstrakte Hænder. Den fandt han et Sted i Italien. Og han fandt mange andre Ting paa sine Rejser: store hollandske Kakler med blaa Landskabsmalerier, indrammede i Muren over Indgangsdøren, smaa yndefulde Kakler med violette Blomster eller med Miniaturemalerier i brogede Farver, som han altsammen lod indmure i Stuernes Vindueskarme eller paa deres Vægge. Og hvad han fandt herhjemme i Nordsjælland af gamle Sager, brugbare for et Hus, fik han købt til »Kongstadhus«. Saaledes er det hele Smedejærnsge-lænder, engang med smaa lueforyldte Kupler eller Kugler, op ad Stentrappen til »Kongstadhus« og omfattende hele Platformen foran Indgangsdøren, et sjældent fint Barok-Arbejde fra Esrum Kloster. Og Glas-

Kr. Kongstad, Tegner og Bogkunstner, født 9. April 1867, død 24. Juni 1929. Uddannet paa Frans Schwarz' og Zahrtmanns Skoler, — valgte den grafiske Kunst for Malerkunsten. Skar Træsnit, trykte dem paa Haandpresse, indførte særprægede Skriftsnit til Landet, trykte et halvt Hundrede Bøger, heraf en Række fra Nordsjælland. Tegnede sammen med Poul Sæbye Grundloven af 1915, med de originale Underskrifter, der opbevares paa Christiansborg.

dørene inde i den store Forstue med det grønlig og mærkelige Ovenlys har alle smaa »Palærunder« af gammelt blærefyldt, vidt forskelligt primitivt nordsjællandsk Bondeglass, spillende i alle Regnbuens Farver. Selve Indgangsdøren er et dejligt Stykke Kunsthaandværk i tung, massiv Eg og fra den fineste Louis XVI Tid. Guderne maa vide, hvor han har fundet den her i Nordsjælland! Og Klokkestrengen ind til Huset (for noget saa banalt som et almindeligt elektrisk Ringeparat maatte ikke profanere hans Hus) i en tung, grønpatineret Broncestang, der ender i en gylden Lykkesol. De store Stuer var møblerede med gamle, sjældne og udsøgte danske Møbler, fundet rundt omkring i Nordsjælland. Paa Gulvene laa de gamle orientalske Tæpper, indkøbte paa hans Rejser, glødende i al deres Farvepragt.

* * *

Kongstads Hustru var Datter af den omrejsende Cirkusdirektør Hinné, og hun havde aldrig blivende Ro paa sig. Ikke mange Aar efter, at Ægteparret havde indrettet deres Hjem i det dejlige »Kongstadhus«, vilde hun helst bort igen derfra. Kongstad maatte finde paa noget nyt, og han byggede da »Varna« lidt derfra. Hun blev dog snart ked af at bo dør, og ogsaa denne Kongstads anden Villa blev solgt med stort Tab. Ægteparret flyttede nu til Hillerød. Sit Hjerterbarn »Kongstadhus« glemte han aldrig, og undertiden hen mod Aften kunde han komme til sit gamle Hus og spørge Ejeren med sin stille, lidt forsagte Stemme, om

han dog ikke kunde faa Lov til at sidde derinde i sin Yndlingsstue blot nogle Øjeblikke. Dér sad han saa alene med lukkede Øjne, mens Tusmørket faldt . . .

Det blev mig forundt i 1932, da Kongstad forlængst var død, af den daværende Ejer at købe »Kongstadhus«. Jeg udstyrede Stuerne med mine egne Samlinger af Møbler, Tæpper, Fajancer, der daarligt mere kunde rummes i vor københavnske Lejlighed.

En Dag kom Stuepigen ind til mig og sagde, at en Herre stod ude i Forstuen og bad om at maatte se »Kongstadhus«. »Sagde han ikke sit Navn?« spurgte jeg. »Næ, jeg skulde blot sige til Herren, at det var en Nysgerrig.« Jeg gik lidt irriteret ud. I Forstuen stod Kong Chr. X. Nu havde han i saa mange Aar gaet eller redet forbi »Kongstadhus«, og nu vilde han da endelig en Gang gøre Alvor af det. Om jeg tog ham det ilde op?

Saa gik Kongen omkring med mig i Stuerne efter først at have bedt om at maatte hilse paa min Hustru og min unge Datter. Kongen saa alt, hvad Kongstad havde medbragt og fundet til Huset, spurgte meget, undrede sig. »Hvor har den Mand dog gjort det smukt og ejendommeligt altsammen. Ogsaa disse mærkelige Nicher og uventede Fordybninger i Stuerne og disse Skydedøre, der forsvinder ind i Væggen og laver et underligt Hekseri . . .«, sagde han. Da vi kom til Forstuens tre Glasdøre med de mange smaa Ruder, forklarede jeg Kongen om alt dette med utrolig Flid og Anstrængelse indsamlede gamle Bondeglasser rundt om fra Nordsjælland, som Nationalmuseet flere Gange gerne vilde have haft fat paa i Kongstads Tid. Tilsidst bad jeg Kongen indridse sit Navnetræk i en af de smaa Ruder, og min Datter hentede min Glarmesterdiamant. Kongen saa paa den iøjnefaldende lille Rude, jeg udvalgte, han tog Glarmesterdiamanten og saa paa mig. »Nej,« sagde han omsider smilende og rystede paa Ho-

vedet, mens han med et Buk gav min Datter »Diamanten« tilbage. »Det er Synd for det gamle Glas at blive ødelagt af mine Kragetæer. Saa stor en Vandal er jeg nu alligevel ikke!«

* * *

Af Sorg og Ensomhedsfølelse solgte vi i 1942 det store »Kongstadhus« med sine 12 Værelser. Da vilde Skæbnen, at en gammel kendt Ejendom paa Slotsgade, »Kilæhøi«, netop var til Salg. Vi købte den straks. Kongstad elskede denne Ejendom fra Frederik V's Tid og har flere Gange tegnet dens Facader. Den henlaa før Krigen i mange Aar i en sørgelig Forfatning, skønt den var en fredet Ejendom. Først da Købmand Liebst her i Fredensborg og »Kildehøi«s Nabo købte den og med megen Pietet lod den restaurere baade udvendig og indvendig, kom den igen til sin fulde Ret. Den havde i sin Tid været en lille Lystgaard med Mark og Stalde, tilhørende Frederik V's højtbetroede Sølvpop (»Sølvpave«), den Mand, der havde Ansvaret for den kgl. Sølvsamling og stod højt i Kongens Gunst for sit redelige, jævne og trofaste Sind. Han hed David Withusen, og Kongen lod sin egen Hofarkitekt, Andreas Pfütznér, bygge »Kildehøi«.

»Kildehøi« bærer sit Navn efter en hellig Kilde, der laa paa dens Grund. Det viste sig ved Restaureringen, at Kilden var at finde nede i Husets egen Kælder. Dér saas en dyb Brønd, hvortil Vandtilløbet var standset og det hele overgivet til Glemslen under en tyk cementeret Gulvflade. Noget Ry som Helenekilden i Tisvilde har den naturligvis aldrig haft, og der var jo adskillige »hellige Kilder« i Nordsjælland i de gamle Tider. Et lokalt Valfartsted har »Kildehøi« dog utvivlsomt en Gang været, og mange har af dens Vand følt Lindring i Sygdom og Smerte.

Nordsjællands ældste levende Væsen er fyldt 1877 Aar

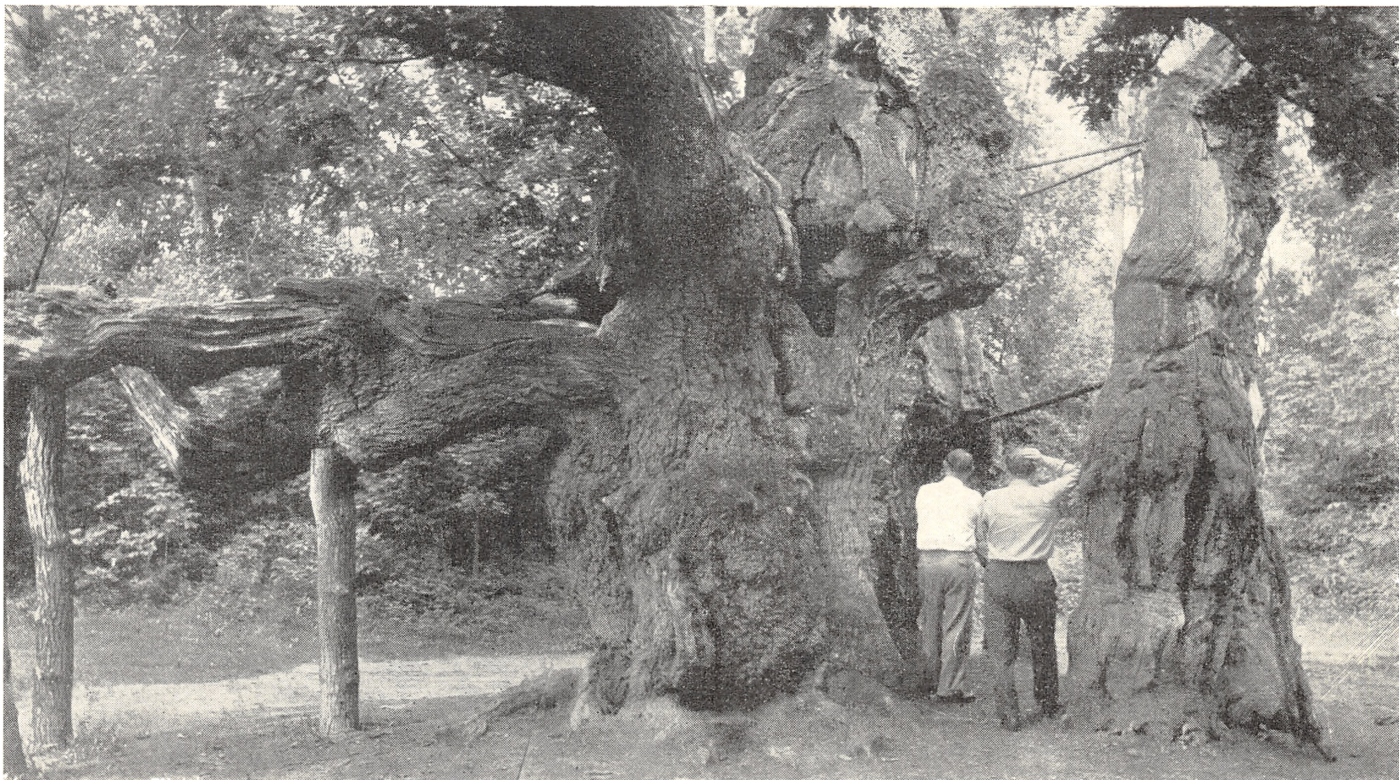
Af JØRGEN GLØET

Ved en ny Beregningsmetode har de »1000-aarige Ege« i Jægerspris Nordskov faaet lagt 500 Aar til deres Alder.

Allerede Christian d. 8 lod de to største »afbilde og lithographe« for at bevare Synet af dem for Efterkommerne — og de staar endnu.

endnu i 1954 levende Væsener allerede over 400 Aar gamle! — Ja, det lyder som et Eventyr . . ., og det er det paa en Maade ogsaa, selvom de forbløffende Tal er fuldstændig korrekte. De levende Væsener, der er Tale om, er de tre smukke, kæmpestore Egetræer i Nordskoven ved Jægerspris, *Konge-Egen*, *Storke-Egen* og *Sno-Egen*. Man har hidtil kaldt dem de »1000-aarige Ege«, men nu har en dansk Forst-Ekspert ved en ny Metode til Bestemmelse af Egetræers Alder fastslaaet, at *Konge-Egen* og *Storke-Egen* i hvert Fald er 1500 Aar gamle, mens *Sno-Egen* anslaaes til godt 800 Aar.

Da Danmarks ældste og endnu den Dag i Dag levende Væsener blev til, skulle der endnu hengaa over 400 Aar, før Gorm den Gamle blev født. Eller omvendt: Da Gorm den Gamle blev født, var disse

KONGEEGEN FRA DEN ROMERSKE JERNALDER

For 1876 Aar siden, i Aar 79 efter Kristi Fødsel, var Kongeegen i sit første Leveaar. Da levede vi herhjemme i den ældre Jernalder, ogsaa kaldet den romerske — fordi de første Paavirkninger af romersk Kultur spores gennem Fundene. Vi boede dog ikke i romerske Pragtvillaer, men i firkantede Huse med Vægge af Græstørv. I Rom var man Aar 79 ved at lægge sidste Haand paa det mægtige Amfiteater, Colosseum, — og samme Aar begravedes Pompeii og Herkulanum under Vesuvus Lava. — Den romerske Jernalder sluttede i Danmark, da Kongeegen var paa Vej mod sit tredje Aarhundrede, — endnu var der nogle hundrede Aar til Vikingetiden var inde.

SAMME JORD- BUND SOM I FORHISTORISK TID

Naar disse Kæmpetræer pludselig med Syvmileskridt blev rykket 500 Aar bagud i Tiden — ned forbi Harald Blaatand, forbi Gorm den Gamle og forbi selv

Vikingerne — saa skyldes det, at Skovhistorisk Selskab med Dr. Vagn Holstein og Arboretforstander, Dr. agro Syrach Larsen i Spidsen paa en Ekskursion til Egene havde bedt Skovrider Just Holten, Farum Skovdistrikt, om at bedømme Træernes Alder efter sin nye Metode. Naar man i gamle Dage bestemte et Egetræ, regnede man med, at efter et Egetræ havde naaet sin fulde Højde, vilde en ny Aarring naa samme Bredde som de foregaaende Aar, og saa beregnede man Alderen ved at sammenstille dette med Træets Tykkelse.

Skovrider Just Holten har imidlertid under tidligere Aldersbestemmelser af Egetræer paa Lolland fundet ud af, at de nye Aarringe — efter at et Træ har naaet fuld Højde — ikke helt holdt samme Bredde. De dannede fortsat samme Grundfladetilvækst i Kvadrattentimeter, ialt 79, men eftersom Træet med Alderen stadig blev tykkere, blev Ringene samtidig smallere. Det første Resultat af den nye Bedømmelse blev: Konge-Egen 1877 Aar, Storke-Egen 1419 Aar, og Sno-Egen 810 Aar. Paa Grundlag af Erfaringer med Vækst-

betingelser nedsattes Konge-Egens Alder dog tidsmæssigt til »kun« 1500 Aar. I Jægerspris Nordskov findes endnu i Dag den samme vaade, sumpede Jordbund som paa den Tid, da Egeskoven trængte frem i forhistorisk Tid.

»— FORDI EN STORK HAR HAVT SIN REDE DERI —«

Men hvor har Træerne nu faaet deres Navne fra? Sandsynligvis er det Egnens Folk, der har døbt dem, og for to af Træernes Vedkommende kan man finde en Forklaring i et Hovedværk af den danske Forst-Botaniker Chr. Vaupell (1821—1862) — »De danske Skove«. Heri er nemlig for første Gang givet en detaljeret Beskrivelse af Egene. Navnet Konge-Egen har Vaupell dog ingen Forklaring paa, men Storke-Egen »er saaledes kaldet, fordi en Stork har havt sin Rede deri«. — »Snoegen har dette Navn, fordi det seer ud som om de Fibre, der fra Grenene fortsætte sig ned i Stammen og danne den ydre Del deraf, ere snoede omkring Stammens Axe«.

Om Konge-Egen fortæller Vaupell iøvrigt, at »af dette mægtige Træ er kun en Skæl tilbage, som ikke engang er sammenhængende men opløst i tre Stykker, sammenholdt af Jernstænger. Rummet derinde er saa stort, at 3 Ryttere der kunne faae Plass« ...

**EGEFRØ OG
PODEKVISTE
BEVARES FOR
FREMTIDEN**

... af dette mægtige Træ er kun en Skæl tilbage. »Skallen« staar dog endnu i Dag — men hvorlænge kan vi mon regne med at beholde disse forunder-

lige Kæmper, hvis Alder genkalder Historie i Aartusinder? Skovhistorisk Selskabs Formand, Dr. agro Syrach Larsen, svarer hertil, at heldigvis har Jægerspris Gods værnet meget om dem, og Skovhistorisk Selskab vil ogsaa gøre sit til at bevare dem længst muligt. Sno-Egen kan sikkert staa endnu i Aarhundreder, mens de to andre Træer er ret medtagne. De fik et svært Knæk i 1939—42, men man har dog før set, at medtagne Egetræer kan friske sig op igen. I hvert Tilfælde har man ladet hente baade Frø og Podekviste fra Træerne, og de bliver opbevaret paa Arbo-retet i Hørsholm, saa man ogsaa frem i Tiden kan fastholde Karakteren og »Individet« i dem.

I Skovhistorisk Selskab, fortæller Doktoren videre, prøver vi at samle Interessen for de historiske Værdier, der ligger i disse og andre gamle Træer, og vi tager hellere end gerne Ikke-Fagfolk med ud i Naturen. Saadanne Træer kan faa os fortravlede Nutidsmennesker midt i en rivende Udvikling til at standse op, og de kan for os give Historien et videre Perspektiv. Forresten, slutter han, medbragte vi paa den nævnte Ekskursion en Del gamle Raderinger af Jægerspris-Egene, og det var ganske morsomt at sammenligne dem med Træerne. Paa den Maade kunde man faktisk afsløre, hvilke af Kunstnerne der virkelig

STORKEEGEN FRA DEN GERMANSKE JERNALDER

I Aaret 537, da Storkeegen var ved at vokse til, levede vi i den efterromerske eller germanske Jernalder. Vi fik ikke længere Fabriksvarer fra Rom. Flere Guld-fund fra denne Tid vidner om Rigdom. Da Ansgar kom, var denne Eg 270 Aar.

SNOEGEN FRA MIDDELALDEREN

Da Snoegen var i sit første Aar — i 1146 — døde Erik Lam med Oprørerne, træet og syv gik han i Kloster, hvor han døde. Svend, Knud og Valdemar stredes om Magten. Venderne plyndrede. Det er Folkevisernes og Kalkmaleriernes Tid.

havde oplevet Træerne paa Stedet ... nogle af dem havde nemlig tilsyneladende ikke været der!

... SAAVEL
ALMUENS SOM
DE DANNEDES
OPMÆRKSOM-
HED ...

Ganske enestaaende, kalder Dr. Syrach Larsen disse Egetræer, og det gjorde Chr. Vaupell ogsaa i sin Beskrivelse af dem — omend med andre Ord. Han skrev bl. a.:

»Jægerspris-Egene ere saa mærkværdige Fremtoninger, at de maae fremtræde for Alle som noget Usædvanligt, hvorved saavel Almuens som de Dannedes Opmærksomhed gjerne dvæler. Det er derfor mærkeligt, at de ikke ere nævnte i ældre Skrifter, hverken i Eskildsens Haandskrevne Beretning af Jægerspris eller i Pontoppidans Atlas, hvori ellers omtales slige Naturmærkværdigheder. Først i den nyeste Tid ere de blevne rigtig bekjendte, og Christian den Ottende viste dem den Opmærksomhed, at han lod de tvende største afbilde og lithographere. Ønskeligt er det, om Sællands og Laalands Godseiere, som eie smukke gamle Ege, heri vilde følge hans Exempel og derved bevare for Efterkommerne en Forestilling om de Ege, som endnu pryde Skovene, men som snart for en stor Del ville forsvinde ...«

Chr. Vaupells Værk udkom i 1863, Aaret efter hans Død. Der er saaledes gaaet næsten et Aarhundrede siden, og Eventyr-Træerne staar stadig.

Hvad er et Aarhundrede for en »Konge-Eg«?

TAG OGSAA OM VINTEREN

med

Frederiksværkbanen

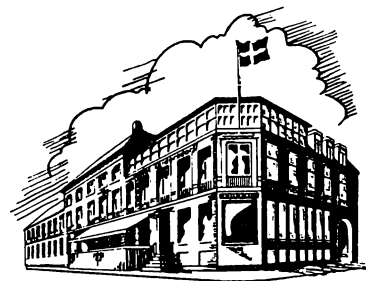

Hotel
„Leidersdorff“

HILLERØD

TELEFON 37 . 38 . 679

»Jul i Nordsjælland«s Præmieopgaver

»Jul i Nordsjælland« har igen i Aar en Konkurrence for Børn og voksne. — Præmierne er for de voksne et Udvalg af Aarets bedste Bøger og for Børnene anerkendte Børnebøger. Naar Opgaverne er løst, sendes de til »Jul i Nordsjælland«, Jernbanegade 12, Frederiksværk. Løsningen maa være Redaktionen i Hænde senest 10. Januar 1955. Hvis man er fyldt 15 Aar inden Januar, kan man kun deltage i Voksenopgaverne. Der kan godt i samme Kuvert være Løsninger for baade Voksen- og Børneopgaver.

Voksenopgave Nr. 1.

1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16-17-18-19-20-
21-22-23-24-25-26-27-28-29-30

I denne Talrække skal indsættes Bogstaver, saa

1-2-3-4-5-6	=	Landsby i Nærheden af Slangerup.
5-6-7-8-9	=	do. do. Skibby.
8-9-10-11-12	=	do. do. Fredensborg.
12-13-14-15-16-17-18	=	do. do. Esrum.
18-19-20-21-22-23-24	=	do. do. Tisvilde.
23-24-25-26-27-28-29-30	=	do. do. Blovstrød.

Til Hjælp ved Opgavens Løsning kan det oplyses, at der skal være: 1 B, 6 E, 1 G, 3 I, 1 J, 1 K, 4 L, 1 N, 1 P, 2 R, 2 S, 3 T, 2 U, 1 V og 1 Ø.

Voksenopgave Nr. 2.

En Fodermester solgte sin Urkæde saaledes, at han skulde have 1 Øre for det første Stykke, 2 Øre for det næste, 4 Øre for det næste igen og saaledes videre, stadig dobbelt saa meget for det næste Stykke. Hvor meget fik han for Urkæden, som bestod af 22 Stykker?

Børneopgave Nr. 1.

Her er nogle Udpluk af 10 af H. C. Andersens Eventyr. Hvad hedder de 10 Eventyr?

1. Og alle Skriverne vrinskede og slog en Blækklat paa Gulvet.
2. — — der var to Familier, der sloges om et Aalehoved. —
3. — — naar man holdt Fingeren ind i Dampen fra Gryden, saa kunde man straks lugte, hvad Mad der blev lavet —.
4. »Hvad har du der?« — — »Raadne Æbler!« svarede Karlen.
5. »Han har jo ikke noget paa!« raabte til sidst hele Folket.
6. Der kom en Soldat marcherende hen ad Landevejen: een, to! een, to!
7. — saa smeldede han med Pisken og raabte: »Hyp, alle mine Heste!«
8. Prinsen tog hende da til Kone, for nu vidste han, at han havde en rigtig Prinsesse, og Ærten kom paa Kunstkammeret —.
9. Naar det var ved Juletid, da blev ganske unge Træer fældet —.
10. Hun tændte en ny. Da sad hun under det dejligste Juletræ —.

Børneopgave Nr. 2.

Hvor mange Æg kunde Goliath spise paa fastende Hjerter?

Den
RIGTIGE

Ur- og Guldsmedeforretning

S. P. Løkke & Søn

URMAGER OG GULDSMED
FREDERIKSVÆRK
TLF. 286

**Frederiksværk Dampvaskeri
og kemiske Tøjrensning**

G. LARSEN

TELEFON 18

Frederiksværk
Trælsthandel

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER

HAVNEVEJ 7 —

Tlf. 6 (3 Ledninger) og 12

MØRTEL . STØJEGODS . BRÆNDEL

— C. V. BERNTSEN

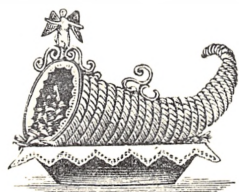
GRAND HOTEL

Frederiksværk

(Rob. G. Rose) Telefon 8

KOSMORAMA

(samme Direktion) Telefon 455

KNUD V. ERNERS

BAGERI OG CONDITORI

Nørregade 23 . Frederiksværk . Tlf. 62

Vagn Nielsen

STATSAUT. SKIBSMÆGLER
FREDERIKSVÆRK

Telegram-Adresse: »Neslein« . Telefon 185

ERIK DREISIG
FREDERIKSVÆRK . TELEFON 443
Skræderi og Herrekonfektion

HOTEL STRANDBORG

Frederiksværk Tlf. 293

Godt Madsted

HYGGE LIGE VÆRELSE R MED CENTRALVARME

Einer Petersen

Gør Julen festlig —
Giv en Nyttedave fra

O. RAASCHOU-NIELSEN

Frederiksværk

Forretningen med det store Udvalg

- - Alt elektrisk

Smukke Bordlamper . Moderne Lampetter
Alt i El-Køkkenudstyr . Brødrister og Strygejern
Højfjeldssole udlejes

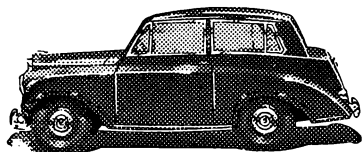
KNUD LØTH

aut. Installatør

Tlf. Frederiksværk 177 — Nørregade 20

H. CHR. NIELSEN

TORVET · FREDERIKSVÆRK

Behagelige Vogne med Centralvarme

Tlf. 45 — Dag og Nat

HOTEL ROYAL

(Ove Walin)

Nørregade 2, ved Kirken

FREDERIKSVÆRK · TLF. 110

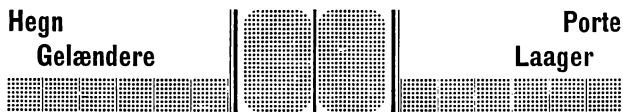
Stedet, hvor De spiser godt!

Den gamle Smedie

J. THISTEN-NIELSEN

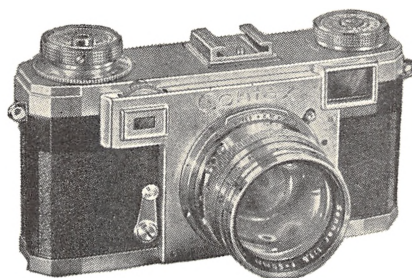
Frederiksværk · Tlf. 556

Hegn
Gelændere

Porte
Laager

Alt i Kleinsmedearbejde

E. Bischoff

Specialforretning
i Foto og Kino

Jernbanegade 9
Tlf. 244

FREDERIKSVÆRK

... en god Forbindelse

Fornuftige Julegaver!

Fikse Julegaver!

KORT SAGT: JULEGAVER FRA

JENS HOLTEGAARD

Frederiksværk · Tlf. 83

Vi hjælper Dem altid paa Gled, hvis De mangler Ideer!

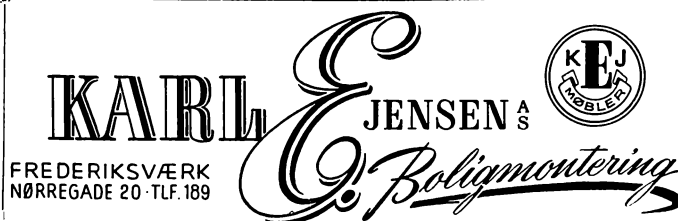
STORT UDVALG I

Vine og Cigarer

Frederiksværk Materialhandel

CARL HANSEN

Tlf. 26

FREDERIKSVÆRK
NØRREGADE 20 · TLF. 189

Møbler · Tæpper · Gardiner

Konto oprettes

Premier IS

Aug. Højrup

FREDERIKSVÆRK TELEFON 269

SPAREKASSEN
FOR FREDERIKSVÆRK
OG OMEGN

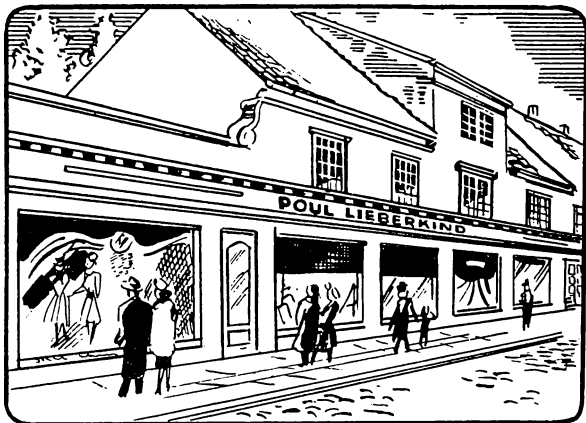
Frederiksværk Tlf. 340 · Hundested Tlf. 34 · Liseleje Tlf. 251
Indlaan ca. 19 Millioner

INDLAAN — UDLAAN

Boksanlæg · Sparebøsser · Døgnboks

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES

*Det rigtige Indkøbssted
for gode Manufakturvarer
af enhver Art*

A/S POUL LIEBERKIND

Frederiksværk . Telefon 17

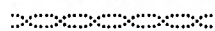
Frederiksværk Bogtrykkeri

Etableret 1924

ALF JENSEN
GODTHAABSVEJ 4
TELEFON 285*

Restaurant „Skoolyst“

VED TORVET
Frederiksværk

Tlf. 372

STOR SAL med Scene

Hyggelige Selskabslokaler

HARALD KORSGAARD PETERSEN
Slagter- og Viktualieforretningen

Strandvej 96, Frederiksværk (ved
Staalvalseværket) - Telefon 813 y

*Prøv vor hjemmelavede Medister,
den er lavet af Flæsk og ikke af Klister.*

Alle vore Varer er gode, friske og delikate.

Een Gang Kunde — altid Kunde!

Julegaver — Nytaarsskæmt

✕ *Noget har man altid glemt —*

✕ **Se indenfor hos os**

✕ Vi har et stort Udvalg i Bordkort, Pynt og Sange
✕ til festlige Lejligheder. Alt i Papirvarer og Legetøj

✕ **Frits Hansen** . Nørregade 16

✕ Telefon Frederiksværk 314

MAA VI PRÆSENTERE . . .

Handelsfirmaet

AGENDA

*Isenkrammer C. Frederiksen
Frederiksværk*

Solvænget 3

Tlf. Fr.værk 515

. . . DET GLÆDER OS

Udsøgte Vine fra

**Den gamle
Røbmandsgaard**

P. BJØRNBÆK-OLSENS VINHANDEL . FREDERIKSVÆRK

CYKLER - RADIO

Støvsugere
Symaskiner
Grammofon-Plader
»Knallert«
Salg & Service

Alle førende Mærker

Hans Blom

Helsingø Tlf. 71

Spare- og Laanekassen for Kronborg vestre Birk

Helsingegnegns Sparekasse

Oprettet 1862

Helsingø-Gilleleje-Tisvilde

Alt i Trælshandel og Bygningsartikler

Forhandling af Støbegods
fra Lange & Co.

Isoleringsmaterialer til Stalde

Tlf. Helsingø 350 og 351

Alle Sparekasseforretninger udføres
Boksrum udlejes

Det er rigtigt,

at vi laver endog meget kostbare Møbler paa
Bestilling paa vore egne Værksteder, men det er

ligesaa rigtigt,

at vi sideløbende hermed fører et stort og
kræsent Udvalg i de moderne Møbeltyper
udført paa Landets fineste Fabrikker og teg-
nede af de førende Arkitekter. Ovenstaaende
er et Udsnit af vort nye Udstillingslokale. —

BORELLA-HANSEN & Co.

~ TELEFON 598 ~

Hillerød

Det store Udvalg
i Lædervarer og Pelsværk

finder De i

SKINDKÆLDEREN

(Hillerød Pelsvarelager v/ Ole Larsen)

SLOTSGADE 38

Telf. Hillerød 257 - 75

Gælder det

Legetøj

saa gaa til

O. JACOBSEN

Slotsgade 37 - Hillerød

Telef. 251

Henning Olsen

aut. Installatør

Lys . Kraft . Varme . Hegn

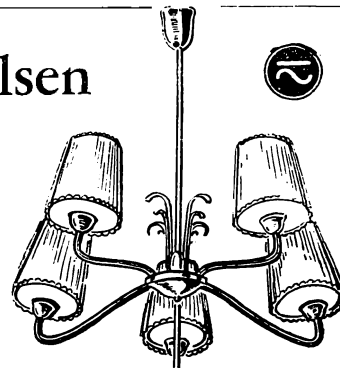
Alt i Lamper, Kroner og Skærme

Køleskabe

Alt til elektrisk Køkken

Frederiksværksgade 11 A

Hillerød . Telefon 481

Alt Dansk Stål er

SIEMENS MARTIN *Stål!*

EFFO

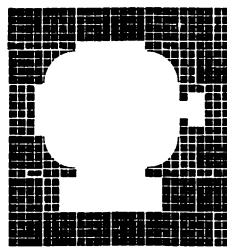
Andelselskabet
Elektricitetsforsyningen
for Frederiksværks Omegn

leverer Strøm til Lys, Kraft og Varme til følgende Sogne:

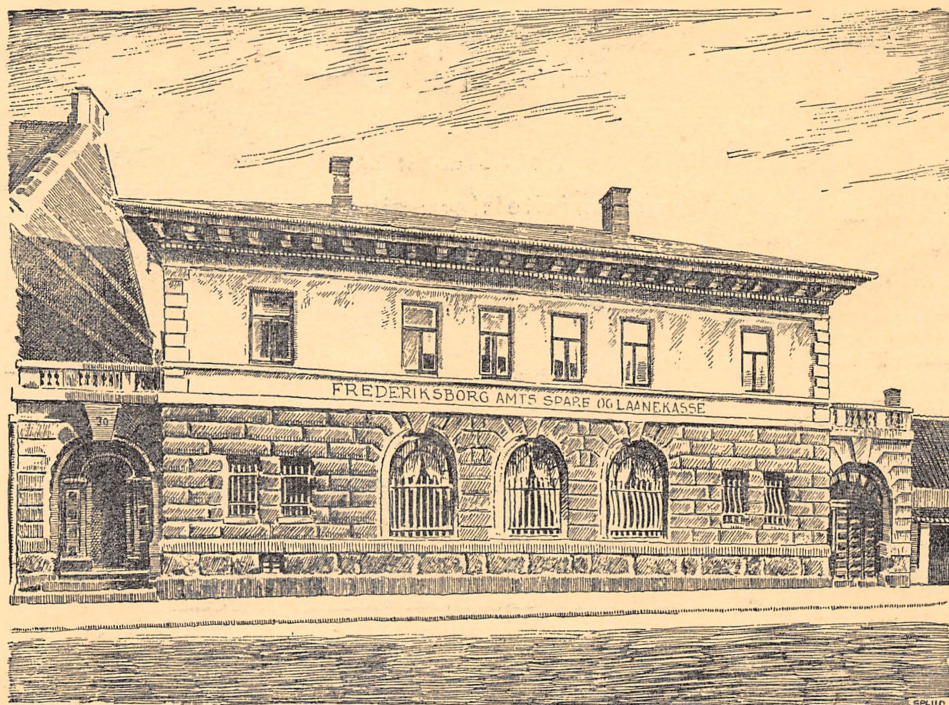
Torup, Melby, Kregme, Vinderød, Lille Lyngby, Strø, Græse, Sigerslevvester, en Del af Slangerup Landsogn og Tibirke og Ramløse Sand

OVER FØLGENDE TRANSFORMATORSTATIONER:

1. Hundested, 2. Lynæs, 3. Torpmagle, 4. Torup, 5. Melby,
6. Evetofte, 7. Vinderød, 8. Brederød, 9. Kregme, 10. Hundested
Havn, 11. Ullerup, 12. Strøllille, 13. Strø, 14. Sigerslevøster,
15. Sigerslevvester, 16. Græse, 17. Hørup, 18. Store Lyngby,
19. Meløse, 20. Hald, 21. Hundested Isværk, 22. Hundested
Motorfabrik, 23. Vinderød Enghave, 24. Støverled, 25. Hundested
Vandværk, 26. Asserbo, 27. Liseleje, 28. Tollerup, 29. Kikhavn,
30. Nødebo Huse, 31. Sverkildstrup, 32. Lynæs Vandværk, 33. Søndergade, Lynæs, 34. Vinderød By, 35. Auderødlejren

Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse *Stiftet 1842*

Indlånskapital ca. 98 millioner kr. — Reserver ca. 7,5 millioner kr.

Hovedkontoret

i Dillerød

er åbent daglig kl. 9—15
lørdag kl. 9—12³⁰

Telefon 78
5 ledninger

Innskud modtages
til forrentning

Lån ydes

Boksrøm udlejes

Filialernes åbningstider:

Birkerød

Daglig 10—15,
lørdag 10—13,
fredag 17—18. Tlf. 478

Farum

Daglig 9³⁰—11. Tlf. 248

Fredensborg

Daglig 10—15,
lørdag 10—12³⁰. Tlf. 232

Frederikssund

Daglig 10—15,
lørdag 10—13. Tlf. 35

Ganløse

Daglig 10³⁰—12. Tlf. 35

Gilleleje

Daglig 10—13,
lørdag 10—12. Tlf. 170

Græsted

Daglig 14—16,
lørdag 10³⁰—12. Tlf. 70

Helsingø

Daglig 11-12 og 13³⁰-15³⁰,
lørdag 10—12. Tlf. 244

Hornbæk

Daglig 10—12. Tlf. 15

Hørsholm

Daglig 11—14,
lørdag 11—12³⁰. Tlf. 507

Jagerspris

Daglig 10—12. Tlf. 57

Lillerød

Daglig 12—15,
lørdag 10—12.
Tlf. Allerød 38

Skibby

Daglig 11—13. Tlf. 158

Slangerup

Daglig 14³⁰—16,
lørdag 10³⁰—12. Tlf. 26

Vexø

Daglig 13³⁰—15,
lørdag 13—14.
Tlf. Søsum 117